

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी

१९९६

HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1996

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी

१९९६

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1996**

अर्थ व सांख्यिकी संचालक
महाराष्ट्र शासन, मुंबई
यांचेकडून सदिच्छेसह

With compliments from
The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Mumbai

शुद्धिपत्र/ Errata
महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी १९९६

पृष्ठ क्रमांक Page No.	बाब/Item	तक्ता क्र./ Table No.	स्तंभ क्र./ Col. No.	चूक Incorrect	वाचावे Read
1	2	3	4	5	6
2	1.6 (अ)	-	C-5	67758	67758++
	1.6 (आ)	-	C-5	8.1	8.1++
6	5-4 1.6 (अ)	-	C-4	24,712	24,742
	"-	-	C-5	2,47,935	2,87,935
16	I-12	T-2.2	C-4	502	503
16	कोकण विभाग	T-2.2	C-5	19,376	19,375
31	I-10 (अ)	T-2.8	C-2 (M)	सांगली (म.न.प.)	सांगली (न.प.)
49	I-एकूण/Total	T-2.18	C-1 (M) (E)	एकूण * /Total *	एकूण /Total
97	I-7	T-7.1 (B)	C-3	14	142
127	I-12	T-12.4	C-3	1,04,69	1,04,169
130	-	T-12.7	C-1	3,96	3,967
141	Rest of Maha.	T-15.2 (A)	C-4	6,617	6,717
141	-- " --	-- " --	C-5	101	181
162	Sr. No. 1	T-19.1	C-5	827	1,827
166	Sr. No. 1 - Urban	T-19.3	C-6	15,22,480	15,22,430
218	एकूण - (इ)	T-26.2	C-2	278.27	278.72
223	एकूण - (जे)	T-26.2	C-4	4.05	45.05
241	Jawar (i)	T-26.1	C-11	,557	5,557

“महाराष्ट्र विहित शिष्टी” ही पुस्तिका १९९६ या संवर्ष वर्षासाठी तयार करण्यात आली असून, या पुस्तिकेतील हा छत्तिसावा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक व आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी योडव्यात सादर कर हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे. अद्ययावत माहिती देण्याच्या प्रयत्नात पुस्तिकेत काही ठिकाणी अस्थायी आकडेवारी देण्यात आली आहे.

२. या प्रकाशनातील चुष्वातीच्या तक्त्यांत महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची सामाजिक व आर्थिक बाबींची तुलनात्मक माहिती देण्यात आली आहे व शेवटच्या तक्त्यांत राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक प्रगतीबाबत काही निवडक निर्वेशांकांचे कल सजाविष्ट करण्यात आले आहेत.

३. ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारचे विविध विभाग, तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले, त्याबद्दल आभारी आहे.

४. ही पुस्तिका महाराष्ट्राच्या माहितीकरिता संवर्ष म्हणून उपयुक्त होईल अशी आशा आहे.

भा. मा. नगराळे,
अर्थ व सांख्यिकी संचालक,
मुंबई.

मुंबई :

दिनांक २९ डिसेंबर १९९७.

PREFACE

This issue of " Handbook of Basic Statistics of Maharashtra " for the year 1996 is the thirty-sixth in the series. The main object of this booklet is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State Economy in a concise form. In attempting to give up-to-date information, provisional figures have been presented, in respect of some items in this issue.

2. For comparison of the socio-economic aspects of the State with that of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on trends of some socio-economic selected indicators are presented at the end of this booklet.

3. The co-operation extended by different departments of the State Government, Central Government and autonomous Organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

4. The booklet, it is hoped, will be useful as a ready reference.

B. M. NAGRALE,
Director of Economics & Statistics,
Mumbai.

Mumbai :

Dated 29th December 1997.

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी, १९९६
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
1996

वर्ष ३६]

अनुक्रमणिका/CONTENTS

[Vol. XXXVI

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
प्रस्तावना		Preface
दृष्टिलेपात महाराष्ट्र—		Maharashtra State at a glance—
(I) सामान्य माहिती	1	General information.
(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
1. हवामान		Climate
1.1.(A) विवबक केंद्रातील कमाल व किमान तपमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस.	9	Maximum and minimum temperature rainy days and annual rainfall at selected centres.
(B)		"
2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		Area and Population
2.1. पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Males, females and households in each district.
2.2. जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या ..	14	Rural and urban population in each district.
2.3. जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता	16	Area and density of each district.
2.4. जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)	18	Percentage of literacy in each district.
2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय बदलउतार.	20	Decadal variation in population since 1901.
2.6. शहरांच्या लोकसंख्या—गटानुसार नागरी लोकसंख्या.	21	Urban population by size-class of towns
2.7. वस्ती असलेल्या जेडघाचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण.	22	Classification of inhabited villages according to population.
2.8. एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर मंडुले.	28	Cities/Urban Agglomerations (UAs with population of 1,00,000 or above
2.9. काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	31	Classification of workers and non-workers.
2.10. काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्य प्रकारानुसार वर्गीकरण.	32	Classification of persons not at work by type of activity.
2.11. अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या.	33	Population of scheduled castes and scheduled tribes
2.12. प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या.	36	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.13. वयानुसार लोकसंख्या	.. 38	Population according to age groups.
2.14. धर्मानुसार लोकसंख्या	39	Population by religion.
2.15. २००१ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या.	40	Annual estimates of population up to 2001.
2.16. स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष.	41	Migrants by sex and reason for Migration.
2.17. पूर्वीच्या राज्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष.	42	Migrants by sex and place of last residence.
2.18. प्रमुख भाषा बोलणारी कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची संख्या.	46	Households and household population by languages mainly spoken.
3. शेती		<i>Agriculture</i>
3.1. जमिनीचा वापर	 47	Land utilisation.
3.2. A जिल्हावार लागवडीयोग्य क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र.	48	Districtwise break-up of cultivable area and cultivated area.
3.2. B	.. ..	..
C	.. ..	..
D	.. ..	..
3.3. प्रमुख पिकांव्यतील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन.	50	Area and outturn of principal crops.
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांव्यतील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन.	51	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	.. 60	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृदसंवर्धन, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांव्यतील प्रगती.	62	Progress under soil conservation and land development.
3.7. रासायनिक खातांचे वाटप	 63	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. शेतीची अवजारे	 64	Agricultural implements.
3.9. शेती पंपांना वीजपुरवटा	 65	Agricultural pumps energised.
3.10. महाराष्ट्रातील एकूण वहित धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र.	67	Number, area and average size of operational holdings in Maharashtra.
3.11. राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांचो नोंदव्या.	68	Number of Irrigation projects completed in State sector.
3.12. निमित्त मिळवून घेतला व प्रत्यक्ष मिळित क्षेत्र	69	Irrigation potential created and actual irrigated area.
3.13. शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प.	70	Government hydro projects commissioned.
4. पशुसंवर्धन		<i>Animal Husbandry</i>
4.1. पशुधन	 71	Livestock population.
4.2. जिल्हावार पशुधन	 74	Livestock population in each district.

विषय	पृष्ठ Page	Subject
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती ..	76	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
4.4. शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळां- माफत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण.	78	Collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors.
4.5. दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दुग्ध शीतकरण केंद्रे.	79	Milk products and milk chilling centres
5. मत्स्यव्यवसाय		<i>Fisheries</i>
5.1. विविध खारवण आकारात झालेली माशांची आवक, खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे.	80	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed.
5.2. मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	81	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
5.3. मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	83	Varietywise marine fish production.
5.4. मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व भुजळ)	85	Disposition of fish catch (Marine and Inland).
6. वने		<i>Forests</i>
6.1. वनव्याप्त क्षेत्राचे वर्गीकरण ..	86	Classification of forest area.
6.2. मुख्य आणि गौण वनोत्पादन ..	87	Production of major and minor forest product.
7. उद्योग आणि खानकाम		<i>Industry and Mining</i>
7.1.(A) चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण.	88	Distribution of working factories according to working strength.
(B)		
7.2.(A) कारखाने व कामगारांची कामावरोल दैनिक मरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण.	89	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
(B)		
7.3.(A) चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या.	92	Working factories and average daily employment in each district.
(B)		
7.4.(A) महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी.	94	Productive capital, output and value added by manufacture in Maharashtra State.
(B)		
7.5. कापड गिरण्यांतील मरासरी गैरहजेरी ..	96	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6. औद्योगिक विवाद ..	97	Industrial disputes.
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	98	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8.(A) खनिज उत्पादन ..	99	Mineral production.
(B)		
7.9. औद्योगिक उत्पादन ..	100	Industrial production.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
8. वीज		<i>Electricity</i>
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर.	101	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी ..	102	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त भांडवली संस्था		<i>Joint Stock Companies</i>
9.1. ३१ मार्च १९९५ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था.	104	Number of joint stock companies as on 31st March 1995.
10. बँका		<i>Banks</i>
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या.	106	Number of places having banking offices and number of banking offices in each district.
11. सहकार		<i>Co-operation</i>
11.1. संस्था, मसामदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाक दिलेल्या रकमा आणि माळाची उळाढाल.	108	Societies, membership, working capital, advances and turnover.
12. परिवहन व दळणवळण		<i>Transport and Communications</i>
12.1. रस्त्यांची लांबी	109	Road length.
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण ..	110	Road length according to types of surface
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी.	111	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.4. बापरात असलेली मोटार वाहने ..	112	Motor vehicles in operation.
12.5. महाराष्ट्रातील परिवहनाची व वाहने	113	Transport and non-transport vehicles in Maharashtra State.
12.6. व्यावसायिक व विगार व्यावसायिक वाहन चालकांचे परवाने.	114	Professional and non-professional driving licences.
12.7. लोहमार्गाची लांबी	115	Railway route length.
12.8. महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये यांची संख्या.	116	Number of post offices and telegraph offices in Maharashtra State.
13. जहाज वाहतूक		<i>Shipping</i>
13.1. मुंबई बंदरात झालेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	117	Number and tonnage of vessels entered in Mumbai Port.
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोड्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल.	118	Cargo handled at the docks and bunders in Mumbai Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गोंय बंदरांतून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल.	119	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील गीज बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक.	120	Passenger traffic at the minor ports of Maharashtra State.
14. देशांतर्गत व्यापार		<i>Inland Trade</i>
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर जिल्हा व्यापार.	121	Inland Trade of Maharashtra.
15. शिक्षण		<i>Education</i>
15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्या-ध्यांचे वर्गीकरण.	123	Institutions and enrolment by type of education.
15.2.A जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण	126	Primary and secondary education in each district.
15.2.B	"	"
15.3. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रशिक्षणाची संख्या मंजूर जाणाऱ्या.	128	Number of Government and Non-Government industrial training institutions and seats sanctioned in Maharashtra.
15.4. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल.	129	Results of the final examinations of Government and non-Government industrial training institutes in Maharashtra.
15.5. महाराष्ट्र राज्यातील शिकवण उमेदवारांची वर्गवारी.	130	Classification of apprentice trainees in Maharashtra.
15.6. महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या.	131	Secondary and higher secondary technical schools and students in Maharashtra State.
15.7. महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेशक्षमता.	132	Technical and vocational institutes according to type of syllabus in Maharashtra and their intake capacity.
15.8. महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिक्षणाच्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता.	134	Number of Government and non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity in Maharashtra.
16. जीवनवैयर्थ्यक आकडेवारी		<i>Vital Statistics</i>
16.1. निरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हावार संख्या.	135	Districtwise number of persons using various family planning methods.
16.2.A महाराष्ट्राचे नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर.	140	Birth, Death and Infant mortality rates by Sample registration system in Maharashtra.
16.2.B	"	"
16.3. महाराष्ट्र राज्यातील उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा.	141	Medical facilities available in Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
17. पोलीस आणि गुन्हे		<i>Police and Crimes</i>
17.1. पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या ..	142	Police stations and police force.
17.2. इंडियन पेनल कोडद्वारे जालेले दखलपत्र गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्न घडून).	143	Cognizable offences (including attempts under Indian Penal Code).
18. कारागृहे		<i>Prisons</i>
18.1. कारागृहांची व कैद्यांची संख्या ..	144	Number of prisons and convicts.
19. घरवांघणे		<i>Housing</i>
19.1. घरांची वापरानुसार केलेली वर्गीकारी ..	145	Classification of houses according to use
19.2. वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	148	Distribution of households according to rooms occupied.
19.3. बराच छप्पर व भिती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	149	Distribution of households by predominant material used for roof and wall of house.
19.4. वेधर व संस्थांन रक्षणारे लोक ..	154	Houseless and institutional population.
19.5. खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या ..	156	Households by number of rooms occupied.
20. स्थानिक संस्था		<i>Local Bodies</i>
20.1.(A) ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च.	160	Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats.
(B) ..	"	"
20.2 (A) नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची संरचना.	161	Constitution of Municipal Councils and Municipal Corporations.
(B) ..	"	"
20.3.(A) नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च.	164	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations
(B) ..	"	"
20.4 (A) जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च ..	166	Income and expenditure of Zilla Parishads.
(B) ..	"	"
20.5. (A) प्रकारानुसार स्थानिक संस्थांची संख्या ..	168	Local Bodies by types.
(B) ..	"	"
21. सार्वत्रिक निवडणुका		<i>General Elections</i>
21.1. सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल ..	169	Results of general elections.
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण ..	170	Candidates according to party affiliations.
22. किंमत निर्देशांक		<i>Price Indices</i>
22.1. वार्षिक भारतीय पाऊस किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	171	All India wholesale price Index numbers (New Series).
22.2. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	173	Consumer price Index numbers for working class (New Series).

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.3. महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील जीवनवाश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतीचा निर्देशांक.	176	Consumer price Index numbers for selected essential items for Rural Maharashtra.
22.4. महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील जीवनवाश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतीचा निर्देशांक.	177	Consumer price Index numbers for selected essential items for urban Maharashtra.
22.5. नागरी श्रामकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता किमतांचे निर्देशांक.	178	Consumer price Index numbers for urban non-manual employees.
22.6. महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता किमतीचे निर्देशांक.	179	Consumer price Index numbers for agricultural labourers in Maharashtra.
23. रोजगार		<i>Employment</i>
23.1. औद्योगिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे (वैतनिकव्यतिरिक्त) वर्गीकरण.	180	Industrial classification of persons at work other than cultivators.
23.2. विंगरशती व्यवसायातील व्यवसायानुसार वर्गीकरण.	181	Occupational classification of persons at work other than cultivators.
23.3. मेवाभोजनेसंबंधीची माहिती	.. 182	Employment exchange statistics.
23.4A. राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी	.. 183	State Government and Semi Government employees.
(B)	..	..
23.4(C). श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचारी.	184	Class and Social groupwise State Government and Semi Government employees.
(D)	..	..
23.5. सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार	.. 185	Employment in public sector.
23.6. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार.	187	Employment under Shops and commercial Establishments Act.
23.7. रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांबाबत खर्च.	188	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the employment guarantee scheme in Maharashtra State.
24. छापखाने व प्रकाशने		<i>Presses and Publications</i>
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके.	आणि 189	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
25. वार्षिक योजना		<i>Annual Plans</i>
25.1. महाराष्ट्राची आठवी पंचवार्षिक योजना.—वर्ष-निहाय व उपक्षेत्र निहाय नियतव्यय आणि खर्च	190	Eight Five-Year Plan of Maharashtra Yearwise and sub-section outlay and expenditure.
26. राज्य वित्त		<i>State Finance</i>
26.1. राज्याची महसुली जमा	.. 192	Revenue receipts of the State.
26.2. महसुली लेखावरील खर्च	.. 198	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण	.. 209	Analysis of State Government Budget.

विषय	पृष्ठ Page	Subject
27. राज्य उत्पन्न		<i>State Income</i>
27.1. चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न	211	State income at current and constant prices.
28. संश्लेष		<i>Miscellaneous</i>
28.1. नियंत्रित बाजारपेठा	212	Regulated markets.
28.2.A. महाराष्ट्रातील आयुर्विमाविषयी माहिती ..	216	Life Insurance in Maharashtra.
28.2.B. महाराष्ट्रातील साधारण विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	217	Gross direct Premium written in Maharashtra.
28.3. पर्यटन विभागाचे मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या.	218	Number of hotels in Maharashtra approved by the tourism department.
28.4. हवाईद्वारे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	219	Foreign tourists disembarking a Mumbai by air.
28.5. महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (रूब) तेलाचे उत्पादन.	220	Production of crude oil in Maharashtra State.
28.6. महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर.	221	Reserves, gross production and utilisation of natural gas in Maharashtra State.
28.7. द्रवीभूत पेट्रोलियम वायूचे महाराष्ट्रातील घरगुती ग्राहक.	222	LPG domestic customers in Maharashtra.
29. निवडक निर्देशांकांचा क्रम		<i>Trends in selected indicators</i>
29.1. शेती	223	Agriculture.
29.2. पशुधन व कुक्कुट	228	Livestock and poultry.
29.3. उद्योग आणि खानकाम	229	Industry and mining.
29.4. वीज	232	Electricity.
29.5. सहकार	235	Co-operation.
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	236	Transport and communications.
29.7. शिक्षण	238	Education.
29.8. अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	240	All India wholesale price Index numbers (New Series).
29.9. कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	241	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न (सुधारित मालिका)	244	State Income (Revised Series).

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE
(I) सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No.	वार (1)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1	भौगोलिक स्थान— उत्तर अक्षांश .. .. पूर्व रेखांश	16.4 to 22.1 72.6 to 80.9	Location— North latitude (degrees). East longitude (degrees).
2	विभाग	6	Number of Divisions.
3	जिल्हे	31	Number of Districts.
4	तालुके	325	Number of Talukas.
5	शहरे व शहर संकुले†	336	Number of City and town units/UAs.†
6	एक लाख लोकसंख्येहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे (अनुक्रमांक ५ मध्ये वसंविलेल्या शहरांपैकी).†	33	Number of cities having population more than one lakh (out of towns against Serial No. 5).†
7	खेरी— वस्ती असलेली .. .. वस्ती नसलेली	40,412 2,615	Number of Villages Inhabited. Un-inhabited.
8	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर)	3,07,713	Area (in Square Kilometres)
9	किनाऱ्याची लांबी (किलोमीटर)	720	Length of the Coast-Line (Kilometres).

टोप.—(१) अनुक्रमांक ८ ह्या बाबीची माहिती सर्व्हेअर जनरल, भारत सरकार, याच्यानुसार आहे.

Information against item 8 is according to Surveyor General, Govt. of India.

(२) †१९९१ जनगणनेवर आधारित.

†1991 Population Census.

(३) शहर संकुल = एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग असा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे.

UA = Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognised urban outgrowth, if any, of such towns.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

अनुक्रमिक Serial No.	वाच	परिमाण	महाराष्ट्र Maha- rashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (शेकडेवारी) Comparison of Maha- rashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
							POPULATION (1991 Census)
1.1	लोकसंख्या (१९९१ ची जनगणना) (अ) ग्रामीण लोकसंख्या (आ) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारांत शेकडेवारी ..	48,396 61.31	6,28,692* 74.29 ..	7.7 ..	Thousand Percentage	(a) Rural population. (b) Percentage of rural popula- tion to total population.
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या (आ) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारांत .. शेकडेवारी	30,541 38.69	2,17,611* 25.71 ..	14.0 ..	Thousand Percentage	(a) Urban population. (b) Percentage of urban popula- tion to total population.
1.3	(अ) एकूण घट्टवांची संख्या (१) ग्रामीण (२) नागरी	हजारांत	15,344 9,259 6,085	1,52,009 1,11,591 40,418	10.1 8.3 15.1	Thousand Do. Do.	(a) Number of households (i) Rural. (ii) Urban.
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या (१) पुरुष (२) स्त्रिया	.. ..	78,937 40,826 38,112	8,46,303* 4,39,230* 4,07,072*	9.3 9.3 9.4	Do. Do. Do.	(a) Total population (i) Males. (ii) Females.
1.5	(अ) अनुसूचित जाती व बौद्ध यांची लोकसंख्या. (आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोक- संख्येशी शेकडा प्रमाण	.. ..	8,758 11.1	1,38,223†† 16.5†† ..	6.3 ..	Do. Percentage	(a) Population of scheduled castes and Buddhist (b) Percentage of above popula- tion to total population
1.6	(अ) अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या (आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारांत शेकडेवारी	7,318 9.3	67,758 8.1 ..	10.8 ..	Thousand Percentage	(a) Population of Scheduled tribes. (b) Percentage of above popula- tion to total population.

1.7	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे	हजारांत	31,006	2,85,932††	10.8	Thousand	(a) Total main workers.
	(आ) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडेवारी प्रमाण.	शेकडेवारी	39.3	34.1	..	Percentage	(b) Percentage of total main workers to total population
1.8	(अ) सीमांतिक काम करणारे	हजारांत	2,904	28,199††	10.3	Thousand	(a) Marginal workers.
	(आ) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडेवारी प्रमाण.	शेकडेवारी	3.7	3.4	..	Percentage	(b) Percentage of marginal workers to total population.
1.9	(अ) एकूण काम न करणारे	हजारांत	45,011	5,24,437††	8.6	Thousand	(a) Total non-workers.
	(आ) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडेवारी प्रमाण.	शेकडेवारी	57.0	62.5	..	Percentage	(b) Percentage of total non-workers to total population.
1.10	लोकसंख्येची घनता	दर चौरस किलो-मीटरमागे लोकसंख्या	257	274††	..	Persons per sq. km.	Density of population.
1.11	साक्षरतेचे प्रमाण						Literacy percentage—
	(१) पुरुष	शेकडेवारी	76.56	64.13††	..	Percentage	(i) Males
	(२) स्त्रिया	शेकडेवारी	52.32	39.29††	..	Do.	(ii) Females
	(३) एकूण	शेकडेवारी	64.87	52.21††	..	Do.	(iii) Persons
1.12	स्त्री-पुरुष प्रमाण	दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या.	934	927††	..	Females per 1,000 males	Sex ratio.
1.13	१९८१-९१ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडा वाढ.	शेकडेवारी	25.73	23.85*	..	Percentage	Percentage growth of population during 1981-91.

* जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची व जम्मू व काश्मीरची अंदाजित लोकसंख्या घेऊन व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील निकायदेशीर व्याप्त केलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

* Includes projected population of Assam and Jammu and Kashmir where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be taken.

†† जम्मू व काश्मीर सोडून/Excluding Jammu and Kashmir. † आसाम, जम्मू व काश्मीर वगळून/Excludes Assam, Jammu and Kashmir.

(838583988)

(816169666)

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
क्षेत्री			AGRICULTURE				
प्रमुख पिकाखालील क्षेत्र (१९९२-९३, १९९३-९४ व १९९४-९५ या वर्षांची सरासरी).			Area under principal crops (Average for years 1992-93, 1993-94 and 1994-95)				
2.1	तांदूळ	..	.. हजार हेक्टर,	1,543	42,186	3.7	Thou-hect. Rice
2.2	गहू	..	.. "	733	25,125	2.9	Do. .. Wheat
2.3	ज्वारी	..	.. "	5,812	12,499	46.5	Do. .. Jowar
2.4	बाजरी	..	.. "	1,821	10,092	18.0	Do. .. Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये	..	.. "	10,413	1,00,558	10.4	Do. .. All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये	..	.. "	3,459	22,592	15.3	Do. .. All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये	..	.. "	13,873	1,23,150	11.3	Do. .. All foodgrains
2.8	भुईमूग	..	.. "	638	8,157	7.8	Do. .. Groundnut
2.9	ऊस (का)	..	.. "	422	3,603	11.7	Do. .. Sugarcane (H)
2.10	कापूस	..	.. "	2,573	7,596	33.9	Do. .. Cotton
प्रमुख पिकांचे उत्पादन (१९९२-९३, १९९३-९४ व १९९४-९५ या वर्षांची सरासरी).			Outturn of principal crops (Average for years 1992-93, 1993-94 and 1994-95)				
2.11	तांदूळ	..	.. हजार टन	2,415	78,108	3.1	Thousand Rice tonnes.
2.12	गहू	..	.. "	988	60,840	1.6	Do. .. Wheat
2.13	ज्वारी	..	.. "	5,748	11,139	51.6	Do. .. Jowar
2.14	बाजरी	..	.. "	1,368	7,003	19.5	Do. .. Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये	..	.. "	11,142	1,71,534	6.5	Do. .. All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये	..	.. "	1,911	13,412	14.2	Do. .. All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये	..	.. "	13,053	1,84,946	7.1	Do. .. All foodgrains

2.18	मुईमूग	..	..	..	719	8,220	8.7	Do.	..	Groundnut
2.19	ऊस (ऊसांत)	..	..	..	33,894	2,42,974	13.9	Do.	..	Sugarcane (cane)
2.20	कापूस (रुईमळवे)	..	..	..	385	1,941	33.7	Do.	..	Cotton (lint)
3 पशुसंवर्धन										
पशुगणना, १९८७										
3.1	एकूण पशुधन	..	..	हजारांत	34,255	4,45,286	7.7	Thousand numbers.	..	Total livestock
3.2	एकूण गार्ड-बैल	..	..	"	16,983	1,99,700	8.5	Do.	..	Total cattle
3.3	गार्ड-बैल—	..	..						..	Cattle—
	(१) तीन वर्षांवरील बैल	..	..	"	6,531	72,200	9.0	Do.	..	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षांवरील गार्ड	..	..	"	5,096	33,400	15.3	Do.	..	(ii) Females over 3 years
3.4	एकूण म्हशी-रेढे	..	..	"	4,755	76,000	6.3	Do.	..	Total buffaloes
3.5	म्हशी-रेढे—	..	..						..	Buffaloes—
	(१) तीन वर्षांवरील रेढे	..	..	"	356	7,500	4.7	Do.	..	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षांवरील म्हशी	..	..	"	2,816	39,100	7.2	Do.	..	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शोळया	..	..	"	12,068	1,55,900	7.7	Do.	..	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे व शिगरे	..	..	"	43	1,800	2.4	Do.	..	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुधन	..	..	"	12,474	1,68,800	7.4	Do.	..	Other livestock
3.9	कोंबडया, चवके वगैरे	..	..	"	24,839	2,75,300	9.0	Do.	..	Total poultry
3.10	ट्रॅक्टर	..	..	"	35	738	4.7	Do.	..	Tractors
3.11	सिंचनाकरिता वापरलेली इंजिने व पंप.	..	..	"	743	16,184	4.6	Do.	..	Oil engines with pumps for irrigation purposes.
3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत पंप (३१ मार्च १९९२)	..	..	"	1,701	9,365	18.2	Do.	..	Electric pumps for irrigation (31st March 1992)
4 जंगले (१९९०-९१)										
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	..	..	चौ. कि.	63,798	6,79,850	9.4	Sq. km.	..	Total forest area

(II) भारतशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)	
5 उद्योग आणि खानकाम			INDUSTRY AND MINING					
5.1 कारखाने*			*Factories—					
(अ)	चालू कारखाने (१९९४)	संख्या	26,072	2,17,302	12.0	Number	(a) Working factories (1994)	
(आ)	कामगारांची दैनिक सरासरी (१९९४).	हजारांत	1,282	8,911	14.4	Thousand numbers.	(b) Average daily number of workers (1994).	
5.2 वार्षिक उद्योगांची पाहणी (प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून) (१९९२-९३)*			Annual Survey of Industries (Census plus Non-Census parts) (1992-93)—					
(अ)	उत्पादक भांडवल	कोटी रुपये	45,014	2,55,362	17.6	Crore Rs.	(a) Productive capital	
(ब)	रोजगारींवर बसलेल्या लोकांची संख्या.	हजारांत	1,299	8,836	14.7	Thousand numbers.	(b) Number of persons employed.	
(क)	एकूण उत्पादन	कोटी रुपये	78,073	3,68,614	21.2	Crore Rs.	(c) Gross output (ex-factory value).	
(द)	उत्पादन मूल्ययुद्धी	"	16,210	71,248	22.8	Do.	(d) Value added by manufacture.	
5.3 (अ) चालू असलेल्या सुतीकापड गिरण्या (मार्च १९९५).			संख्या	168	1,416	11.9	Number	(a) Working cotton textile mills (March 1995).
(आ)	या गिरण्यांतील कामगारांची सरासरी (मार्च १९९५).	हजारांत	199	1,023	19.5	Thousand numbers	(b) Average number of workers employed in cotton textile mills (March 1995).	
(इ)	सुताचे सरासरी मासिक उत्पादन (मार्च १९९५).	हजार कि. ग्रॅम	25,775	1,74,137	14.8	Thousand Kg.	(c) Average monthly production of yarn (March 1995).	
(ई)	कापडाचे सरासरी मासिक उत्पादन (मार्च १९९५).	हजार मीटर	64,933	1,48,278	43.8	Thousand metres	(d) Average monthly production of cloth (March 1995).	
5.4 खानकाम (१९९६).			MINING (1996)					
(अ)	कोळसा (उत्पादन) (मूल्य)	'००० टन कोटी रुपये.	24,712 1,249	2,47,935 12,945	8.6 9.6	'000 Tonnes Crore Rs.	(a) Coal (Quantity) (Value)	

(आ) कच्चे लोखंड (उत्पादन)	.. '००० टन	..	138	66,657	0.2	'000 Tonnes	(b) Iron ore	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	..	1	1,374	0.1	Crore Rs.		(Value)
(इ) कच्चे मँगनीज (उत्पादन)	.. '००० टन	..	299	1,791	16.6	'000 Tonnes	(c) Manganese ore	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	..	40	164	24.4	Crore Rs.		(Value)
(ई) बॉक्साईट (उत्पादन)	.. '००० टन	..	753	5,750	13.1	'000 Tonnes	(d) Bauxite	(Quantity)
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	..	12	103	11.7	Crore Rs.		(Value)
6 वीज (१९९४-९५)*								
6.1 एकूण उत्पादन	.. दशलक्ष कि.वॅ.तास	..	47,259	3,50,639	13.5	Million kwh	Total generation	
6.2 एकूण वापर	.. " कि.वॅ.तास	..	41,104	2,60,842	15.8	Do. "	Total consumption	
6.3 (अ) औद्योगिक वापर	.. " कि.वॅ.तास	..	16,646	1,00,315	16.6	Do. "	(a) Industrial consumption	
(आ) औद्योगिक वापराची एकूण वापराशी टक्केवारी.	.. शेकडेवारी	..	40.5	38.5	..	Percentage	(b) Percentage of industrial consumption to total consumption.	
7 संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका								
7.1 संयुक्त भांडवली कंपन्या (३१ मार्च १९९४ रोजी).	.. संख्या	..	68,012	3,05,625	22.3	Number	Companies at work (as on 31st March 1994).	
7.2 त्यांचे भरणा केलेले भांडवल	.. कोटी रुपये	..	15,523	1,04,391	14.8	Crore Rs.	Their paid-up capital	
7.3 बँक कार्यालये, वर्गीकृत व्यापारी (३१ मार्च १९९६ रोजी).	.. संख्या	..	5,854	62,849	9.3	Number	Banking offices, scheduled commercial	
							(as on 31st March 1996).	
7.4 दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण.	..	..	6.7	6.8	..	Do. "	Banking officers per lakh of population.	
7.5 बँक कार्यालय असलेल्या गावांची व गावांची संख्या (वर्गीकृत वाणिज्यिक) (मार्च १९९३).	..	..	2,750	37,724	7.3	Do. "	Places having banking offices (Scheduled commercial) (March 1993).	
8 सहकार (१९९४-९५)								
8.1 सहकारी संस्था	.. संख्या	..	1,34,401	4,11,123	32.7	Number	Co-operatives Societies	
8.2 सभासदांची संख्या (१९९५-९६)*	.. लाखात	..	358	1,978	18.1	Lakh numbers	Membership	
			(1995-96)*					
सहकारी संस्था	.. संख्या	..	1,39,089	N.A.	N.A.	Number	Co-operative Societies.	
सभासदांची संख्या	.. लाखात	..	369	N.A.	N.A.	Lakh number	Membership	

*अस्थायी/Provisional. N.A.—उपलब्ध नाही. / Not available.

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
8.3	सर्व सहकारी संस्थांचे खेळते भांडवल ..	कोटी रुपये ..	43,189	1,31,384	32.9	Crore Rs.	Working capital of all co-operative societies.
	..		47,816*	.N.A	..		
			(1995-96)				
8.4	कृषि पतसंस्थांनी दिलेले कर्ज (१९८४-८५) ..	कोटी रुपये ..	250	1,742	14.0	Do. ..	Advances by agricultural credit societies. (1984-85)
			28,030	.N.A	..		
			(1995-96)				
9. परिवहन आणि वळणवळण							
TRANSPORT AND COMMUNICATIONS							
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च १९९६ रोजी).	किलो मीटर ..	5,462	62,915	8.7	Kilometres	(a) Total railway length (as on 31st March 1996).
	(आ) रेल्वे मार्गाच्या लांबीचे क्षेत्रफळाशी प्रमाण (दर १०० चौरस किलो मीटरमागे) (३१ मार्च १९९६ रोजी).	किलो मीटर ..	1.8	1.9	..	Do. ..	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1996).
9.2	१०० चौरस किलोमीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्याची लांबी (३१ मार्च १९९५ रोजी).	किलो मीटर ..	73	67	..	Do. ..	Road length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1995).
9.3	(अ) १०० चौरस किलो मीटर क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९९५ रोजी).	संख्या ..	1,177	921	..	Number	(a) Motor vehicles per 100sq. Kms. of area (as on 31st March 1995).
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९९५ रोजी).	संख्या ..	4,242	3,326	..	Do. ..	(b) Motor vehicles per lakh of population (as on 31st March 1995).
10. राज्य उत्पन्न (१९९५-९६)							
10.1	(अ) चालू किमतीनुसार उत्पन्न	कोटी रुपये ..	1,31,578**	8,57,570***	15.3	Crore Rs.	(a) Income at current prices
	(आ) चालू किमतीनुसार दरडोई उत्पन्न.	रुपये ..	15,244	9,321	..	Rs.	(b) Per capita income at current prices.

**प्राथमिक अंदाज/Preliminary.

***शीघ्र अंदाज/Quick estimates.

---

1. हवामान/CLIMATE
तबता क्रमांक/TABLE No. 1.1.

---

1. हवामान/CLIMATE

तपसा क्रमांक/TABLE No. 1.1. (A)

निवडक केंद्रांतील कमाल आणि किमान तपमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस

MAXIMUM AND MINIMUM TEMPERATURE, RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRES 1993

(तपमान सेल्सीयस डिग्रीमध्ये, पाऊस मिलिमीटरमध्ये/Temperature in degrees celcius and Rainfall in mm.)

मनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	तपमान/Temperature		पाऊस/Rainfall		नेहमीचा पाऊस Normal Rainfall	Centres
		कमाल Maximum (Highest)	किमान Minimum (Lowest)	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	34.0	19.0	N.A.	N.A.	1,805	Colaba (Brihan Mumbai)
2	सांताक्रुझ (बृहन्मुंबई)	33.3	17.0	N.A.	N.A.	2,812	Santacruz (Brihan Mumbai)
3	बहाणू (ठाणे)	34.3	18.1	64	2,339.2	1,759	Dahanu (Thane)
4	भीरा (रायगड)	39.9	15.7	N.A.	N.A.	N.A.	Bhira (Raigad)
5	अलिबाग (रायगड)	33.7	17.4	N.A.	N.A.	1,960	Alibag (Raigad)
6	रत्नागिरी	33.4	18.6	100	3,597.3	2,617	Ratnagiri
7	देवगड (सिंधुदुर्ग)	33.6	20.0	N.A.	N.A.	2,246	Devgad (Sindhudurg)
8	वेंगुर्ला (सिंधुदुर्ग)	N.A.	N.A.	117	2,540.1	N.A.	Vengurla (Sindhudurg)
9	हर्ण (रत्नागिरी)	32.2	22.3	N.A.	N.A.	2,472	Harnai (Ratnagiri)
10	नाशिक	N.A.	N.A.	55	903.8	697	Nashik
11	ओझर (नाशिक)	38.4	9.5	50	629.6	633	Ozar (Nashik)
12	मालेगाव कॅम्प	N.A.	N.A.	41	604.1	N.A.	Malegaon Camp
13	नंदुरबार (धुळे)	N.A.	N.A.	39	912.8	643	Nandurbar (Dhule)
14	जळगाव	43.3	9.9	46	856.8	787	Jalgaon
15	अहमदनगर	N.A.	N.A.	44	756.0	622	Ahmednagar
16	पुणे	37.8	9.9	51	743.1	651	Pune
17	बारामती (पुणे)	40.2	12.1	N.A.	N.A.	465	Baramati (Pune)

18	लोहगाव (पुणे)	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	684	Lohgaon (Pune)
19	वानोरी (ए.एफ.एम.सी)	30.5	10.6	N.A.	N.A.	640	Wanorie (A.F.M.C.)
20	महाबळेश्वर (सातारा)	31.8	12.7	126	6,410.5	6,226	Mahabaleshwar (Satara)
21	सांगली	38.5	13.9	58	908.8	N.A.	Sangli
22	सोलापूर	41.1	13.8	51	852.4	678	Solapur
23	जंजर (सोलापूर)	41.6	12.1	N.A.	N.A.	596	Jeur (Solapur)
24	साकारा	37.8	11.6	59	1,060.7	N.A.	Satara
25	कोन्हापूर	37.2	15.1	78	1,348.8	1,070	Kolhapur
26	औरंगाबाद	N.A.	N.A.	52	924.9	726	Aurangabad
27	उस्मानाबाद	40.2	13.5	48	817.3	N.A.	Osmanabad
28	चिखलठाणा (औरंगाबाद)	40.4	9.7	62	1,094.9	692	Chikhalthana (Aurangabad)
29	परभणी	43.2	11.9	41	694.5	854	Parbhani
30	बीड	40.3	11.7	43	752.2	786	Beed
31	नांदेड	42.8	10.7	47	685.4	901	Nanded
32	बुलढाणा	45.0	9.0	47	711.4	857	Buldhana
33	अकोला विमानतळ	46.3	8.0	47	946.9	N.A.	Akola Airport
34	अकोला शहर	46.2	7.2	42	809.0	801	Akola City
35	अमरावती	46.0	14.0	49	863.0	876	Amravati
36	यवतमाळ	44.2	10.0	43	960.6	1,096	Yavatmal
37	पुसद (यवतमाळ)	46.1	4.8	46	790.0	875	Pusad (Yavatmal)
38	वर्धा	45.1	8.9	N.A.	N.A.	N.A.	Wardha
39	नागपूर विमानतळ	46.0	7.4	63	1,228.3	N.A.	Nagpur Airport
40	नागपूर शहर	45.5	11.7	62	1,250.1	1,242	Nagpur City
41	गोंदिया (भंडारा)	43.1	8.2	54	1,201.1	1,471	Gondia (Bhandara)
42	चंद्रपूर	47.0	9.3	N.A.	N.A.	1,267	Chandrapur
43	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	45.7	4.6	66	1,248.2	N.A.	Brahmapuri (Chandrapur)
44	सिरीचा (गडचिरोली)	45.5	6.0	50	1,235.0	1,439	Sironcha (Gadchiroli)

N. A. = उपलब्ध नाही./Not available.

कंसातील नावे, केंद्रे ज्या जिल्ह्यात आहेत त्या जिल्ह्याची आहेत.

The names in brackets indicate the district wherein the centre is located.

साधार.—(१) विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, मुंबई व नागपूर.

Source.—(1) Regional Meteorological Department, Mumbai and Nagpur.

(२) कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

(2) Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

1. हवामान/CLIMATE

तबला क्रमांक/TABLE No. 1.1. (B)

निवडक केंद्रातील कमाल आणि किमान तापमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस

MAXIMUM AND MINIMUM TEMPERATURE, RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRES
1994

(तापमान सेल्सीयस डिग्रीमध्ये, पाऊस मिलिमीटरमध्ये/Temperature in degrees celcius and Rainfall in mm.)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	तापमान/Temperature		पाऊस/Rainfall		नेहमीचा पाऊस Normal Rainfall	Centres
		कमाल Maximum (Highest)	किमान Minimum (Lowest)	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	34.5	19.6	N.A.	N.A.	1,805	Colaba (Brihan Mumbai)
2	सांतक्रुझ (बृहन्मुंबई)	39.3	16.5	N.A.	N.A.	2,812	Santacruz (Brihan Mumbai)
3	डहानू (ठाणे)	34.2	17.2	80	2,456.8	1,759	Dahanu (Thane)
4	भीरा (रायगड)	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Bhira (Raigad)
5	अलिबाग (रायगड)	33.9	17.3	89	2,083.0	1,960	Alibag (Raigad)
6	रत्नागिरी	33.1	18.7	100	2,549.7	2,617	Ratnagiri
7	देवगड (सिंधुदुर्ग)	N.A.	N.A.	98	2,132.0	2,246	Devgad (Sindhudurg)
8	वंगुर्ला (सिंधुदुर्ग)	33.1	15.3	100	2,380.8	N.A.	Vengurla (Sindhudurg)
9	हर्णै (रत्नागिरी)	32.9	21.9	86	2,225.1	2,472	Harnai (Ratnagiri)
10	नाशिक	N.A.	N.A.	48	787.8	697	Nashik
11	ओझर (नाशिक)	38.2	8.8	55	709.3	633	Ozar (Nashik)
12	मालेगाव (कॅम्प)	N.A.	N.A.	39	799.1	N.A.	Malegaon Camp
13	नंदुरबार (धळे)	N.A.	N.A.	52	976.6	643	Nandurbar (Dhule)
14	जळगाव	43.1	10.2	49	779.2	787	Jalgaon
15	अहमदनगर	N.A.	N.A.	31	315.8	622	Ahmadnagar
16	पुणे	37.0	9.6	64	966.2	661	Pune
17	बारामती (पुणे)	39.8	14.2	22	159.0	465	Baramati (Pune)

18	लोहगाव (पुणे)	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	684	Lohgaon (Pune)
19	वानोरी (ए.एफ.एम.सी.)	..	40.6	6.2	N.A.	N.A.	640	Wanorie (A.F.M.C.)
20	महाबळेश्वर (सातारा)	..	30.3	12.9	* 115	8,041.8	6,226	Mahabaleshwar (Satara)
21	सांगली	..	38.2	12.9	57	747.9	N.A.	Sangli
22	सोलापूर	..	41.3	12.0	48	479.9	678	Solapur
23	जेऊर (सोलापूर)	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	596	Jeur (Solapur)
24	सातारा	..	37.4	10.7	80	1,171.0	N.A.	Satara
25	कोल्हापूर	..	36.6	13.8	92	1,368.8	1,070	Kolhapur
26	औरंगाबाद	..	N.A.	N.A.	48	693.0	726	Aurangabad
27	उस्मानाबाद	..	41.0	13.3	36	460.2	N.A.	Osmanabad
28	चिखलठाणा (औरंगाबाद)	..	40.0	10.0	48	726.1	692	Chikhalthana (Aurangabad)
29	परभणी	..	39.0	12.1	45	836.3	854	Parbhani
30	बीड	..	40.4	11.5	30	471.9	786	Beed
31	नांदेड	..	43.1	11.6	48	499.1	901	Nanded
32	बुलढाणा	..	42.0	9.2	50	877.1	847	Buldana
33	अकोला विमानतळ	..	46.6	7.2	N.A.	N.A.	N.A.	Akola Airport
34	अकोला शहर	..	45.4	7.0	53	968.1	801	Akola City
35	अमरावती	..	46.5	15.5	56	990.8	876	Amravati
36	यवतमाळ	..	44.3	11.0	56	1,056.9	1,096	Yavatmal
37	पुसद (यवतमाळ)	..	46.5	4.8	59	1,172.6	875	Pusad (Yavatmal)
38	वर्धा	..	39.3	9.4	51	1,455.8	N.A.	Wardha
39	नागपूर विमानतळ	..	47.0	7.8	N.A.	N.A.	N.A.	Nagpur Airport
40	नागपूर शहर	..	43.1	10.4	66	1,723.8	1,242	Nagpur City
41	गोंदिया (भंडारा)	..	47.1	8.4	75	2,155.3	1,471	Gondia (Bhandara)
42	चंद्रपूर	..	47.0	8.2	67	1,664.9	1,267	Chandrapur
43	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	..	46.3	9.2	71	1,784.9	N.A.	Brahmapuri (Chandrapur)
44	मिर्जाचा (गडचिरोली)	..	45.6	9.4	58	1,240.5	1,439	Sironcha (Gadchiroli)

N.A. = उपलब्ध नाही./Not available.

कंसातील नावे, केंद्रे ज्या जिल्ह्यात आहेत त्या जिल्ह्यांची आहेत.

The names in brackets indicate the District wherein the centre is located.

आधार.—(१) विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, मुंबई व नागपूर.

Source.—(1) Regional Metrological Department, Mumbai and Nagpur.

(२) कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

(2) Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 2.1.

पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या/MALES, FEMALES AND HOUSEHOLDS IN EACH DISTRICT

1991

(हजारत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	कुटुंबे Households	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	स्त्री-पुरुष प्रमाण* Sex ratio* (No.)	District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2,051	5,460	4,466	9,926	818	Brihan Mumbai
2	ठाणे	1,097	2,793	2,456	5,249	879	Thane
3	रायगड	373	908	917	1,825	1,010	Raigad
4	रत्नागिरी	324	700	844	1,544	1,205	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	176	389	443	832	1,137	Sindhudurg
	कोकण विभाग	4,021	10,250	9,126	19,376	890	Konkan Division
6	नाशिक	700	1,985	1,866	3,851	940	Nashik
7	धुळे	458	1,295	1,240	2,535	958	Dhule
8	जळगाव	597	1,643	1,545	3,188	940	Jalgaon
9	अहमदनगर	627	1,731	1,642	3,373	949	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	2,382	6,654	6,293	12,947	946	Nashik Division
10	पुणे	1,079	2,861	2,671	5,532	933	Pune
11	सातारा	466	1,208	1,243	2,451	1,029	Satara
12	सांगली	423	1,129	1,081	2,210	958	Sangli
13	सोलापूर	579	1,671	1,560	3,231	934	Solapur
14	कोल्हापूर	568	1,525	1,465	2,990	961	Kolhapur
	पुणे विभाग	3,115	8,394	8,020	16,414	956	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	9,518	25,298	23,439	48,737	927	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	425	1,152	1,062	2,214	922	Aurangabad

16	जालना	..	257	697	668	1,365	958	Jalna
17	परभणी	..	380	1,084	1,033	2,117	953	Parbhani
18	बीड	..	367	937	885	1,822	944	Beed
19	नांदेड	..	407	1,198	1,133	2,331	945	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	233	659	617	1,276	937	Osmanabad
21	लातूर	..	284	863	813	1,676	942	Latur
	भौरगावाड विभाग	..	2,353	6,590	6,211	12,801	943	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	..	353	966	920	1,886	953	Buldana
23	अकोला	..	420	1,142	1,072	2,214	939	Akola
24	अमरावती	..	427	1,136	1,064	2,200	936	Amravati
25	यवतमाळ	..	413	1,065	1,013	2,078	951	Yavatmal
	अमरावती विभाग	..	1,613	4,309	4,069	8,378	944	Amravati Division
26	वर्धा	..	220	550	517	1,067	939	Wardha
27	नागपूर	..	655	1,711	1,577	3,288	922	Nagpur
28	भंडारा	..	434	1,060	1,047	2,107	988	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	388	910	862	1,772	948	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	163	398	389	787	976	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	..	1,860	4,629	4,392	9,021	949	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	..	3,473	8,938	8,461	17,399	947	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	..	15,344	40,826	38,111	78,937	934	Maharashtra State
	@भारत	..	1,52,009 @ (i)	4,39,230	4,07,072	8,46,303	927	@India

(१) आकडे संक्षिप्तत लिहिल्यामुळे बेरजा काही ठिकाणी अज्ञानर नहीतित.

(२) *दर १,००० पुरुषांमार्गे स्त्रियांची संख्या.

(३) @ जम्मू व काश्मीरमधील प्रदेशातील लोकसंख्या धरून.

(४) @@ जम्मू व काश्मीर वगळून.

(५) पहिली जनगणना १८७२ मध्ये घेण्यात आली.

आधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मंबई.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Note.—(i) Details may not add up to the totals due to round ing.

(ii) *Females per 1,000 males.

(iii) @ Includes Jammu and Kashmir.

(iv) @@ Excludes Jammu and Kashmir.

(v) First census was taken in 1872.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

(2) Registrar General and Census Commissioner, Govt. of India, New Delhi.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 2.2.

जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या/RURAL AND URBAN POPULATION IN EACH DISTRICT
1991

(हजारंत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage of urban population to total population	दशवर्षीय वाढीचे प्रमाण Decennial growth rate 1981-91 (%)			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	..	9,926	9,926	100.00	..	20.42	20.42	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	1,856	3,393	5,249	64.64	(-)-0.49	128.35	56.60	Thane
3	रायगड ..	1,496	329	1,825	18.02	17.16	56.50	23.30	Raigad
4	रत्नागिरी ..	1,406	138	1,544	8.93	11.68	15.05	11.89	Ratnagiri
5	सिध्दपुर ..	769	63	832	7.57	6.51	23.82	7.51	Sindhudurg
	कोकण विभाग ..	5,527	13,849	19,376	71.47	7.89	36.98	27.23	Konkan Division
6	नाशिक ..	2,482	1,369	3,851	35.54	20.26	47.53	28.72	Nashik
7	धळे ..	2,015	520	2,535	20.50	22.14	29.96	23.69	Dhule
8	जळगाव ..	2,313	875	3,188	27.44	18.01	32.93	21.76	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	2,840	533	3,373	15.80	20.47	51.99	24.55	Ahmednagar
	नाशिक विभाग ..	9,650	3,297	12,947	25.46	20.16	41.08	24.88	Nashik Division
10	पुणे ..	2,725	2,807	5,532	50.73	24.28	42.42	32.87	Pune
11	सातारा ..	2,135	316	2,451	12.89	20.45	18.74	20.22	Satara
12	सांगली ..	1,707	502	2,210	22.72	18.79	27.52	20.67	Sangli
13	सोलापूर ..	2,302	929	3,231	28.75	26.18	21.18	24.70	Solapur

14	कोल्हापूर ..	2,203	787	2,990	26.32	19.51	26.53	21.33	Kolhapur
	पुणे विभाग ..	11,072	5,342	16,414	32.54	22.07	32.88	25.40	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र ..	26,249	22,488	48,737	46.14	18.11	36.56	25.98	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ..	1,489	725	2,214	32.74	24.68	84.05	39.41	Aurangabad
16	जालना ..	1,134	231	1,365	16.93	29.86	44.21	32.21	Jalna
17	परभणी ..	1,640	477	2,117	22.53	24.65	46.20	28.85	Parbhani
18	बीड ..	1,495	327	1,822	17.94	26.38	42.16	28.95	Beed
19	नांदेड ..	1,825	506	2,331	21.71	28.38	54.31	33.24	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	1,082	194	1,276	15.20	20.27	49.14	23.92	Osmanabad
21	लातूर ..	1,335	341	1,676	20.39	23.59	60.50	29.67	Latur
	औरंगाबाद विभाग ..	10,000	2,801	12,801	21.89	25.51	57.29	31.32	Aurangabad Division
22	बुलढाणा ..	1,498	388	1,886	20.57	21.79	39.19	25.00	Buldana
23	अकोला ..	1,580	634	2,214	28.63	15.16	39.41	21.20	Akola
24	अमरावती ..	1,483	717	2,200	32.59	12.60	31.83	18.22	Amravati
25	यवतमाळ ..	1,720	358	2,078	17.18	16.62	36.23	19.58	Yavatmal
	अमरावती विभाग ..	6,281	2,097	8,378	25.01	16.45	36.15	20.82	Amravati Division
26	वर्धा ..	784	283	1,067	26.71	12.78	22.73	15.14	Wardha
27	नागपूर ..	1,256	2,032	3,278	61.78	12.16	38.25	26.97	Nagpur
28	भंडारा ..	1,832	275	2,107	13.09	14.70	14.48	14.67	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	1,275	497	1,772	28.04	8.80	101.96	24.96	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	718	69	787	8.76	15.51	357.10	23.55	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ..	5,865	3,156	9,021	35.01	12.67	43.31	21.76	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ..	12,146	5,253	17,399	30.20	14.59	40.36	21.31	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	48,395	30,542	78,937	38.69	18.64	38.89	25.73	Maharashtra State
	भारत† ..	6,28,692	2,17,611	8,46,303	25.71	20.01	36.47	23.85	India†

टीप.—(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(२) † जम्मू व काश्मीरमधील प्रदेशातील लोकसंख्या घडून.

Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding

(ii) † Includes population of areas in Jammu and Kashmir where census could not be taken.

साधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई. (२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—(1) Director of Census Operation, Maharashtra, Mumbai.

(2) Registrar General and Census Commissioner, Government of India, New Delhi.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

सक्ता क्रमांक/TABLE No 2.3.

जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता/AREA AND DENSITY OF EACH DISTRICT 1991

संक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर) Area in sq. kilometres (3)	घनता (प्रत्येक चौ. किलोमीटरमागे लोकसंख्या)/Density (No. of persons per sq. kilometres) (4)	District (2)
1	बुध्मबई	603	16,461	Brihan Mumkai
2	अणे	9,558	549	Thane
3	रायगड	7,152	255	Raigad
4	रत्नागिरी	8,208	188	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	5,207	160	Sindhudurg
	कोकण विभाग	30,728	631	Konkan Division
6	नाशिक	15,530	248	Nashik
7	धळे	13,150	193	Dhule
8	जळगाव	11,765	271	Jalgaon
	अहमदनगर	17,048	198	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	57,493	225	Nashik Division
10	पुणे	15,643	354	Pune
11	सातारा	10,480	234	Satara
12	सांगली	8,572	258	Sangli
13	सोलापूर	14,895	217	Solapur
14	कोल्हापूर	7,685	399	Kolhapur
	पुणे विभाग	57,275	287	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,45,496	335	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	10,107	219	Aurangabad
16	जालना	7,718	177	Jalna
17	परभणी	11,041	192	Parbhani
18	बीड	10,693	170	Beed
19	नांदेड	10,528	221	Nanded
20	अस्मानाबाद	7,569	169	Osmanabad
21	लातूर	7,157	234	Latur
	औरंगाबाद विभाग	64,813	198	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No 2.3. contd. -

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
22	बुलढाणा ..	9,661	195	Buldana
23	अकोला ..	10,574	209	Akola
24	अमरावती ..	12,210	180	Amravati
25	यवतमाळ ..	13,582	153	Yavatmal
	अमरावती विभाग	46,027	182	Amravati Division
26	वर्धा ..	6,309	169	Wardha
27	नागपूर ..	9,892	332	Nagpur
28	भंडारा ..	9,321	226	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	11,443	155	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	14,412	55	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	51,377	176	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	97,404	179	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,07,713	257	Maharashtra State.
	*भारत	32,87,263	274*	India*

टीप.—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—(1) Figures are provisional.

(२) * जम्मू व काश्मीर वगळून.

(2) *Excluding Jammu and Kashmir.

माधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत. (2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4.

जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)

PERCENTAGE OF LITERACY IN EACH DISTRICT
1991

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)/Literacy percentage			District (2)
(1)		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1	बृहन्मुंबई	87.87	75.80	82.50	Brihan Mumbai
2	ठाणे	77.56	60.28	69.54	Thane
3	रायगड	75.94	52.20	63.95	Raigad
4	रत्नागिरी	76.64	51.61	62.70	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	86.23	66.87	75.81	Sindhudurg
	कोकण विभाग	83.29	66.66	75.50	Konkan Division
6	नाशिक	73.98	49.89	62.33	Nashik
7	धुळे	63.13	38.78	51.22	Dhule
8	जळगाव	77.46	50.34	64.30	Jalgaon
9	अहमदनगर	75.30	45.99	61.03	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	73.08	46.80	60.30	Nashik Division
10	पुणे	81.56	59.77	71.05	Pune
11	सातारा	80.61	53.35	66.67	Satara
12	सांगली	74.83	49.94	62.61	Sangli
13	सोलापूर	70.08	41.73	56.39	Solapur
14	कोल्हापूर	80.33	53.08	66.94	Kolhapur
	पुणे विभाग	78.04	52.76	65.67	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	78.94	56.64	68.25	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	72.93	39.64	56.98	Aurangabad
16	जालना	64.43	27.30	46.25	Jalna
17	परभणी	64.90	29.41	47.58	Parbhani
18	बीड	66.34	32.34	49.82	Beed
19	नांदेड	64.38	30.96	48.17	Nanded
20	उस्मानाबाद	68.39	39.16	54.27	Osmanabad
21	लातूर	70.47	39.74	55.57	Latur
	औरंगाबाद विभाग	67.46	33.99	51.23	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
22	बुलढाणा	.. 76.53	46.13	61.69	Buldana
23	अकोला	.. 77.63	53.28	65.83	Akola
24	अमरावती	.. 78.40	61.13	70.06	Amravati
25	यवतमाळ	.. 70.45	44.81	57.96	Yavatmal
	अमरावती विभाग	75.82	51.67	64.09	Amravati Division
26	वर्धा	.. 78.33	61.02	69.95	Wardha
27	नागपूर	.. 81.79	64.74	73.64	Nagpur
28	भंडारा	.. 78.82	50.44	64.69	Bhandara
29	चंद्रपूर	.. 71.30	46.81	59.41	Chandrapur
30	गडचिरोली	.. 56.56	28.87	42.89	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	76.52	54.27	65.70	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	76.19	53.03	64.93	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य-१९९१	76.56	52.32	64.87	Maharashtra State—1991
	महाराष्ट्र राज्य-१९८१	69.65	41.01	55.83	Maharashtra State—1981
	भारत†	१९९१ 64.13	39.29	52.21	India† .. 1991

टीप.—† जम्मू व काश्मीर वगळून.

Note.—† Excluding Jammu and Kashmir

भाषार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—(1) Director of Census operations, Maharashtra.

(२) महानिदेशक व गणना आयुक्त, भारत. (2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.5.

१९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार
DECADAL VARIATION IN POPULATION SINCE 1901

दशक Decade						दशवर्षीय लोकसंख्येतील चढउतार (टक्केवारी) Percentage decadal variation in population
(1)						(2)
1901-11	..	..	..	..	..	+10.74
1911-21	..	..	..	..	..	-2.91
1921-31	..	..	..	..	..	+14.91
1931-41	..	..	..	..	..	+11.99
1941-51	..	..	..	..	..	+19.27
1951-61	..	..	..	..	..	+23.60
1961-71	..	..	..	..	..	+27.45
1971-81	..	..	..	..	..	+24.54
1981-91	..	..	..	..	..	+25.73

संसार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र, मुंबई.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.6.

शहरांच्या लोकसंख्या—गटानुसार नागरी लोकसंख्या
URBAN POPULATION BY SIZE—CLASS OF TOWNS
1991

क्रमांक Serial No.	लोकसंख्येचा गट Population range	एकूण नगरे व ग्रह संकुले Number of towns and UAs.	लोकसंख्या Population	एकूण शहरी लोकसंख्येची शेकडा प्रमाण Percentage to total urban population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 5,000 हून कमी	11	43,096	0.1
2	5,000—9,999	46	3,65,101	1.2
3	10,000—19,999	102	15,29,924	5.0
4	20,000—49,999	114	35,40,926	11.6
5	50,000—99,999	30	21,17,960	6.9
6	1,00,000 आणि याहून अधिक and above	33	2,29,44,579	75.2
एकूण/Total		336	3,05,41,586	100.0

UA—Urban Agglomeration.

साधर.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.7

वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF INHABITED VILLAGES
ACCORDING TO POPULATION 1991

(लोकसंख्या/Population)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	200 पेक्षा कमी/Below		200 to 499		500 to 999		District (2)
		गावांची संख्या Number of Villages (3)	लोकसंख्या Population (4)	गावांची संख्या Number of Villages (5)	लोकसंख्या Population (6)	गावांची संख्या Number of Villages (7)	लोकसंख्या Population (8)	
1	वृहस्पुर्वी ..	....	....	....	....	....	....	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	95	114	354	1,270	622	4,577	Thane
3	रायगड ..	163	203	586	2,110	668	4,718	Raigad
4	रत्नागिरी ..	71	86	375	1,371	556	4,021	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	29	33	151	556	279	2,106	Sindhudurg
	कोकण विभाग	358	436	1,466	5,307	2,125	15,420	Konkan Region
6	नाशिक ..	49	69	276	1,009	592	4,312	Nashik
7	धुळे ..	92	108	281	991	503	3,664	Dhule
8	जळगाव ..	59	70	237	872	427	3,132	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	13	16	135	510	436	3,242	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	213	263	929	3,382	1,958	14,350	Nashik Region
10	पुणे	107	125	328	1,132	509	3,775	Pune
11	सातारा	94	108	298	1,062	439	3,174	Satara
12	सांगली ..	11	14	45	178	167	1,262	Sangli
13	सोलापूर ..	11	10	75	283	253	1,910	Solapur
14	कोल्हापूर ..	26	34	157	577	310	2,260	Kolhapur
	पुणे विभाग	249	291	903	3,232	1,678	12,381	Pune Region
	उर्वरित महाराष्ट्र	820	990	3,298	11,921	5,761	42,151	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	107	107	259	925	415	3,009	Aurangabad
16	जालना	40	53	134	512	338	2,497	Jalna
17	परभणी	73	85	289	1,054	510	3,729	Parbhani
18	बीड	29	35	254	946	442	3,202	Beed
19	नांदेड	53	62	283	1,045	505	3,734	Nanded
20	उस्मानाबाद	13	18	96	365	209	1,559	Osmanabad
21	लातूर	13	18	127	472	267	1,969	Latur
	औरंगाबाद विभाग	328	378	1,442	5,319	2,686	19,699	Aurangabad Division.
22	बुलढाणा	141	114	243	862	376	2,795	Buldhana
23	अकोला	194	175	381	1,350	485	3,524	Akola
24	अमरावती	331	276	469	1,603	462	3,303	Amravati
25	यवतमाळ	202	194	454	1,624	607	4,339	Yavatmal
	अमरावती विभाग	868	759	1,547	5,439	1,930	13,961	Amravati Division
26	वर्धा	187	149	261	920	284	1,979	Wardha
27	नागपूर	302	272	515	1,768	487	3,375	Nagpur
28	भंडारा	145	153	285	1,010	550	4,012	Bhandara
29	चंद्रपूर	213	220	417	1,447	452	3,252	Chandrapur
30	गडचिरोली	598	597	477	1,573	258	1,848	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,445	1,391	1,955	6,718	2,031	14,466	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	2,313	2,150	3,502	12,157	3,961	28,127	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,461	3,518	8,242	29,397	12,408	90,277	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7- contd.

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	1000 to 1999		2000 to 4999		5000 to 9999		District (2)
		गावांची संख्या Number of Villages (9)	लोकसंख्या Population (10)	गावांची संख्या Number of Villages (11)	लोकसंख्या Population (12)	गावांची संख्या Number of Villages (13)	लोकसंख्या Population (14)	
1	बृहन्मुंबई	....	....	....	....	....	....	Brihan Mumbai
2	ठाणे	430	5,894	148	4,290	23	1,433	Thane
3	रायगड	329	4,376	94	2,765	10	665	Raigad
4	रत्नागिरी	423	5,902	84	2,244	5	325	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	213	2,975	60	1,676	2	118	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,395	19,147	386	10,975	40	2,541	Konkan Region
6	नाशिक	594	8,418	264	7,692	29	2,023	Nashik
7	धुळे	464	6,532	207	5,917	34	2,251	Dhule
8	जळगाव	450	6,234	237	7,082	58	3,731	Jalgaon
9	अहमदनगर	537	7,603	360	10,747	55	3,750	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	2,045	28,787	1,068	31,438	176	11,755	Nashik Region
10	पुणे	510	7,052	326	9,571	46	3,141	Pune
11	सातारा	406	5,770	258	7,428	45	2,953	Satara
12	सांगली	226	3,259	197	5,934	57	3,798	Sangli
13	सोलापूर	412	5,877	315	9,200	54	3,480	Solapur
14	कोल्हापूर	364	5,189	254	7,571	60	3,933	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,918	27,147	1,350	39,704	262	17,305	Pune Region
	उर्वरित महाराष्ट्र	5,358	75,081	2,804	82,117	478	31,601	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	347	4,789	146	4,254	24	1,589	Aurangabad
16	जालना	341	4,712	89	2,515	12	818	Jalna
17	परभणी	438	6,146	138	3,939	21	1,452	Parbhani
18	बीड	381	5,367	143	3,884	18	1,196	Beed
19	नांदेड	472	6,551	177	4,998	21	1,259	Nanded
20	उस्मानाबाद	252	3,511	119	3,443	24	1,547	Osmanabad
21	लातूर	333	4,760	150	4,234	18	1,156	Latur
	औरंगाबाद विभाग	2,564	35,836	962	27,267	138	9,017	Aurangabad Division.
22	बुलढाणा	356	4,901	157	4,413	23	1,554	Buldhana
23	अकोला	359	4,841	134	4,032	13	818	Akola
24	अमरावती	282	3,860	102	2,873	26	1,858	Amravati
25	यवतमाळ	434	5,963	118	3,331	15	889	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1,431	19,565	511	14,649	77	5,119	Amravati Division
26	वर्धा	166	2,183	55	1,599	12	771	Wardha
27	नागपूर	229	3,084	79	2,414	20	1,304	Nagpur
28	भंडारा	467	6,539	182	4,835	22	1,389	Bhandara
29	चंद्रपूर	288	3,940	87	2,492	11	780	Chandrapur
30	गडचिरोली	129	1,689	35	1,009	4	214	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,269	17,435	438	12,349	69	4,509	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	2,700	37,000	949	26,998	146	9,577	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	10,632	1,47,917	4,715	1,36,382	762	50,195	Maharashtra State

संख्या क्रमांक/TABLE No. 2.7— contd.

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	10,000 आणि त्याहून अधिक/and above		एकूण/Total		असाठ गावांची संख्या Number of un-inhabited Villages	District (2)
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population (00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population (00)		
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1	बृहन्मुंबई	....	....	....	....	....	Brihan Mumbai
2	ठाणे	7	982	1,679	18,559	18	Thane
3	रायगड	1	125	1,851	14,962	57	Raigad
4	रत्नागिरी	1	110	1,515	14,060	4	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	2	229	736	7,690	....	Sindhudurg
	कोकण विभाग	11	1,446	5,781	55,271	79	Konkan Region
6	नाशिक	10	1,300	1,814	24,823	4	Nashik
7	धुळे	5	695	1,586	20,159	17	Dhule
8	जळगाव	12	2,009	1,480	23,130	30	Jalgaon
9	अहमदनगर	18	2,528	1,554	28,395	2	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	45	6,532	6,434	96,507	53	Nashik Region
10	पुणे	18	2,458	1,844	27,255	18	Pune
11	सातारा	7	860	1,547	21,355	26	Satara
12	सांगली	20	2,627	723	17,070	4	Sangli
13	सोलापूर	14	2,253	1,134	23,016	8	Solapur
14	कोल्हापूर	17	2,462	1,188	22,025	15	Kolhapur
	पुणे विभाग	76	10,660	6,436	1,10,721	71	Pune Region
	उर्वरित महाराष्ट्र	132	18,638	18,651	2,62,499	203	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	2	213	1,300	14,886	44	Aurangabad
16	जालना	2	230	956	11,337	11	Jalna
17	परभणी	..	....	1,469	16,404	45	Parbhani
18	बीड	2	322	1,269	14,951	11	Beed
19	नांदेड	4	593	1,515	18,242	65	Nanded
20	उस्मानाबाद	3	381	716	10,825	6	Osmanabad
21	लातूर	6	738	914	13,348	22	Latur
	औरंगाबाद विभाग	19	2,477	8,139	99,993	204	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	3	340	1,299	14,980	128	Buldhana
23	अकोला	8	1,058	1,574	15,799	202	Akola
24	अमरावती	9	1,056	1,681	14,829	315	Amravati
25	यवतमाळ	6	862	1,836	17,202	272	Yavatmal
	अमरावती विभाग	26	3,316	6,390	62,810	917	Amravati Divisio
26	वर्धा	2	237	967	7,838	412	Wardha
27	नागपूर	3	346	1,635	12,562	243	Nagpur
28	भंडारा	3	380	1,654	18,317	149	Bhandara
29	चंद्रपूर	5	621	1,473	12,752	319	Chandrapur
30	गडचिरोली	2	254	1,503	7,185	168	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	15	1,838	7,232	58,654	1,291	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	41	5,154	13,622	1,21,464	2,208	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	192	26,269	40,412	4,83,956	2,615	Maharashtra Staet

आधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census operation, Maharashtra

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8.

एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले

CITIES / URBAN AGGLOMERATIONS (UAs) WITH POPULATION OF 1,00,000
OR ABOVE
1991 .

क्र.संक्रमांक Serial No.	शहर/शहर संकुलाचे नाव City/Urban Agglomeration	लोकसंख्या (हजारांत) Population (in thousand)	शहर/शहर संकुल Name of City UA
(1)	(2)	(3)	(2)
१	बृहन्मुंबई शहर संकुल	12,596	1. Brihan Mumbai Urban Agglomeration.
	(अ) बृहन्मुंबई (म. न. पा.)	9,926	(a) Brihan Mumbai (M. Corpn.)
	ठाणे जिल्ह्यात अंतर्भूत असलेले	2,670	Constituent in Thane District
	(अ) कल्याण (म. न. पा.)	1,014	(a) Kalyan (M. Corpn.)
	(आ) ठाणे (म. न. पा.)	803	(b) Thane (M. Corpn.)
	(इ) उल्हासनगर (म. न. पा.)	369	(c) Ulhasnagar (M.)
	(ई) नवी मुंबई (ठाणे) (गणना शहर)	308	(d) New Mumbai (Thane) (C.T.)
	(उ) मीरा भायंदर (म. न. पा.)	176	(e) Mira Bhayandar (M.)
२	पुणे शहर संकुल	2,494	2. Pune Urban Agglomeration
	(अ) पुणे (म. न. पा.)	1,567	(a) Pune (M. Corpn.)
	(आ) पी. सी. एम. सी. (म. न. पा.)	517	(b) P.C.M.C. (M. Corpn.)
	(इ) पुणे (कटक मंडळ)	32	(c) Pune (Condonment)
	(ई) खडकी (कटक मंडळ)	78	(d) Kirkee (Condonment)
	(उ) देहू रोड (कटक मंडळ)	41	(e) Dehu Road (Condonment.)
	(ऊ) हदपसर (गणना शहर)	39	(f) Hadapsar (C.T.)
	(ए) वडगाव शेरी (गणना शहर)	32	(g) Vadgaon Sheri (C.T.)
	(ऐ) धनकवाडी (गणना शहर)	28	(h) Dhankawadi (C.T.)
	(ओ) खडकवासला (गणना शहर)	18	(i) Khadkvasla (C.T.)
	(ओ) वारिया (गणना शहर)	18	(j) Warie (C.T.)
	(क) खराडी (गणना शहर)	12	(k) Kharadi (C.T.)
	(ख) कलास (गणना शहर)	11	(l) Kalas (C.T.)
	(ग) किवाले (गणना शहर)	10	(m) Kivale (C.T.)
	(घ) लोहगाव (गणना शहर)	10	(n) Lohgaon (C.T.)
	(च) वडगाव वीके (गणना शहर)	10	(o) Vadgaon B.K. (C.T.)
	(छ) शिवामे (गणना शहर)	9	(p) Shivane (C.T.)
	(ज) कोपरवेल (गणना शहर)	7	(q) Kopkhel (C.T.)
	(झ) देहू (गणना शहर)	5	(r) Dehu (C.T.)
३	नागपूर शहर संकुल	1,664	3. Nagpur Urban Agglomeration
	(अ) नागपूर (म. न. पा.)	1,625	(a) Nagpur (M. Corpn.)
	(आ) वाडी (गणना शहर)	22	(b) Wadi (C.T.)
	(इ) दिगडोड (गणना शहर)	17	(c) Digdon (C.T.)

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.8.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
४	नाशिक शहर संकुल (अ) नाशिक (म. न. पा.) (आ) देवशाली कटक मंडळ (इ) भागूर (न. प.) (ई) एकलहरे (गणना शहर)	725 657 44 12 12	4. Nashik Urban Agglomeration (a) Nashik (M. Corpn.) (b) Deolali (Contonment) (c) Bhagur (M.) (d) Eklahare (C.T.)
५	सोलापूर शहर संकुल (अ) सोलापूर (म. न. पा.) (आ) माजरेवाडी (अतिवृद्धी) (इ) सोलापूर (ग्रामीण) (अतिवृद्धी) (ई) नेह्रुनगर (अतिवृद्धी)	621 604 10 5 2	5. Solapur Urban Agglomeration (a) Solapur (M. Corpn.) (b) Majrewadi (O.G.) (c) Solapur (Rural) (O.G.) (d) Nehrunagar (O.G.)
६	औरंगाबाद शहर संकुल (अ) औरंगाबाद (म. न. पा.) (आ) औरंगाबाद कटक मंडळ	593 573 20	6. Aurangabad Urban Agglomeration. (a) Aurangabad (M. Corpn.) (b) Aurangabad (Contonment)
७	अमरावती (म. न. पा.)	422	7. Amravati (M. Corpn.)
८	कोल्हापूर शहर संकुल (अ) कोल्हापूर (म. न. पा.) (आ) गांधीनगर (गणना शहर)	418 406 12	8. Kolhapur Urban Agglomeration (a) Kolhapur (M. Corpn.) (b) Gandhinagar (C.T.)
९	भिवंडी शहर संकुल (अ) भिवंडी (न. प.) (आ) खोनी (गणना शहर)	392 379 13	9. Bhiwandi Urban Agglomeration (a) Bhiwandi (M.) (b) Khoni (C.T.)
१०	सांगली शहर संकुल (अ) सांगली (म. न. प.) (आ) कुपवाड (अतिवृद्धी) (इ) मिरज (न. प.) (ई) वानलेवाडी (अतिवृद्धी) (उ) माधवनगर (गणना शहर)	364 193 33 122 4 12	10. Sangli Urban Agglomeration (a) Sangli (M.) (b) Kupwad (O.G.) (c) Miraj (M.) (d) Vanlewadi (O.G.) (e) Madhavnagar (C.T.)
११	मालेगाव (न. प.)	343	11. Malegaon (M.)
१२	अकोला (न. प.)	328	12. Akola (M.)
१३	नांदेड शहर संकुल (अ) नांदेड (न. प.) (आ) वाघला (न. प.)	309 275 34	13. Nanded Urban Agglomeration (a) Nanded (M.) (b) Waghala (M.)
१४	धुळे (न. प.)	278	14. Dhule (M.)
१५	जळगाव (न. प.)	242	15. Jalgaon (M.)

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.8.—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(2)
१६	इचलकरंजी शहर संकुल	236	16. Ichalkaranji Urban Agglomeration.
	(अ) इचलकरंजी (न. प.)	215	(a) Ichalkaranji (M.)
	(आ) कवनूर (गणना शहर)	21	(b) Kabnur (C.T.)
१७	चंद्रपुर (न. प.)	226	17. Chandrapur (M.)
१८	अहमदनगर शहर संकुल	222	18. Ahmednagar Urban Agglomeration.
	(अ) अहमदनगर (न. प.)	181	(a) Ahmednagar (M.)
	(आ) अहमदनगर कटक मंडळ	41	(b) Ahmednagar (Cont.)
१९	लातूर (न. प.)	197	19. Latur (M.)
२०	परभणी (न. प.)	190	20. Parbhani (M.)
२१	जालना (न. प.)	175	21. Jalna (M.)
२२	भुसावळ शहर संकुल	160	22. Bhusawal Urban Agglomeration.
	(अ) भुसावळ (न. प.)	145	(a) Bhusawal (M.)
	(आ) कन्दारी (गणना शहर)	15	(b) Kandri (C.T.)
२३	कामटो शहर संकुल	127	23. Kamptee Urban Agglomeration
	(अ) कामटो (न. प.)	79	(a) Kamptee (M.)
	(आ) कन्हान पिपरी (गणना शहर)	19	(b) Kanhan Pipri (C.T.)
	(इ) टेकाड (गणना शहर)	18	(c) Tekad (C.T.)
	(ई) कामटो कटक मंडळ	12	(d) Kamptee (Cont.)
२४	यवतमाळ शहर संकुल	122	24. Yavatmal Urban Agglomeration
	(अ) यवतमाळ (न. प.)	109	(a) Yavatmal (M.)
	(आ) उमरखेड (गणना शहर)	13	(b) Umardhed (C.T.)
२५	बीड (न. प.)	112	25. Beed (M.)
२६	गोंदिया (न. प.)	109	26. Gondiya (M.)
२७	वर्धा (न. प.)	103	27. Wardha (M.)

एकूण .. 23,768 .. Total

प.न.पा. = महानगरपालिका/M. Corp. = Municipal Corporation. O.G.—अतिवृद्धी/Out Growth.

न. प. = नगरपरिषद/M = Municipality. C.T.—गणना शहर/Census Town, S.T. शहर/Special Town.

टीप.—आकडे सीसप्तत लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—Details may not add to the totals due to rounding.

संस्कार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.9.

काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण

CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS

1991

(हजारां/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Sr. No.	दाव	महाराष्ट्र Maharashtra	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	शेतकरी	10,172	Cultivators
2	शेतमजूर	8,313	Agricultural labourers.
3	पशुसंवर्धन, जंगलकाम, मच्छामारी, शिकार, मळे, फळवागा आणि संलग्न कामे.	472	Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations or- chards and allied activities.
4	खानकाम आणि दगड खानकाम	115	Mining and quarrying.
5	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया, संधारण व दुरुस्ती		Manufacturing, processing servicing and repairs—
	(अ) घरगुती उद्योग	498	(a) Household industry
	(ब) घरगुती उद्योगांपेक्षा व्यतिरिक्त इतर उद्योग.	3,598	(b) Other than household industry.
6	बांधकाम	802	Construction.
7	व्यापार आणि वाणिज्य	2,657	Trade and commerce.
8	वाहतूक, साठवण आणि दळणवळण	1,160	Transport, storage and commu- nications.
9	इतर सेवा	3,219	Other Services.
	एकूण—मुख्यतः काम करणारे	31,006	Total—main workers.
	सीमांतिक कामगार	2,904	Marginal workers.
	एकूण—काम न करणारे	45,011	Total—non-workers.
	एकूण—काम करणारे आणि न करणारे.	78,921	Total—workers and non workers.

आधार.—महानिवंधक व गणना आयुक्त, भारत सरकार, नवी दिल्ली व संचालक, जनगणना कार्यालय, महाराष्ट्र, मुंबई.

Source.—Registrar General and Census Commissioner, Government of India, New Delhi and Director of Census Operations, Maharashtra, Mumbai.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2*10.

काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्य प्रकारानुसार वर्गीकरण
CLASSIFICATION OF PERSONS NOT AT WORK BY TYPE OF ACTIVITY
गणना/Census
1991

(हजारत/in thousand)

कार्य प्रकार (1)	ग्रामीण/Rural			नगरी/Urban			एकूण/Total			Type of activity (1)
	पुरुष Males (2)	स्त्रिया Females (3)	एकूण Total (4)	पुरुष Males (5)	स्त्रिया Females (6)	एकूण Total (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)	एकूण Total (10)	
पूर्ण वेळ विद्यार्थी ..	5,568	3,666	9,234	4,268	3,398	7,666	9,836	7,064	16,900	Full time students.
घरकाम करणारे ..	94	2,985	3,079	100	6,149	6,249	194	9,134	9,328	Household duties.
अवलंबून असणारे व बालके ..	5,581	6,137	11,718	2,993	2,931	5,924	8,574	9,068	17,642	Dependents and infant.
शेवानिवृत्त, व्याजदार, फाइंडावर उपजीविका करणारे व स्वतंत्र उत्पन्न असणारे	93	38	131	342	51	393	435	89	524	Retired, rentiers and persons of independent means.
बिकारी, भटके इत्यादि ..	11	6	17	15	6	21	26	12	38	Beggars, vagrants etc.
शिक्षा भोगणारे, मानसिक आजाराने व घमर्मासंस्थांमध्ये राहणाऱ्या व्यक्ती.	8	3	11	20	7	27	28	10	33	Inmates of panal, mental and charitable institutions.
इतर ..	126	30	156	305	79	384	431	109	540	Others.
एकूण ..	11,481	12,865	24,346	8,043	12,621	20,664	19,524	25,486	45,010	Total

साधर—भारताची जनगणना १९९१,
Source.—Census of India 1991.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11

---

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11.

अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या/POPULATION OF S.C. AND S.T.

1991

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती व बौद्ध Scheduled Castes and Buddhist	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage to total population		साक्षर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येची प्रमाण Literate population percentage to total population		District
				अनु. जाती/ S.C.	अनु. जमाती/ S.T.	अनु. जाती/ S.C.	अनु. जमाती/ S.T.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	6,46,914	1,03,775	6.52	1.05	59.40	57.87	Brihan Mumbai
2	ठाणे	2,71,797	9,51,205	5.18	18.12	52.38	20.47	Thane
3	रायगड	50,999	2,33,953	2.79	12.82	53.28	20.68	Raigad
4	रत्नागिरी	27,385	14,847	1.77	0.96	53.17	26.95	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	42,435	3,893	5.10	0.47	60.00	53.35	Sindhudurg
	कोकण विभाग	10,39,530	13,07,673	5.37	6.75	57.12	23.64	Konkan Division
6	नाशिक	3,26,755	9,31,069	8.43	24.18	49.09	23.15	Nashik
7	धुळे	1,34,359	10,36,491	5.30	40.88	45.92	18.71	Dhule
8	जळगाव	2,95,047	3,13,551	9.26	9.84	42.59	27.38	Jalgaon
9	अहमदनगर	4,18,479	2,40,141	12.41	7.12	41.93	23.35	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	11,74,640	25,21,252	9.07	19.47	44.54	21.87	Nashik Division

10	पुणे	6,31,063	2,16,336	11.41	3.91	48.20	35.70	Pune
11	सातारा	2,33,014	18,342	9.51	0.75	47.92	42.35	Satara
12	सांगली	2,77,458	10,784	12.56	0.49	44.82	44.36	Sangli
13	सोलापूर	4,97,913	48,352	15.41	1.50	37.49	38.26	Solapur
14	कोल्हापूर	3,81,029	14,789	12.75	0.49	45.24	50.85	Kolhapur
	पुणे विभाग	20,20,477	3,08,603	12.31	1.88	44.51	37.53	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	42,34,647	41,37,528	8.69	8.49	47.61	23.60	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	3,05,246	83,502	13.79	3.77	39.52	25.41	Aurangabad
16	जालना	1,76,452	28,300	12.93	2.07	27.80	24.69	Jalna
17	परभणी	2,33,323	1,11,470	11.02	5.27	29.13	26.22	Parbhani
18	बीड	2,44,281	20,515	13.41	1.13	32.55	29.47	Beed
19	नांदेड	4,22,942	2,75,972	18.15	11.84	31.38	28.31	Nanded
20	उस्मानाबाद	2,08,609	22,463	16.34	1.76	34.60	30.82	Osmanabad
21	लातूर	3,19,568	37,527	19.06	2.24	34.15	33.56	Latur
	औरंगाबाद विभाग	19,10,421	5,79,749	14.92	4.53	33.04	27.79	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	2,16,687	95,389	11.49	5.06	39.94	32.51	Buldana
23	अकोला	2,64,554	1,55,695	11.95	7.03	44.82	40.97	Akola
24	अमरावती	3,84,499	3,16,448	17.48	14.38	51.09	35.62	Amravati
25	यवतमाळ	2,26,820	4,45,840	10.92	21.46	47.51	33.69	Yavatmal
	अमरावती विभाग	10,92,560	10,13,372	13.04	12.10	46.62	35.30	Amravati Division
26	वर्धा	1,49,975	1,66,391	14.05	15.59	58.18	46.08	Wardha
27	नागपूर	6,19,226	4,57,715	18.84	13.92	59.53	51.61	Nagpur
28	भंडारा	3,55,484	3,09,822	16.87	14.70	59.00	43.33	Bhandara
29	चंद्रपूर	2,99,533	3,49,169	16.90	19.70	52.65	39.17	Chandrapur
30	गडचिरोली	95,996	3,04,535	12.20	38.70	44.02	24.36	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	15,20,214	15,87,632	16.85	17.60	56.94	41.45	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	26,12,774	26,01,004	15.02	14.95	52.63	39.05	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	87,57,842	73,18,281	11.10	9.27	45.93	29.42	Maharashtra State
	भारत*	13,82,23,277	6,77,58,380	16.48	8.08	...	...	India*

*जम्मू व काश्मीर वगळून/Excluding Jammu and Kashmir (India total population 83,85,83,988.)

संघार—भारतीय जनसंख्या, १९९१ प्राथमिक जनगणना संघार (अंतिम). Source.—Census of India 1991 Primary Census Abstract (Final)

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.12.

प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या

DISABLED POPULATION IN MAHARASHTRA STATE BY TYPE OF DISABILITY
1981

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पूर्णतः अंध Totally Blind	पूर्णतः पांगळे Totally Crippled	पूर्णतः मूक Totally Dumb	एकूण Total (3+4+5)	एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	1,513	1,299	903	3,715	0.04	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	831	951	679	2,461	0.07	Thane
3	रायगड ..	647	642	607	1,896	0.13	Raigad
4	रत्नागिरी ..	809	841	842	2,492	0.12	Ratnagiri
	कोकण विभाग	3,800	3,733	3,031	10,564	0.07	Konkan Division
5	नाशिक ..	1,973	1,332	912	4,217	0.14	Nashik
6	धुळे ..	1,342	851	578	2,771	0.14	Dhule
7	जळगाव ..	1,605	1,066	793	3,464	0.13	Jalgaon
8	अहमदनगर ..	1,589	1,086	867	3,542	0.13	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	6,509	4,335	3,150	13,994	0.14	Nashik Division
9	पुणे ..	1,894	1,505	1,155	4,554	0.11	Pune
10	सातारा ..	967	851	901	2,719	0.13	Satara
11	सांगली ..	700	1,093	796	2,589	0.14	Sangli
12	सोलापूर ..	1,790	1,080	1,107	3,977	0.15	Solapur
13	कोल्हापूर ..	722	1,122	860	2,704	0.11	Kolhapur
	पुणे विभाग	6,073	5,651	4,819	16,543	0.15	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	16,382	13,719	11,000	41,101	0.11	Rest of Maharashtra
14	औरंगाबाद ..	2,120	1,323	800	4,243	0.17	Aurangabad
15	परभणी ..	1,925	899	667	3,491	0.19	Parbhani
16	बीड ..	1,625	815	493	2,933	0.20	Beed
17	नांदेड ..	1,643	887	615	3,145	0.18	Nanded
18	उस्मानाबाद ..	2,234	1,385	771	4,390	0.20	Osmanabad
	औरंगाबाद विभाग	9,547	5,309	3,346	18,202	0.19	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.12—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
19	बुलढाणा ..	1,279	707	604	2,590	0.17	Buldana
20	अकोला ..	1,548	839	629	3,016	0.17	Akola
21	अढरावती ..	1,125	825	536	2,486	0.13	Amravati
22	यवतढाळ ..	1,640	863	699	3,202	0.18	Yavatmal
	अढरावती वलसाल] ..	5,592	3,234	2,468	11,294	0.16	Amravati Division
23	वर्घा ..	671	392	314	1,377	0.15	Wardha
24	नागपूर ..	1,117	1,015	583	2,715	0.10	Nagpur
25	भंदारा ..	1,406	1,261	644	3,311	0.18	Bhandara
26	चंद्रेपूर ..	2,249	1,435	708	4,392	0.21	Chandrapur
	नागपूर वलसाल ..	5,443	4,103	2,249	11,795	0.16	Nagpur Division
	वलदरभल वलसाल ..	11,035	7,337	4,717	23,089	0.16	Vidharbha Division
	ढहाराष्ट्र राज्य ..	36,964	26,365	19,063	82,392	0.13	Maharashtra State

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.13.

वयोगटानुसार लोकसंख्या/POPULATION ACCORDING TO AGE GROUPS

गणना/CENSUS

1981 (१९९)

(हजारत/in thousand)

एकूण/ग्रामीण/नागरी Total/Rural/Urban (1)	एकूण लोकसंख्या/Total population				संचयी टक्केवारी Cumulative percentage (6)
	वय-गट Age-group (2)	पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
एकूण/Total	0-9	9,849	9,323	19,172	24.29
	10-14	4,644	4,282	8,926	35.60
	15-19	3,926	3,303	7,229	44.76
	20-24	3,686	3,493	7,179	53.86
	25-29	3,291	3,356	6,647	62.28
	30-34	2,959	2,784	5,743	69.56
	35-39	2,731	2,464	5,195	76.14
	40-44	2,220	1,960	4,180	81.44
	45-49	1,866	1,708	3,574	85.97
	50-54	1,571	1,434	3,005	89.78
	55-59	1,172	1,074	2,246	92.62
	60-64	1,101	1,093	2,194	95.40
	65-69	670	669	1,339	97.10
	70-74	488	507	995	98.36
	75-79	205	213	418	98.89
	80+	267	299	566	99.60
वय माहित नसलेले/Age not known		171	142	313	100.00
*एकूण/Total		40,817	38,104	78,921	....
ग्रामीण/Rural	0-9	6,339	6,042	12,381	25.59
	10-14	2,914	2,695	5,609	37.18
	15-19	2,304	1,932	4,236	45.94
	20-24	1,972	2,014	3,986	54.18
	25-29	1,777	1,952	3,729	61.89
	30-34	1,608	1,665	3,273	68.65
	35-39	1,521	1,473	2,994	74.84
	40-44	1,256	1,247	2,503	80.02
	45-49	1,117	1,126	2,243	84.65
	50-54	988	970	1,958	88.70
	55-59	771	728	1,499	91.80
	60-64	749	759	1,508	94.92
	65-69	462	469	931	96.84
	70-74	343	361	704	98.29
	75-79	138	147	285	98.88
	80+	186	206	392	99.69
वय माहित नसलेले/Age not known		83	66	149	100.00
*एकूण/Total		24,528	23,852	48,380	....

तक्ता क्र./TABLE No. 2.13—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
नगर/Urban	0—9	3,510	3,281	6,791	22.24
	10—14	1,731	1,588	3,319	33.10
	15—19	1,622	1,371	2,993	42.90
	20—24	1,714	1,478	3,192	53.36
	25—29	1,514	1,404	2,918	62.91
	30—34	1,351	1,119	2,470	71.00
	35—39	1,210	990	2,200	78.20
	40—44	964	712	1,676	83.69
	45—49	749	582	1,331	88.05
	50—54	583	465	1,048	91.48
	55—59	401	346	747	93.93
	60—64	352	334	686	96.17
	65—69	208	200	408	97.51
	70—74	144	146	290	98.46
	75—79	67	66	133	98.89
	80+	81	94	175	99.46
वय माहित नसलेले/Age not known		88	76	164	100.00
	*एकूण/Total ..	16,289	14,252	30,541	....

*वयाची माहिती उपलब्ध नसलेल्या माहितीचा 'एकूण' मध्ये समावेश आहे.
 Figures of 'Age' not stated are included in Total.

साधर.—सामान्य आर्थिक तक्ते भाग-३, क आणि ख (i).

Source.—General Economic Tables, Part-III, A and B(i).

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 2.14.

धर्मानुसार लोकसंख्या

POPULATION BY RELIGION

1991

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	लोकसंख्या Population	Religion
(1)	(2)	(3)	(2)
(1)	बौद्ध	50,40,785	Buddhist
(2)	बिष्पचन	8,85,030	Christian
(3)	हिंदू	6,40,33,213	Hindu
(4)	जैन	9,65,840	Jain
(5)	मुस्लिम	76,28,755	Muslim
(6)	शीख	1,61,184	Sikh
(7)	इतर धर्म/संप्रदाय	99,768	Other religion and persuasion
(8)	धर्म न सांगितलेले	1,06,560	Religion not stated
(9)	इतर	16,052	Others
	एकूण	7,89,37,187	Total

आधार.—भारतीय जनगणना, १९९१, मालिका १४, भाग चार (बी) (दोन).

Source.—Census of India, 1991, Series 14, Part IV(B);(ii)

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.15.

२००१ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या
ANNUAL ESTIMATES OF POPULATION UP TO 2001

(आकडे शंभरात/Figures in hundred)

वर्ष Year (1)	भारत/India			महाराष्ट्र/Maharashtra		
	१ मार्च/ 1st March (2)	१ जुलै/ 1st July (3)	१ ऑक्टोबर/ 1st October (4)	१ मार्च/ 1st March (5)	१ जुलै/ 1st July (6)	१ ऑक्टोबर/ 1st October (7)
1981	68,51,590	69,01,330	69,38,871	6,27,841	6,32,357	6,35,765
1982	70,01,914	70,52,040	70,89,869	6,41,484	6,46,184	6,49,732
1983	71,53,283	72,03,532	72,41,450	6,55,718	6,60,500	6,64,110
1984	73,05,398	73,55,980	73,94,145	6,70,170	6,74,810	6,78,311
1985	74,57,955	75,08,592	75,46,795	6,84,188	6,88,535	6,91,813
1986	76,10,701	76,61,353	76,99,563	6,97,321	7,01,377	7,04,437
1987	77,63,377	78,13,743	78,51,732	7,09,594	7,13,337	7,16,160
1988	79,15,670	79,65,962	80,03,890	7,20,907	7,24,424	7,27,073
1989	80,67,723	81,18,169	81,56,210	7,31,536	7,35,014	7,37,628
1990	82,19,928	82,78,498	83,08,630	7,42,034	7,45,604	7,48,293
1991	83,72,494	84,22,880	84,60,868	7,52,765	7,56,387	7,59,113
1992	85,25,154	85,75,601	86,13,632	7,63,655	7,67,304	7,70,052
1993	86,77,686	87,28,163	87,66,213	7,74,689	7,78,416	7,81,224
1994	88,29,905	88,80,083	89,17,904	7,85,916	7,89,724	7,92,592
1995	89,81,587	90,31,724	90,69,510	7,97,363	8,01,226	8,04,136
1996	91,32,455	91,82,210	92,19,704	8,09,031	8,12,978	8,15,951
1997	92,82,176	93,31,191	93,68,122	8,20,895	8,24,872	8,27,868
1998	94,30,366	94,78,900	95,15,464	8,32,902	8,36,910	8,39,928
1999	95,76,577	96,24,259	96,60,176	8,44,967	8,48,948	8,51,946
2000	97,20,307	97,67,077	98,02,301	8,56,977	8,60,899	8,63,853
2001	98,60,986			8,68,766		

टीप.—(१) लोकसंख्येचे अंदाज तयार करण्यासाठी भारताच्या महानिबंधकांच्या अध्यक्षतेखाली नियोजन आयोगाने नेमलेल्या तज्ज्ञ समितीच्या मार्गदर्शनाखाली १ मार्च १९८१-२००१ या काळातील वर्षवार अंदाज तयार केले आहेत.

(२) १ जुलै आणि १ ऑक्टोबर १९८१ ते २००० या काळाचे वर्षवार अंदाज तज्ज्ञ समितीने तयार केलेल्या १ मार्च १९८२-२००१ या काळाच्या वर्षवार अंदाजावर आधारित आहेत.

Note.—(1) The annual estimates as on 1st March 1981-2001 have been made under the guidance of the Expert Committee on population projection approved by the Planning Commission under the chairmanship of the Registrar-General, India.

(2) The annual estimates as on 1st July and 1st October 1981-2000 are based on the annual estimates as on 1st March 1982-2001 of the Expert Committee.

माधुर.—भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय.

Source.—Office of the Registrar-General, India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.16.

स्थलांतराच्या कारणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष
MIGRANTS BY SEX AND REASON FOR MIGRATION

जनगणना/Population Census 1981

(हजारत/In thousand)

स्थलांतराचे कारण	पुरुष, स्त्रिया, एकूण	महाराष्ट्र Maharashtra			Male, Female, Total	Reason for migration
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
1. रोजगार	पुरुष	607	2,593	3,200	M	Employment
	स्त्रिया	112	171	282	F	
	एकूण	719	2,764	3,482	T	
2. शिक्षण	पुरुष	206	423	629	M	Education
	स्त्रिया	60	131	191	F	
	एकूण	266	554	820	T	
3. कुटुंब पुतरीकडे जाणे	पुरुष	1,285	1,208	2,493	M	Family moved
	स्त्रिया	1,319	1,631	2,951	F	
	एकूण	2,604	2,839	5,444	T	
4. विवाह	पुरुष	99	34	132	M	Marriage
	स्त्रिया	7,452	2,120	9,573	F	
	एकूण	7,551	2,154	9,705	T	
5. इतर	पुरुष	2,865	1,379	4,244	M	Others
	स्त्रिया	2,121	946	3,067	F	
	एकूण	4,986	2,325	7,311	T	
एकूण	पुरुष	5,062	5,636	10,698	M	Total
	स्त्रिया	11,064	5,000	16,064	F	
	एकूण	16,126	10,636	26,762	T	

टीप.—आकडे संक्षिप्ततात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत

Note.—Totals may not add up due to rounding

स्रोत.—भारताची जनगणना, मालिका १२, भाग पाच (ए व बी)

Source.—Census of India, Series 12, Part V (A & B)

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.17.

पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुष
MIGRANTS BY SEX AND PLACE OF LAST RESIDENCE
1991

(हजारत/In thousand)

पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण (1)	एकूण ग्रामीण नागरी (2)	एकूण स्थलांतरित Total Migrants			Total Rural Urban (2)	Last residence (1)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)		
I. मगना राज्यात						
<i>I. Within State of Enumeration—</i>						
मगना जिल्ह्यात इतरत्र	एकूण	3,981	9,163	13,143	Total	Elsewhere in district of enumeration
	ग्रामीण	3,352	8,220	11,571	Rural	
	नागरी	621	930	1,551	Urban	
राज्यातील इतर जिल्ह्यात	एकूण	3,114	4,518	7,632	Total	In other Districts of State.
	ग्रामीण	2,153	3,166	5,319	Rural	
	नागरी	957	1,347	2,304	Urban	
मगनेच्या ठिकाणी	एकूण	31,368	22,375	53,743	Total	At the place of enumeration.
	ग्रामीण	20,253	13,254	33,507	Rural	
	नागरी	11,115	9,121	20,236	Urban	
एकूण (1)	एकूण	38,463	36,055	74,518	Total	Total (I)
	ग्रामीण	25,759	24,639	50,398	Rural	
	नागरी	12,692	11,398	24,090	Urban	
II. मगना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य						
<i>II. State in India Beyond State of Enumeration.</i>						
आंध्र प्रदेश	एकूण	133	152	285	Total	Andhra Pradesh
	ग्रामीण	78	38	166	Rural	
	नागरी	55	64	119	Urban	
असम	एकूण	*	*	1	Total	Assam
	ग्रामीण	..	..	1	Rural	
	नागरी	..	..	..	Urban	
अरुणाचल प्रदेश	एकूण	5	4	9	Total	Arunachal Pradesh
	ग्रामीण	2	2	4	Rural	
	नागरी	3	2	4	Urban	

*५०० पेक्षा कमी/Less than 500.

स्तंभ २ मधील 'एकूण' ह्यात पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण ग्रामीण आहे की नागरी ह्याबाब उल्लेख नसलेल्याबाबती
समाविष्ट आहे/'Total' in Col. 2: includes unspecified status of last residence.

लक्षता क्रमांक/ TABLE No. 2.17.— contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
बिहार	.. एकूण	72	33	105	Total	Bihar
	ग्रामीण	53	21	74	Rural	
	नागरी	19	11	30	Urban	
गुजरात	.. एकूण	301	319	621	Total	Gujarat
	ग्रामीण	181	182	363	Rural	
	नागरी	120	136	256	Urban	
गोवा	.. एकूण	24	35	59	Total	Goa
	ग्रामीण	11	16	27	Rural	
	नागरी	14	18	32	Urban	
हरियाणा	.. एकूण	13	11	24	Total	Haryana
	ग्रामीण	8	6	15	Rural	
	नागरी	5	4	9	Urban	
हिमाचल प्रदेश	.. एकूण	7	4	10	Total	Himachal Pradesh
	ग्रामीण	4	3	7	Rural	
	नागरी	2	1	3	Urban	
जम्मू व काश्मीर	.. एकूण	5	4	10	Total	Jammu and Kashmir
	ग्रामीण	2	2	4	Rural	
	नागरी	3	3	6	Urban	
कर्नाटक	.. एकूण	380	487	867	Total	Karnataka
	ग्रामीण	243	323	565	Rural	
	नागरी	137	164	301	Urban	
केरळ	.. एकूण	117	81	198	Total	Kerala
	ग्रामीण	66	43	108	Rural	
	नागरी	51	38	90	Urban	
मध्य प्रदेश	.. एकूण	149	224	373	Total	Madhya Pradesh
	ग्रामीण	95	138	233	Rural	
	नागरी	54	86	139	Urban	
मणिपूर	.. एकूण	1	2	3	Total	Manipur
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	..	1	1	Urban	
मेघालय	.. एकूण	1	1	2	Total	Meghalaya
	ग्रामीण	1	1	1	Rural	
	नागरी	..	1	1	Urban	

तबता कर्मांक/TABLE No. 2.17.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
मिजोरम	एकूण	3	5	7	Total	Mizoram
	ग्रामीण	2	3	5	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	
नागालैंड	एकूण	1	1	2	Total	Nagaland
	ग्रामीण	..	1	1	Rural	
	नागरी	..	..	..	Urban	
ओरिसा	एकूण	18	11	29	Total	Orissa
	ग्रामीण	13	8	21	Rural	
	नागरी	5	3	8	Urban	
पंजाब	एकूण	31	26	57	Total	Punjab
	ग्रामीण	15	11	26	Rural	
	नागरी	16	15	31	Urban	
राजस्थान	एकूण	131	89	220	Total	Rajasthan
	ग्रामीण	89	55	143	Rural	
	नागरी	42	34	76	Urban	
सिक्कीम	एकूण	1	1	2	Total	Sikkim
	ग्रामीण	..	*	1	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
तामिळनाडू	एकूण	103	77	180	Total	Tamil Nadu
	ग्रामीण	49	32	82	Rural	
	नागरी	53	44	98	Urban	
त्रिपुरा	एकूण	1	1	2	Total	Tripura
	ग्रामीण	1	1	1	Rural	
	नागरी	..	..	1	Urban	
उत्तर प्रदेश	एकूण	699	339	1,038	Total	Uttar Pradesh
	ग्रामीण	538	240	778	Rural	
	नागरी	159	99	258	Urban	
पश्चिम बंगाल	एकूण	39	31	70	Total	West Bengal
	ग्रामीण	11	6	17	Rural	
	नागरी	28	25	53	Urban	

*५०० पेक्षा कमी/less than 500.

तपता क्रमांक/TABLE No. 2. 17.—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
केंद्रशासित प्रदेश	एकूण	20	20	40	Total	Union Territories
	ग्रामीण	3	3	6	Rural	
	नागरी	17	17	33	Urban	
	एकूण (II)	2,255	1,957	4,212	Total	Total (II)
	ग्रामीण	1,466	1,186	2,651	Rural	
	नागरी	783	768	1,551	Urban	
पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण भारतात इतरत्र	एकूण	40,717	38,012	78,730	Total	Last residence
	ग्रामीण	27,224	25,825	53,049	Rural	Elsewhere in
	नागरी	13,476	12,166	25,641	Urban	India (I+II)
III. प्राशियातील भारताबाहेरचे देश		168	146	314		Countries in Asia Beyond India
IV. इतर देश		7	9	15		Other countries
एकूण		10,698	16,064	26,762		Total

साधार.—भारताची जनगणना १९९१ महाराष्ट्र, माहिती १२, भाग-व (क व ख) (स्थलांतराचे तपने).

Source.—Census of India 1991, Operations Maharashtra Series 12, Part-V (K and Kh) (Migration Tables).

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 2.18.

प्रमुख भाषा बोलणारी कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची संख्या
HOUSEHOLDS AND HOUSEHOLD POPULATION BY LANGUAGES MAINLY SPOKEN
1981

(संख्या/Number)

भाषा (1)	कुटुंबे Households (2)	व्यक्ती Persons (3)	Languages (1)
आसामी	155	593	Assamese
बंगाली	20,288	88,040	Bengali
गुजराची	3,11,754	16,84,323	Gujarati
हिंदी	8,11,176	41,47,199	Hindi
कन्नड	1,73,788	9,20,108	Kannada
काश्मिरी	267	1,097	Kashmiri
मल्याळम	54,720	2,20,871	Malayalam
मराठी	86,50,248	4,58,16,753	Marathi
ओरिसा	3,748	15,581	Oriya
पंजाबी	35,666	1,84,053	Punjabi
संस्कृत	48	281	Sanskrit
सिंधी	1,00,920	5,17,874	Sindhi
तामिळ	65,538	3,00,348	Tamil
तेलुगू	1,81,252	9,36,928	Telgu
उर्दू	6,84,727	43,19,067	Urdu
इतर	5,96,660	36,31,055	Others
एकूण*	1,16,90,955	6,27,84,171	Total*

भाषा:—भारताची जनगणना १९८१, १९८७ चा पेपर एक, महाराष्ट्र मालिका १२.

Source.—Census of India, 1981, Paper I of 1987, Maharashtra series 12.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.1.

जमिनीचा वापर/LAND UTILISATION

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	वाव	1994-95*	1995-96*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकांनुसार).	30,758	30,758	Total geographical area by village papers.
2	अंगल व्याप्त क्षेत्र ..	5,277	5,277	Area under forests.
3	पट्टीक व लागवडीलायक नसलेली जमीन. ..	1,716	1,712	Barren and unculturable land.
4	बिगरशेती वापरखाली असलेली जमीन.	1,230	1,236	Land put to non-agricultural uses.
5	लागवडीलायक पण वापरात नसलेली जमीन ..	989	890	Culturable waste.
6	कायम गुरचरण ..	1,359	1,358	Permanent pastures.
7	शाडे-मुहुपाखालील जमीन ..	193	222	Land under miscellaneous tree crops etc.
8	चालू पड ..	1,023	1,037	Current fallows.
9	इतर पड ..	1,075	1,116	Other fallows.
10	कसलेले क्षेत्र (निव्वळ) ..	17,897	17,911	Net area sown.
11	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र.	3,521	3,416	Area sown more than once.
12	लागवडीखालील एकूण क्षेत्र ..	21,418	21,327	Gross cropped area.

*अस्थायी/Provisional.

साधर.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2. (A)

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र

DISTRICTWISE BREAK-UP OF CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA
1992-93*

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

संक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area	कसलेले निव्वळ क्षेत्र Net area sown	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र Gross area sown	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	38	8	3	3	Brihan Mumbai
2	ठाणे	934	358	290	305	Thane
3	रायगड	687	309	188	219	Raigad
4	रत्नागिरी	816	554	247	256	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	351	110	129	Sindhudurg
	कोकण विभाग	2,979	1,580	838	912	Konkan Division
6	नाशिक	1,563	1,004	899	973	Nashik
7	धुळे	1,438	762	735	789	Dhule
8	जळगाव	1,164	845	825	1,077	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,702	1,344	1,170	1,343	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	5,867	3,959	3,629	4,182	Nashik Division
10	पुणे	1,562	1,099	1,012	1,184	Pune
11	सातारा	1,058	693	585	690	Satara
12	सांगली	861	705	588	634	Sangli
13	सोलापूर	1,488	1,315	1,097	1,150	Solapur
14	कोल्हापूर	776	509	416	451	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,745	4,321	3,698	4,099	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	14,691	9,860	8,165	9,203	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,038	811	706	962	Aurangabad
16	जालना	773	712	612	748	Jalna
17	परभणी	1,097	981	865	1,221	Parbhani
18	बीड	1,117	985	833	932	Beed
19	नांदेड	1,033	836	731	791	Nanded
20	उस्मानाबाद	749	718	541	673	Osmanabad
21	लातूर	667	610	503	652	Latur
	औरंगाबाद विभाग	6,444	5,653	4,791	5,979	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2. (A)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
22	बुलढाणा ..	967	745	702	818	Buldana
23	अकोला ..	1,056	812	928	1,006	Akola
24	अमरावती ..	1,222	780	734	893	Amravati
25	यवतमाळ ..	1,352	956	859	939	Yavatmal
	अमरावती विभाग ..	4,597	3,353	3,123	3,656	Amravati Division
26	वर्धा ..	629	473	387	397	Wardha
27	नागपूर ..	986	635	554	587	Nagpur
28	भंडारा ..	928	413	361	438	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	1,092	541	477	568	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1,492	241	191	202	Gadchiroli
	नागपूर विभाग ..	5,127	2,303	1,970	2,192	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग ..	9,724	5,656	5,093	5,848	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	30,758	21,165	18,049	21,029	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

टीप.—लागवडीलायक क्षेत्र—यात (१) लागवडीलायक पटिक, (२) गारुडपुष्पांशुलाल जमीन, (३) वारू पट (४) इतर पट आणि (५) कसलेले निव्वळ क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो.

Note.—Culturable area includes—(1) culturable waste, (2) land under miscellaneous tree crops etc., (3) current fallows, (4) other fallows and (5) net area sown.

मासुर.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No, 3.2. (B)

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र

DISTRICTWISE BREAK-UP OF CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA

1993-94.

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area	कसलेले निव्वळ क्षेत्र Net area sown	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र Gross area sown	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	38	8	3	3	Brihan Mumbai
2	ठाणे	934	336	290	306	Thane
3	रायगड	687	306	189	217	Raigad
4	रत्नागिरी	816	554	247	257	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	349	153	172	Sindhudurg
	कोकण विभाग	2,979	1,553	882	955	Konkan Division
6	नाशिक	1,563	1,003	897	979	Nashik
7	धुळे	1,438	760	724	796	Dhule
8	जळगाव	1,164	844	852	1,122	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,702	1,345	1,176	1,410	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	5,867	3,952	3,649	4,307	Nashik Division
10	पुणे	1,562	1,099	982	1,176	Pune
11	सातारा	1,058	687	585	687	Satara
12	सांगली	861	703	593	650	Sangli
13	सोलापूर	1,488	1,302	1,086	1,148	Solapur
14	कोल्हापूर	776	509	418	473	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,745	4,300	3,664	4,134	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	14,691	9,805	8,195	9,396	Rest of Maharashtra.
15	औरंगाबाद	1,008	812	702	991	Aurangabad
16	जालना	773	712	609	744	Jalna
17	परभणी	1,097	981	850	1,242	Parbhani
18	बीड	1,117	985	829	942	Beed
19	नांदेड	1,033	834	728	790	Nanded
20	उस्मानाबाद	749	718	536	691	Osmanabad
21	लातूर	667	602	502	669	Latur
	औरंगाबाद विभाग	6,444	5,646	4,756	6,069	Aurangabad Division.

तक्ता क्रमांक /TABLE NO.3.2 (B) -- contd.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्त क्रमांक/TABLE No. 3.2.(C)

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र
DISTRICTWISE BREAK-UP OF CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA
1994-95

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area	कसलेले निव्वड क्षेत्र Net area sown	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र Gross area sown	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	वह-मुंबई	38	7	2	3	Greater Mumbai
2	ठाणे	934	358	290	306	Thane
3	रायगड	687	310	189	217	Raigad
4	रत्नागिरी	816	553	249	258	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	350	109	128	Sindhudurg
	छोकण विभाग	2,979	1,578	839	912	Konkan Division
6	नाशिक	1,563	1,004	887	973	Nashik
7	धुळे	1,438	761	732	801	Dhule
8	जळगाव	1,164	874	852	1,143	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,702	1,346	1,157	1,360	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	5,867	3,985	3,628	4,277	Nashik Division
10	पुणे	1,562	1,063	968	1,146	Pune
11	सातारा	1,058	687	576	675	Satara
12	सांगली	861	704	592	654	Sangli
13	सोलापूर	1,488	1,318	1,061	1,119	Solapur
14	कोल्हापूर	776	510	418	495	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,745	4,282	3,615	4,089	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	14,691	9,845	8,082	9,278	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,008	808	699	1,000	Aurangabad
16	जालना	773	712	605	736	Jalna
17	परभणी	1,097	983	846	1,254	Parbhani
18	बीड	1,117	985	825	934	Beed
19	नांदेड	1,033	840	727	804	Nanded
20	उस्मानाबाद	749	718	534	701	Osmanabad
21	लातूर	667	610	498	679	Latur
	औरंगाबाद विभाग	6,444	5,656	4,734	6,108	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2.(C)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
22	बुलढाणा ..	967	745	700	847	Buldana
23	अकोला ..	1,056	870	824	1,045	Akola
24	अमरावती ..	1,222	798	751	980	Amravati
25	यवतमाळ ..	1,352	946	851	948	Yavatmal
	अमरावती विभाग	4,597	3,359	3,126	3,820	Amravati Division
26	वर्धा ..	629	474	373	386	Wardha
27	नागपूर ..	986	634	552	590	Nagpur
28	भंडारा ..	928	423	370	459	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	1,092	544	472	575	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1,492	241	187	201	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	5,127	2,316	1,954	2,211	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	9,724	5,675	5,080	6,031	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	30,758	21,176	17,896	21,417	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

टीप.—लागवडीलायक क्षेत्र—यात (१) लागवडीलायक पडिक, (२) झाडेझुडपांखालील जमीन, (३) चालू पड (४) इतर पड आणि (५) कसलेके निव्वळ क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो.

Note.—Culturable area includes—(1) culturable waste, (2) land under miscellaneous tree crops etc., (3) current fallows, (4) other fallows and (5) net area sown.

आधार.—हृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2. (D)

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र

DISTRICTWISE BREAK-UP OF CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA
1995-96

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area	कसलेले निव्वळ क्षेत्र Net area sown	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र Gross area sown	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	38	7	2	2	Greater Mumbai
2	ठाणे	934	358	290	306	Thane
3	रायगड	687	310	189	217	Raigad
4	रत्नागिरी	816	553	250	261	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	349	140	158	Sindhudurg
	कोकण विभाग	2,979	1,577	871	944	Konkan Division
6	नाशिक	1,563	1,007	882	965	Nashik
7	धुळे	1,438	761	732	801	Dhule
8	जळगाव	1,164	874	852	1,126	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,702	1,345	1,159	1,370	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	5,867	3,987	3,625	4,262	Nashik Division
10	पुणे	1,562	1,075	970	1,143	Pune
11	सातारा	1,058	688	578	680	Satara
12	सांगली	861	713	588	655	Sangli
13	सोलापूर	1,488	1,318	1,058	1,119	Solapur
14	कोल्हापूर	776	510	419	537	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,745	4,304	3,613	4,134	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	14,691	9,868	8,109	9,340	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,008	808	695	900	Aurangabad
16	जालना	773	712	601	721	Jalna
17	परभणी	1,097	972	847	1,214	Parbhani
18	बीड	1,117	984	824	938	Beed
19	नांदेड	1,033	840	724	804	Nanded
20	उस्मानाबाद	749	706	533	707	Osmanabad
21	लातूर	667	610	503	676	Latur
	औरंगाबाद विभाग	6,444	5,632	4,727	5,960	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2. (D)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
22	बुलढाणा	967	745	700	823	Buldana
23	अकोला	1,056	870	824	1,037	Akola
24	अमरावती	1,222	797	750	993	Amravati
25	यवतमाळ	1,352	946	850	960	Yavatmal
	अमरावती विभाग	4,597	3,358	3,124	3,813	Amravati Division
26	वर्धा	629	473	371	384	Wardha
27	नागपूर	986	634	553	592	Nagpur
28	भंडारा	928	423	370	457	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,092	543	472	580	Chandrapur
30	गडचिरोली	1,492	244	185	201	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	5,127	2,317	1,951	2,214	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	9,724	5,675	5,075	6,027	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	30,758	21,175	17,911	21,327	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

टीप.—लागवडीलायक क्षेत्र—यात (१) लागवडीलायक पडिक, (२) झाडे झुडपांखालील जमीन, (३) चालू पड (४) इतर पड आणि (५) कसलेले निव्वळ क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो.

Note.—Culturable area includes—(1) culturable waste, (2) land under miscellaneous tree crops etc., (3) current fallows, (4) other fallows and (5) net area sown.

आधार.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3.

प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन/AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS**

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रीक टनांत)
(Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

क्रमिक Serial No	पिका (2)	1993-94		1994-95		1995-96		Crops (2)
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Outturn (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Outturn (6)	क्षेत्र Area (7)	उत्पादन Outturn (8)	
1	तांदूळ	1,550	2,485	1,538	2,397	1,517	2,563	Rice
2	गहू	753	1,056	767	1,111	702	898	Wheat
3	ज्वारी	6,165	5,976	5,351	4,581	5,557	4,982	Jowar
4	बाजरी	1,790	1,210	1,766	1,113	1,665	965	Bajri
5	एकूण धान्ये (हतर धान्ये घसन)	10,755	11,377	9,931	9,825	9,970	10,007	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	3,433	2,205	3,596	1,698	3,305	1,661	Total pulses
7	ऊस@	344	27,892	518	42,680	580	46,656	Sugarcane@
8	कापूस*	2,479	2,625	2,760	2,361	3,065	2,799	Cotton*
9	मुईमूग (एकूण)	659	769	603	629	511	576	Groundnut (Total)
10	तंबाखू	10	13	10	13	9	14	Tobacco

टीप.—**अस्थायी/Provisional.

@उसाचे उत्पादन कांड्यामध्ये आहे व ते कापणी झालेल्या क्षेत्रावर बाधित आहे.

*कापसाचे उत्पादन रईमपील आहे व ते प्रत्येकी १७० किलोग्रॅमच्या हजार गासड्यांमध्ये आहे.

Note.—@ The production of sugarcane is in terms of cane and is worked out on the basis of harvested area.

*The production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 Kg. each.

साधार.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.4.

---

3. शांती)

उत्ता क्रमांक/

जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन/

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रिक टनांत/

सं- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	तांदूळ/Rice		बहु/Wheat	
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Outturn (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Outturn (6)
1	बृहन्मूर्बई	..	..	..	..
2	ठाणे	..	153	..	291
3	रायगड	..	146	..	321
4	रत्नागिरी	..	82	..	181
5	सिध्दुर्ग	..	81	..	191
	कोकण विभाग		462		984
6	नाशिक	..	45	73	55
7	धुळे	..	31	24	26
8	जळगाव	..	1	37	1
9	बहुमदनगर	..	7	73	6
	नाशिक विभाग		84	207	88
10	पुणे	..	62	50	73
11	काठारा	..	37	33	62
12	सांगली	..	16	20	19
13	छोलापूर	..	3	37	2
14	कोल्हापूर	..	103	9	238
	पुणे विभाग		221	149	394
	उर्वरित महाराष्ट्र		767	356	1,466
15	बोरगाव	..	2	38	1
16	जालना	..	3	30	2
17	परभणी	..	25	47	22
18	बोंठ	..	5	23	4
19	नांदेड	..	32	20	27
20	उस्मानाबाद	..	11	21	7
21	कातूर	..	23	16	15
	औरंगाबाद विभाग		101	195	78
					233

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4.

ARBA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS IN EACH DISTRICT 1994-95

Area in '000 hectares and Outturn in '000 tonnes)

ज्वारी/Jowar		बाजरी/Bajri		एकूण धान्ये/All cereals		District
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
....	....	....	....	....	....	Brihan Mumbai
....	....	....	....	184	311	Thane
....	....	....	....	168	337	Raigad
....	....	....	....	126	229	Ratnagiri
....	....	....	....	88	198	Sindhudurg
				566	1,075	Konkan Division
53	44	364	291	616	582	Nashik
122	136	143	133	366	391	Dhule
256	450	92	99	399	651	Jalgaon
543	187	280	103	921	430	Ahmadnagar
974	817	879	626	2,302	2,054	Nashik Division
329	126	180	99	645	397	Pune
190	160	111	68	388	364	Satara
248	203	84	37	380	307	Sangli
635	209	33	13	727	295	Solapur
32	51	*	*	180	370	Kolhapur
1 434	749	408	217	2,320	1,733	Pune Division
2,408	1,566	1,287	843	5,188	48,62	Rest of Maharashtra
283	195	173	103	552	443	Aurangabad
192	159	80	49	335	291	Jalna
369	405	9	6	451	505	Parbhani
339	219	168	81	540	332	Beed
251	374	1	1	306	429	Nanded
279	185	11	6	331	227	Osmanabad
201	225	8	5	257	266	Lotur
1,914	1,762	450	251	2,772	2,493	Aurangabad Division

3. शेती
तक्ता क्रमांक/

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
22	बुलढाणा	1	1	27	56
23	अकोला	7	6	21	31
24	अमरावती	8	8	16	23
25	धवतमाळ	5	5	18	28
	अमरावती विभाग	21	20	82	138
26	बर्घा	2	2	19	27
27	नागपूर	37	50	57	79
28	भंडारा	324	385	27	28
29	चंद्रपूर	151	237	30	31
30	मठचिरोली	137	161	1	1
	नागपूर विभाग	651	835	134	166
	विदर्भ विभाग	672	855	216	304
	महाराष्ट्र राज्य	1,538	2,397	767	1,111

टीप.—(१) बाकडे अस्थायी आहेत.

(२) बाकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा चुळणार नाहीत.

(३) *बाकडे ५०० हेक्टर/टनपेक्षा कमी आहेत.

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4.—*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
165	321	12	8	220	416	Buldana
212	311	5	4	246	353	Akola
136	209	2	1	166	244	Amravati
199	197	10	7	233	237	Yavatmal
712	1,038	29	20	865	1,250	Amravati Division
76	68	*	*	98	97	Wardha
88	68	*	*	182	197	Nagpur
4	2	....	....	355	416	Bhandara
129	61	....	....	312	338	Chandrapur
18	9	....	....	158	173	Gadchiroli
315	216	....	....	1,105	1,221	Nagpur Division
1,027	1,254	29	20	1,970	2,471	Vidharbha Division
5,351	4,581	1,765	1,113	9,931	9,825	Maharashtra State

Note.—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) * Figures are below 500 hectares/tonnes.

क्रमक्रमांक जिल्हा		एकूण कढधान्ये/All pulses		ढस/Sugarcane	
Serial No.		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्री उत्पादन (चमात) Area Outturn (Cane)	
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
1	वृहन्मंढर	..	..	..	..
2	छत्रे	..	..	20	13
3	खयपड	..	..	12	6
4	खुतागिरी	..	..	6	3
5	सिधुदुर्ग	..	..	7	3
	कोकण विभाग	..	..	45	25
6	नाशिक	..	..	123	73
7	धुळे	..	..	162	113
8	जळघाव	..	..	190	132
9	बहमदनघर	..	..	105	55
	नाशिक विभाग	..	..	580	373
10	पुणे	..	..	80	44
11	तातारा	..	..	77	38
12	सांगली	..	..	97	49
13	सोळापूर	..	..	91	33
14	कोल्हापूर	..	..	28	16
	पुणे विभाग	..	..	373	180
	खंवरित महाराष्ट्र	..	..	998	578
15	औरंगाबाद	..	..	161	65
16	बाळना	..	..	153	43
17	परभणी	..	..	260	93
18	बीड	..	..	114	32
19	नांदेड	..	..	145	59
20	रहमानाबाद	..	..	159	46
21	सातूर	..	..	209	69
	औरंगाबाद विभाग	..	..	1,201	407
				138	10,309

AGRICULTURE

TABLE No. 3. 4.—*contd.*

कापूस/Cotton		भुईमूग/Groundnut		District (2)
क्षेत्र Area (17)	उत्पादन Outturn (18)	क्षेत्र Area (19)	उत्पादन Outturn (20)	
.....	.....	.....	.....	Brihan Mumbai
.....	.....	1	1	Thane
.....	.....	*	*	Raigad
.....	.....	1	2	Ratnagiri
.....	.....	6	11	Sindhudurg
.....	.....	8	14	Konkan Division
1	2	49	38	Nashik
74	77	95	82	Dhule
263	346	37	45	Jalgaon
2	3	15	28	Ahmadnagar
340	428	196	193	Nashik Division
*	1	47	57	Pune
5	10	50	47	Satara
2	4	36	39	Sangli
4	6	18	22	Solapur
*	*	61	97	Kolhapur
11	21	212	264	Pune Division
351	449	416	471	Rest of Maharashtra
86	98	15	8	Aurangabad
124	98	8	6	Jalna
287	305	28	43	Parbhani
62	39	21	13	Beed
245	159	6	6	Nanded
..	..	16	10	Osmanabad
30	25	22	11	Latur
834	724	116	97	Aurnagabad Division

3. शेती
तक्ता क्रमांक/

(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
22	बुलढाणा	260	127	3	204
23	अकोला	346	146	2	153
24	अमरावती	210	132	2	169
25	यवतमाळ	207	130	6	411
	अमरावती विभाग	1,023	535	13	937
26	वर्धा	85	49	1	81
27	नागपूर	108	52	1	54
28	भंडारा	62	26	1	74
29	चंद्रपूर	93	39	*	13
30	गवचिगोली	27	11	..	..
	नागपूर विभाग	375	177	3	222
	विदर्भ विभाग	1,398	712	16	1,159
	महाराष्ट्र राज्य	3,596	1,698	518	44,260

टीप— (१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा झुळगार नाहीत.

(३) *आकडे ५०० हेक्टर/टनापेक्षा कमी आहेत.

(४) कापसाचे उत्पादन निटमध्ये आहे व ते प्रत्यक्ष १७० किलो ग्रॅमच्या हूनार ग्रासव्याप्त आहे.

(५) †कापणी क्षेत्र.

आधर.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र बाधन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 3. 4.—concl'd.

(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
244	169	13	10	Buldana
325	252	5	3	Akola
341	245	21	18	Amravati
422	260	10	11	Yavatmal
1,332	926	49	42	Amravati Division
138	171	10	8	Wardha
52	53	15	12	Nagpur
....	....	1	1	Bhandara
54	41	*	*	Chandrapur
....	....	*	*	Gadchiroli
244	265	26	21	Nagpur Division
1,576	1,191	75	63	Vidharbha Division
2,760	2,361	603	629	Maharashtra State

Note.—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) *Figures are below 500 hectares/tonnes.

(4) Production of cotton is in terms of lint and in '000 bales of 170 kg. each

(5) †Harvested area.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.5.

प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक*

INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS*

[पायाभूत काळ : १९७९-८२ (त्रैवर्षीय)=१००]

[Base : 1979-82 (Triennium)=100]

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1993-94	1994-95	1995-96*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	अन्नधान्ये—				Foodgrains—
	(अ) वृणधान्ये—				(a) Cereals—
	(1) तांदूळ ..	112.5	108.5	116.0	Rice
	(2) गहू ..	109.1	114.8	92.7	Wheat
	(3) ज्वारी ..	122.0	93.5	101.7	Jowar
	(4) बाजरी ..	167.6	154.1	133.6	Bajri
	(5) बाजो ..	30.2	26.4	24.5	Barley
	(6) मका ..	326.5	316.8	283.4	Maize
	(7) नाचणी ..	82.1	83.5	75.9	Ragi
	(8) कोदा ..	92.5	84.9	54.2	Kodra
	(9) इतर धान्ये ..	108.0	80.8	139.5	Other cereals
	एकूण वृणधान्ये ..	122.7	106.4	107.5	Total Cereals
	(ब) कडधान्ये—				(b) Pulses—
	(1) हरभरा ..	300.1	285.0	228.7	Gram
	(2) तूर ..	189.2	130.0	156.3	Tur
	(3) इतर कडधान्ये ..	229.9	170.6	158.9	Other pulses
	एकूण कडधान्ये ..	218.5	165.5	167.4	Total Pulses
	एकूण अन्नधान्ये ..	141.7	118.1	119.4	Total Foodgrains
2	अन्नधान्येतर—				Non-Foodgrains—
	(अ) यळिताची धान्ये—				(a) Oilseeds—
	(1) मूईमूग ..	124.9	102.1	93.6	Groundnut
	(2) तीळ ..	245.2	160.4	143.1	Seasamum
	(3) मोहरी, राई व जवस ..	77.5	76.6	71.4	Rape, mustard and linseed.
	(4) एरंडी ..	158.3	208.3	225.0	Caster seed
	(5) सूर्यफूल ..	711.5	564.4	617.3	Sunflower
	एकूण यळिताची धान्ये ..	164.9	132.5	89.1	Total Oilseeds

तबता कर्माक/TABLE No. 3.5.—*contd.*

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
(ब) तंतु पिके—					(b) Fibres—
(1) कापूस ..	..	180.0	161.8	191.9	Cotton
(2) मेस्टा ..	..	45.4	43.7	38.1	Mesta
एकूण—तंतु पिके	..	179.4	161.4	191.3	Total—Fibres
(क) संकीर्ण—					(c) Miscellaneous—
(1) ऊस ..	..	115.7	183.5	193.5	Sugarcane
(2) तंबाखू ..	..	193.1	190.1	200.5	Tobacco
(3) बटाटा ..	..	113.0	104.1	127.3	Potato
(4) मिरची ..	..	82.8	76.8	79.0	Chillies
एकूण—संकीर्ण पिके	..	113.8	175.7	185.3	Total—Miscellaneous
एकूण—अन्नधान्येतर पिके	..	137.5	164.3	167.9	Total—Non-foodgrains
सर्व पिके	..	139.7	140.0	142.4	All Commodities

*निर्देशांक अंतिम अंदाजावर आधारलेले आहेत./Index numbers are based on final forecast.

आकार—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.6.

मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती
 PROGRESS UNDER SOIL CONSERVATION AND LAND RECLAMATION

अनुक्रमांक Serial No (1)	योजना (2)	१९९४-९५ मध्ये झालेले Achieve- ments during 1994-95 (3)	Scheme (2)
1	बांध बंधिस्त केलेली जमीन (हेक्टर)	53,424	Area bunded and contour bunded (in hectares).
2	मजगी केलेली जमीन (हेक्टर)	.. 33,063	Area terraced (hectares).
3	जैविक बांध (हेक्टर)	11,794	Contour vegetarve bunded (hecara)

आकडे अस्थायी आहेत./The figures are provisional.

साधार.—कृषि आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Commissioner of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तपता क्रमांक/TABLE No. 3.7.

रासायनिक खतांचे वाटप/DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS

(मेट्रिक टन/M. Tonnes)

नाव	राज्यास दिलेले खत Quantity distributed to the State		Item
	1994-95	1995-96	
(1)	(2)	(3)	(1)
नायट्रोजन			Nitrogenous—
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के N) ..	32,608	24,019	Ammonium sulphate (20.6 per cent N)
यूरिया (४६ टक्के N) ..	15,28,050	16,38,200	Urea (46 per cent N)
अमोनियम सल्फेट नायट्रेट (२६ टक्के N) ..	..	..	Ammonium sulphate nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२५ टक्के N)	24,491	23,282	Calcium ammonium nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के N) ..	692	..	Ammonium chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट			Phosphates—
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P ₂ O ₅) ..	5,37,900	4,96,700	Single superphosphate (16 per cent P ₂ O ₅).
मिश्र			Complex—
१२-३२-१६	3,732	1,504	12-32-16
१७-१७-१७	10,827	7,434	17-17-17
१८-४६-०	2,99,652	2,86,104	18-46-0
२०-२०-०	80,859	88,712	20-20-0
२३-२३-०	47,448	99,991	23-23-0
२०.७-२०.७-०	1,63,534	1,65,941	20.7-20.7-0
१५-१५-१५	1,33,808	1,69,887	15-15-15
१०-२६-२६	1,02,510	1,11,451	10-26-26
१९-१९-१९	77,873	75,802	19-19-19
पोटॅशियम			Potassic—
म्युरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O) ..	90,781	2,07,010	Muriate of potash (60 per cent K ₂ O).
सल्फेट ऑफ पोटॅश (५० टक्के K ₂ O) ..	1,853	1,517	Sulphate of potash (50 per cent K ₂ O).

आधार.— भारतीय खत संघ, पश्चिम विभाग, मुंबई.

Source.—Fertilizer Association of India, Western Region, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.8.

शेतीची अवजारे/AGRICULTURAL IMPLEMENTS

1992

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	माहिती Particulars	Unit	Item	
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)	
1	तांगर--				Ploughs—	
	(अ) लाकडी	..	.. हजारांत	2,188	'000 No.	(a) Wooden.
	(ब) लोखंडी	..	.. हजारांत	961	'000 No.	(b) Iron.
2	गाडघा	..	.. हजारांत	1,139	'000 No.	Carts
3	उसाचे चरक--				Sugarcane crushers—	
	(अ) शक्तीवर चालणारे	..	.. संख्या	6,318	Number	(a) Worked by power.
	(ब) बैलांच्या सहाय्याने चालणारे	..	.. संख्या	2,514	Number	(b) Worked by bullocks.
4	सिंचनाकरिता वापरली जाणारी इंजिने व पंप	..	.. संख्या	8,59,358	Number	Oil engines with pumps for irrigation purpose.
5	घाणी--				Glants—	
	(अ) शक्तीवर चालणाऱ्या	..	.. संख्या	1,107	Number	(a) Worked by power
	(ब) इतर	..	.. संख्या	546	Number	(b) Other

साधार.--१५ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, १९९२. Source.—Quinquennial 15th Livestock Census, 1992.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.9.

शेती पंपांना वीजपुरवठा/AGRICULTURAL PUMPS ENERGISED

(३१ मार्च १९९६ रोजी/As on 31st March 1996)

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	वीज पुरवठा केलेले शेतीचे पंप No. of agricul- tural pumps energised	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	....	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	16,786	Thane
3	रायगड ..	8,172	Raigad
4	रत्नागिरी ..	8,697	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	10,158	Sindhudurg
	कोंकण विभाग ..	43,813	Konkan Division
6	नाशिक ..	1,72,790	Nashik
7	धुळे ..	85,253	Dhule
8	जळगाव ..	1,21,854	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	2,08,358	Ahmednagar
	नाशिक विभाग ..	5,88,255	Nashik Division
10	पुणे ..	1,26,048	Pune
11	सातारा ..	72,954	Satara
12	सांगली ..	92,543	Sangli
13	सोलापूर ..	1,41,419	Solapur
14	कोल्हापूर ..	59,164	Kolhapur
	पुणे विभाग ..	4,92,128	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र ..	11,24,196	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद ..	1,11,239	Aurangabad
16	जालना ..	60,647	Jalna
17	परभणी ..	66,839	Parbhani
18	बीड ..	58,440	Beed
19	नांदेड ..	79,948	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	63,777	Osmanabad
21	लातूर ..	56,716	Latur
	औरंगाबाद विभाग ..	4,97,656	Aurangabad Division
22	बुलढाणा ..	79,566	Buldana
23	अकोला ..	51,241	Akola
24	अमरावती ..	77,163	Amravati
25	यवतमाळ ..	48,377	Yavatmal

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3:9—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	अमरावती विभाग	2,56,347	Amravati Division
26	वर्धा	39,964	Wardha
27	नागपूर	64,366	Nagpur
28	भंडारा	24,870	Bhandara
29	चंद्रपूर	14,380	Chandrapur
30	गडचिरोली	4,194	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,47,774	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	4,04,121	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	20,25,973	Maharashtra State

संस्कार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.10.

महाराष्ट्रातील एकूण बहिर् धारण जमिनी, त्यांचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र
NUMBER, AREA AND AVERAGE SIZE OF OPERATIONAL HOLDINGS IN
MAHARASHTRA

कृषि गणना
Agricultural Census
1990-91

अनुक्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (Hectare)	बहिर् धारण जमिनी Number of holdings (‘00)	बहिर् धारण जमिनीचे एकूण क्षेत्र Area of opera- tional holdings (‘00 hectare)	धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टर) Average size of holdings (Hectare)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 0.02 हून कमी ..	775	8	0.01
2	0.02—0.50 ..	15,898	4,110	0.26
3	0.50—1.0 ..	16,075	12,058	0.75
4	1.0—2.0 ..	27,276	39,833	1.46
5	2.0—3.0 ..	13,969	33,689	2.41
6	3.0—4.0 ..	7,289	25,108	3.44
7	4.0—5.0 ..	4,469	19,864	4.44
8	5.0—7.50 ..	5,255	31,751	6.04
9	7.50—10.0 ..	1,986	16,949	8.54
10	10.0—20.0 ..	1,530	19,749	12.91
11	20.0 व त्याहून अधिक/ and above.	176	6,129	34.82
एकूण/Total ..		94,697	2,09,248	2.21

आधार.—कृषि गणनेचे सांख्यिकीय तपते, कृषि विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Statistical Tables on Agricultural Census, Department of Agriculture, Govern-
ment of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.11.

राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या

NUMBER OF IRRIGATION PROJECTS COMPLETED IN STATE SECTOR

जकासिचन प्रकल्प	३० जून १९९५ रोजी पूर्ण झालेल्या प्रकल्पांची संख्या No. of projects completed as on 30th June 1995	Irrigation Projects
(1)	(2)	(1)
मोठे	30	Major
मध्यम	151	Medium
कमू व सपसा	1,835	Minor and Lift
	एकूण .. 2,016	.. Total

साधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai

3. शेतती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.12.

निर्मित सिचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिचित क्षेत्र

IRRIGATION POTENTIAL CREATED AND ACTUAL IRRIGATED AREA

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

प्रकल्प	जून १९९५ अखेर निर्मित सिचन क्षमता Irrigated potential created at the end of June 1995	प्रत्यक्ष सिचित क्षेत्र Actual irrigated area 1995-96	Projects
(1)	(2)	(3)	(1)
मोठे व मध्यम	2,309.96	956.20	Major and medium
रुग्ण	649.91	128.25	Minor
उपसा सिचन	90.81	26.45	Lift irrigation
एकूण ..	3,050.68	1,110.90	.. Total

साधार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.13.

शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प
GOVERNMENT HYDRO PROJECTS COMMISSIONED

प्रकल्प	मार्च १९९५ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned till March 1995		एप्रिल १९९५ ते मार्च १९९६ मध्ये कार्यान्वित झालेले Commissioned during April 1995 to March 1996		Project
	संख्या Number	क्षमता मेगॅवॅट Capacity M.W.	संख्या Number	क्षमता मेगॅवॅट Capacity M.W.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मोठे	10	1,227.500	..	..	Major
लहान	11	80.375	1	5	Minor

जाखार.—पाटबंधारे विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Irrigation Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1.

पशुधन/LIVESTOCK POPULATION

1992

(हजारत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1. एकूण गायवर्ग—		Cattle	
(१) प्रौढ बैल—			<i>I. Males over three years—</i>
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले वळू	52	(a) Used for breeding only	
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	298	(b) Used for breeding and work both.	
(क) केवळ कामाकरिता वापरलेले	6,449	(c) Used for work only.	
(ड) इतर ..	156	(d) Others	
	एकूण .. 6,955	Total	
(२) प्रौढ गाई—			<i>II. Females over three years—</i>
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या—		(a) Breeding—	
(१) दुभत्या ..	2,547	(i) Milch	
(२) आटलेल्या व न ब्यालेल्या	3,229	(ii) Dry and not calved even once	
(ब) कामाच्या ..	..	(b) Working	
(क) इतर ..	71	(c) Others	
	एकूण .. 5,847	Total	
(३) बामरे	4,639	<i>III. Young Stock</i>	
	एकूण—गाई-बैल .. 17,441	Total cattle	
अ-१ संकरित गायवर्ग			<i>Cross breed cows</i>
(१) अडीच वर्षांवरील संकरित प्रौढ बैल		(1) Two and half years cross bred males.	
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले वळू	7	(a) Used for breeding only	
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी ठेवलेले वळू	20	(b) Used for breeding and Work both.	
(क) केवळ कामासाठी वापरलेले	120	(c) Used for work only	
(ड) इतर	8	(d) Others	
	एकूण 156	Total	

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1.—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
(२) अडीच वर्षावरील संकरीत प्रौढ गाई			(2) Adult cross bred cows above Two and half years.
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या			(a) Breeding
(१) दुमत्या	548		(i) Milch
(२) आटलेल्या व न व्यालेल्या	349		(ii) Dry and not calved once.
(ब) इतर	13		(b) Other
	एकूण	910	Total
(३) वासरे (२ १/२ वर्षाकालील)		703	Young Stock (2 1/2 years under).
एकूण संकरीत गाय वर्ग		1,769	Total cross bred cows.
अ-२ देशी गायवर्ग			Deshi Cattle]
(१) तीन वर्षावरील देशी प्रौढ बैल			(1) Above 3 years Deshi adult Male.
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले वळ	45		(a) Used for breeding only.
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी ठेवलेले वळ	277		(b) Used for breeding and work both.
(क) केवळ कामासाठी वापरलेले	6,329		(c) Used for Work only
(ड) इतर	148		(d) Others
	एकूण	6,799	Total
(२) तीन वर्षावरील देशी प्रौढ गाई			(2) Above 3 years deshi adult cows,
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या			(a) Breeding
(१) दुमत्या	1,998		(i) Milch
(२) आटलेल्या व न व्यालेल्या	2,881		(ii) Dry and not colved even once.
(ब) इतर	58		(b) Other
	एकूण	4,937	Total
(३) वासरे (३ वर्षा खालील)		3,936	Young Stock (three years under).
एकूण देशी गायवर्ग		15,672	Total Deshi Cattle
2. भूशी-रेडे—			Buffaloes—
(१) तीन वर्षावरील रेडे—			I. Males over three years—
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले	35		(a) Used for breeding only
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	44		(b) Used for breeding and work both.
(क) केवळ कामाकरिता वापरलेले	240		(c) Used for work only.
(ड) इतर	18		(d) Others
	एकूण	337	Total

तकता क्रमांक/TABLE No. 4.1.—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(2)
(२) तीन वर्षावरील म्हशी—			<i>II. Females over three years—</i>
(अ) पैदाशीकरिता किंवा दुधाकरिता ठेवलेल्या—			(a) Breeding—
(१) दुभत्या	1,799		(i) Milch
(२) आटलेल्या व न व्यालेल्या ..	1,402		(ii) Dry and not calved even once.
(ब) इतर	22		(b) Others
	एकूण ..	3,224	Total
(३) रेडके (तीन वर्षे व त्याखालील)		1,887	<i>III. Young stock (three years and under)</i>
	एकूण—म्हशी-रेडके ..	5,447	Total—Buffaloes
3. मेंढरे	3,074		Sheep
4. शेंळ्या	9,941		Goats
5. घोड-शिंगरे	40		Horses and ponies
6. इतर जनावरे*	449		Other livestock*
	एकूण—पशुघन (कुली वगळून) ..	36,393	Total—Livestocks (Excluding dogs)
7. कांदड्या, बदके वगैरे ..	32,187		Poultry

(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(i) Details may not add up to the totals due to rounding.

(२) पहिली पशुघन गणना १९१९ मध्ये घेण्यात आली.

(ii) First Livestock Census was taken in 1919.

(३) *इतर जनावरांत दुकरे, गाढवे, खेचरे व उंट यांचा समावेश आहे.

(iii) *Other Livestock includes pigs, donkeys, mules and camels.

आधारा.—१५ वी पंचवार्षिक पशुघन गणना, १९९२

Source.—Quinquennial 15th Livestock Census, 1992.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तश्ता क्रमांक/TABLE No. 4.2.

जिल्हावार पशुधन/LIVESTOCK POPULATION IN EACH DISTRICT

1992

(हजारांत/in thousand numbers)

अनुक्र.मांक Serial No.	जिल्हा	संकरित गाय वर्ग	देशी गाय वर्ग Deshi Female Cattle	गाई-बेल Cattle	म्हशी-रेडे Buffaloes	मेंढरे Sheep	शेळघा Goats	इतर जनावरे† Other Livestock	एकूण जनावरे* Total Livestock	कोंबडघा, बदके वगैरे Total Poultry	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	बुध्नुंबई	..	13	14	94	15	32	9	164	1,247	Brihan Mumbai
2	ठाणे	..	523	536	179	1	205	14	936	1,731	Thane
3	रायगड	..	473	481	174	1	153	4	812	1,473	Raigad
4	रत्नागिरी	..	541	564	90	@	65	1	720	1,389	Ratnagiri
5	सिधुदुर्ग	..	239	247	114	@	51	4	416	891	Sindhudurg
	कोवण विभाग	..	1,789	1,842	651	17	506	32	3,048	6,731	Konkan Division
6	नाशिक	..	993	1,098	234	286	689	28	2,335	1,938	Nashik
7	धुळे	..	701	751	161	185	497	28	1,622	1,022	Dhule
8	जळगाव	..	659	722	343	40	528	28	1,661	718	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	781	1,135	151	407	915	34	2,642	2,533	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	..	3,134	3,706	889	918	2,629	118	8,260	6,211	Nashik Division
10	पुणे	..	535	815	251	344	517	25	1,952	4,046	Pune
11	सातारा	..	329	457	331	363	350	16	1,517	1,853	Satara
12	सांगली	..	225	296	382	248	294	10	1,230	2,180	Sangli
13	सोलापूर	..	475	574	268	302	706	18	1,867	2,107	Solapur
14	कोल्हापूर	..	195	255	551	153	172	6	1,137	1,383	Kolhapur
	पुणे विभाग	..	1,759	2,397	1,783	1,410	2,039	75	7,703	11,569	Pune Division
	अवर्तित महाराष्ट्र	..	6,682	7,945	3,323	2,345	5,174	225	19,011	24,511	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	..	83	504	587	112	91	404	20	1,214	498	Aurangabad
16	जालना	..	23	430	453	77	51	264	13	858	321	Jalna
17	परभणी	..	18	690	708	160	39	387	23	1,317	387	Parbhani
18	बीड	..	51	526	576	161	173	381	23	1,315	604	Beed
19	नांदेड	..	29	683	711	237	47	369	26	1,390	428	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	58	328	386	146	57	223	6	817	304	Osmanabad
21	लातूर	..	27	364	390	196	44	170	11	810	227	Latur
	औरंगाबाद विभाग		289	3,525	3,811	1,089	502	2,198	122	7,721	2,769	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	..	39	532	572	119	96	288	17	1,092	291	Buldana
23	अकोला	..	18	635	654	145	18	362	21	1,200	363	Akola
24	अमरावती	..	22	565	587	117	21	298	16	1,040	311	Amravati
25	यवतमाळ	..	14	803	817	135	10	390	16	1,367	661	Yavatmal
	अमरावती विभाग		93	2,535	2,630	516	145	1,338	70	4,699	1,626	Amravati Division
26	वर्धा	..	34	385	419	60	8	179	7	672	219	Wardha
27	नागपूर	..	50	584	635	88	17	308	14	1,061	599	Nagpur
28	भंडारा	..	33	737	770	185	2	311	14	1,283	884	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	7	660	666	108	42	253	10	1,079	863	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	1	564	565	78	15	181	27	866	715	Gadchiroli
	नागपूर विभाग		125	2,930	3,055	519	84	1,232	72	4,961	3,280	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग		218	5,465	5,685	1,035	229	2,570	142	9,660	4,906	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य		1,769	15,672	17,441	5,447	3,074	9,941	489	36,393	32,187	Maharashtra State

*कुकी वगळून/Excludes dogs. @ 500 पेक्षा कमी/Less than five hundred,

† डुकरे, घोडे, गाढव, चंट, खेचरे धरून./Includes pigs, horses, donkey, carnel, mules.

आकडे संक्षिप्ततः लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा नुसतार नाहीत./Details may not add up to totals due to rounding.

आधार.—१५ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, १९९२. (अस्थायी)

Source.—Quinquennial 15th Livestock Census, 1992. (Provisional)

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3.

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

क्रमांक Serial No.	नाव	३१ मार्च १९९६ रोजी As on 31st March 1996	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशु पैदास केंद्रे	12	Number of cattle breeding farms.
2	बकरे पैदास केंद्रे	1	Number of goat breeding farms.
3	शेळ पैदास केंद्रे	9	Number of sheep breeding farms
4	कुक्कुट पैदास व अंडी उबविण्याची केंद्रे ..	4	Number of poultry breeding farms and central hatcheries.
5	सघन कुक्कुट सुधार केंद्रे	16	Number of intensive poultry development blocks.
6	वाघारभूत ग्राम केंद्रे	48	Number of key village centres.
7	पशुरोगस्राव नियंत्रण फिरते केंद्रे ..	10	Number of mobile epizotic control units.
8	विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रे	49	Number of artificial insemination centres.
9	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	29	Number of district artificial insemination centres.
10	कृत्रिम रेतन उप केंद्रे—		Number of artificial insemination sub-centres—
	(अ) जिल्हा परिषदांसाठी	3,071	(a) Under Zilla Parishads.
	(ब) विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रांसाठी ..	670	(b) Under regional artificial insemination centres.
	(क) वाघारभूत ग्राम केंद्रांसाठी	468	(c) Under key village centres.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
11	पशुवैद्यकीय संस्था—		Number of veterinary institutions
(अ)	पशुवैद्यकीय सर्व चिकित्सालये ..	31†	(a) Veterinary Polyclinics
(ब)	पशुवैद्यकीय रुग्णालये ..	2‡	(b) Veterinary hospitals
(क)	पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र) ..	1,080	(c) Veterinary dispensaries (Local area)
(द)	फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने ..	43	(d) Mobile veterinary clinics
(इ)	पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे (स्थानिक क्षेत्र) ..	1,991	(e) Veterinary aid centres (Local area)
(ज)	फिरती विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे ..	2	(f) Mobile extension cum demonstration centres.

टीप/Note.—(१) † यामध्ये दापोली, परभणी व नागपूर येथील कृषि विद्यापीठाखालील प्रत्येकी एक घरून

(1) Including one each under Agricultural Universities at Dapoli, Parbhani and Nagpur

(२) ‡पुणे येथील कृषि विद्यापीठाखालील एक आणि मुंबई येथील "सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्रुएल्टी टू अॅनिमल्स" या संस्थेचे एक घरून.

(2) Including one at Pune under Agricultural University and one under 'Society for Prevention of Cruelty to Animals' at Mumbai.

(३) बकरे पैदास केंद्र व मेष पैदाम केंद्र ह्या संस्था मेष विकास महामंडळाकडे हस्तांतरित करण्यात आलेल्या आहेत.

(3) The institutions Goat development center and sheep development centre have been transferred to Sheep Development Corporation.

आधार.—पशुसंवर्धन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.4.

शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दुधाचे संकलन व वितरण
 COLLECTION AND DISTRIBUTION OF MILK BY DAIRIES IN GOVERNMENT
 AND CO-OPERATIVE SECTORS
 1995-96

(लाख लिटरमध्ये/ In lakh litres)

प्रतिदिनी सरासरी गार्डचे व म्हशीचे दूध संकलन			
विभाग	Daily average collection of cow and buffalo milk		Division
(1)	(2)		(1)
1. मुंबई	..	.. 0.16	.. Mumbai
2. पुणे	..	.. 18.22	.. Pune
3. नाशिक	..	.. 8.17	.. Nashik
4. नागपूर	..	.. 1.08	.. Nagpur
5. अमरावती	..	.. 0.31	.. Amravati
6. औरंगाबाद	..	.. 3.56	.. Aurangabad
	एकूण	31.50	Total

दुधाचे वितरण (प्रतिदिन सरासरी)/Distribution of milk

1. बृहन्मुंबई दूध योजना/Brihan Mumbai milk scheme	5.72 लाख लिटर/lakh Liters
2. स्थानिक ग्रामीण दूध विक्री/Local Rural sale of milk.	2.87 लाख लिटर/lakh Liters
3. महानंद दुग्धशाळेचे वितरण/Distribution of Mahananda dairy	5.70 लाख लिटर/lakh Liter

आधार—आयुक्त, दुग्धशाळा विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तबता क्रमांक/TABLE No. 4.5.

दुग्धजन्य पदार्थांची उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे
MILK PRODUCTS AND MILK CHILLING CENTRES
1995-96

अनु- क्रमांक Serial No.	उत्पादनाचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production	Unit	Name of production
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	तूप ..	मे. टन	1,799.96	M. tonnes	Ghee
2	टेबल बटर	"	380.03	"	Table butter
3	पनीर ..	"	30.17	"	Paneer
4	चीज ..	"	52.82	"	Cheese
5	श्रीखंड ..	"	40.19	"	Shrikhand
6	मसाला दूध	लाख बाटल्या	14.87	Lakh Bottle	Masala milk
7	एनर्जी ..	"	154.43	"	Energy
8	मलईविरहित दूध मूकटो.	मे. टन	3,719.08	M. tonnes	Skimmed milk powder.
9	सफेद लोणी	"	1,952.73	"	White butter
10	लस्सी	लाख बाटल्या	N.A.	Lakh Bottle	Lassi

(एक) शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांच्या
दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता.

(I) No. and capacity of milk chilling centres
in milk processing plants in Government
and Co-operative sector.

(अ) एकूण दूध शीतकरण केंद्रे 114
क्षमता (लाख लिटरमध्ये) 17.30

(a) Total milk chilling centres.
Capacity (in lakh litres).

(ब) शासकीय दूध शीतकरण केंद्रे 81
क्षमता (लाख लिटरमध्ये) 7.70

(b) Government milk chilling centres
Capacity (in lakh litres).

(क) सहकारी दूध शीतकरण केंद्रे 33
क्षमता (लाख लिटरमध्ये) 9.65

(c) Co-operative milk chilling centres.
Capacity (in lakh litres).

(दोन) सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा 25
दूध प्रक्रिया यंत्रांची संख्या ..
क्षमता (लाख लिटरमध्ये) 23.25

(II) Co-operative Dairies
Number of milk processing plants.
Capacity (in lakh litres).

(तीन) शासकीय दुग्धशाळा 31
क्षमता (लाख लिटरमध्ये) 31.80

(III) Government Dairies
Capacity (in lakh litres)

बांधार.—आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra, Mumbai.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5. 1.

किष्कि खारवण भाभारत झालेली माशांची आवक, खारवण्यासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे

QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH REMOVED
1995-96

(मेट्रिक टनांत/in M. tonnes)

क्रमक्रमांक Serial No.	भाबार	खारवण्यासाठी आणलेले मासे Quantity of fish brought for curing	मिठाचा वापर Quantity of salt issued	खारविलेल्या माशांचे वजन Weight of cured fish removed	Name of the yard
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बोरिवा	600	120	450	Boria
2	जयगड	....	....	....	Jaigad
3	वरवडे	....	....	....	Warwade
4	मिरकर वाडा	3,093	1,619	6,069	Mirkarwada
5	रत्नागिरी (भाटये)	*	....	....	Ratnagri (Bhatye)
6	पूरुंगड	....	....	....	Purnagad
7	जैतापूर	....	....	....	Jaitapur
8	विजयदुर्ग	....	....	....	Vijaydurg
9	तारा मुंबरी	....	....	....	Tara mumbri
10	मालवण	....	....	....	Malwan
11	वेंगुर्ळा	....	....	....	Vengurka
एकूण		8,693	1,739	6,519	Total

भाबार.—भायुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2.

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती/MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES

1995-96

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	परिमाण (3)	माहिती Particulars (4)	Unit (3)	Item (2)
1	एकूण समुद्र किनारा	कि. मीटर	720	Kilometre	Total coastline of State
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी/ गावठाणे.	संख्या	386	No.	Marine fishing villages/hamlets
3	मत्स्यव्यवसायात गुंतलेल्या होड्या	.. ..	18,036	No.	Boats engaged in fishing
4	प्रत्येकी एक मे. टनाच्यावर वजन शालेल्या होड्या.	.. ..	11,521	No.	Boats above one tonne
5	यंत्रसज्ज होड्या—				<i>Mechanised Boats—</i>
	(अ) खात्यानुसार	.. ..	4,366	No.	(a) Departmentally
	(ब) अस्तित्वात असलेल्या (इतर संस्थांच्या वस्तू).	.. ..	8,552	No.	(b) Existing (including mechani- sed by other agencies).
6	एकूण मत्स्योत्पादन—				<i>Fish Production—</i>
	(अ) सागरी	हजार मे. टन	424	Thousand tonnes	(a) Marine
	(ब) गोड्या पाण्याचे	.. ..	84	.. ..	(b) Inland

तबला क्रमांक/TABLE No. 5.2.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
7	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था	.. संख्या	.. 2,057	No.	.. Co-operative societies
8	त्यांच्या सभासदांची संख्या	.. हजाराला	.. 2,16,000	Thousand	.. Their membership
9	राज्यातील मोठे पाणी व्याप्त क्षेत्र	.. हजार हेक्टर	.. 300	Thousand hectares	.. Total Inland water spread area
10	मत्स्यबीज साठा—				<i>Carp fry stocked—</i>
	(अ) बाहेरून आणलेले	.. हजाराला	..	Thousand	.. (a) Imported
	(ब) स्थानिक रित्या पैदास केलेले	.. हजाराला	.. 2,71,100	Do.	.. (b) Induced breeding
	(क) सायप्रिनस	.. हजाराला	.. *	Do.	.. (c) Cyprinus
11	मासळी धारवण्याची आवार केंद्रे	.. संख्या	.. 11	No.	.. Fish curing yards
12	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	.. संख्या	.. 9	No.	.. Fishery schools
13	सहकारी होण्या बांधणारी केंद्रे	.. संख्या	.. 1	No.	.. Co-operative boat building yard

*बाब १० (ब) मध्ये समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

मातार.—आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

*Included in item No. 10(b).

Source.—Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.3.

मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन/VARIETYWISE MARINE-FISH PRODUCTION
1995-96

(टनांत/in tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	ठाणे Thane	बृहन्मुंबई Brihan Mumbai	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratnagiri	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	एकूण Total	प्रकार Variety
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुसो, पाकट, बागळी ..	2,487	4,631	998	427	403	8,946	Elasmobranches
2	नाम ..	161	1,890	3	31	111	2,196	Eels
3	मिगाडा, झिंगटी ..	2,354	3,515	191	359	580	6,999	Catfishes
4	कली, दाताळी ..	723	1,684	334	519	277	3,537	Chirocentrus
5	पेढबा पेठी मिलांबी, तारली	36	1,147	169	1,104	561	3,017	Sardines
6	मिग पाळा ..	106	166	206	48	..	526	Hilsa-Alisha
7	मांदेळी ..	10,398	8,572	1,510	516	..	20,996	Anchoviella
8	काटी ..	1,618	2,860	54	245	3	4,780	Thrissoecles
9	खवली, पातुडी ..	..	..	304	711	405	1,420	Othercluedia
10	बोंबिल ..	46,441	12,165	964	438	..	60,008	Harpodon Neberias
11	करकरा, खजूरा ..	37	71	13	..	5	126	Perchaos
12	तांब ..	30	324	1	3	2	360	Red Snapper
13	दादा, रावस ..	424	65	61	2	..	552	Polynomids
14	घोळ, कोय ..	1,582	1,713	178	19	4	3,496	Sciaemids
15	बटा वाकटी ..	964	7,557	1,617	2,573	4,003	16,714	Ribbon fish

तपसा क्रमांक/TABLE No. 5.3.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
16	ढोमा, ढोढी ..	1,419	11,095	1,234	3,086	1,983	18,817	Otalithes sp.
17	करवा बांगडा ..	543	2,420	295	690	377	4,325	Caranx
18	सरंगा ..	18,749	887	352	234	572	20,794	Pomfrets
19	हलवा ..	32	278	121	121	689	1,241	Black Pomfrets
20	बांगडा ..	21	7,062	939	6,560	14,054	28,636	Mackerai
21	सुरमई, ढागोळ, ढरई	1,309	5,943	1,691	1,686	2,004	12,633	Seer fish
22	गेडर, ढ्पा ..	9	4,302	806	621	549	6,287	Tunnies
23	तेडली ..	..	199	605	..	3	807	Bregnaores Noelillanid
24	रूप ..	12	978	408	1,238	806	3,442	Solos
25	कोकरी वाढी ढोके	..	4	1	57	728	790	Leignnathus
26	खाप ..	..	96	196	690	465	1,447	Carangids small
27	चिराढी राणी वामण	..	9,380	51	563	557	10,551	Upenaides sp.
28	ढोळढी ..	4,275	25,321	6,925	4,246	2,203	42,970	Prawns
29	नवळा, करंदी ..	19,092	43,086	26,889	1,134	11	90,212	Shrimps
30	ढीवड ..	22	186	33	19	..	260	Lobsters
31	सौढाळा ..	..	1	..	579	698	1,278	Lactarius
32	ढ्हाकूढ ..	33	11,186	360	3,038	2,162	16,779	Cattle fish & Squids.
33	इतर ..	1,528	9,548	4,721	6,314	6,932	29,043	Miscellaneous
	एकूढ ..	1,14,405	1,78,332	52,230	37,871	41,147	4,23,985	Total

ढाघार.—आढुकुत, ढतुसुढुढुवढुढुढु, ढहाराढुढु ढाढुढु, ढुढुढु.

Source.—Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

संख्या क्रमांक/TABLE No. 5.4.

मत्स्योत्पादनाची विल्हेवाट (सागरी व भूजल)
DISPOSITION OF FISH CATCH (MARINE AND INLAND)
1995-96

विल्हेवाटीचा प्रकार (1)	मत्स्योत्पादन (टनात) Fish product (Tonnes) (2)	Type of disposition (1)
बिक्रीसाठी ताजे मासे ..	3,61,822	Marketing fresh
गोठबिण्याकरिता ..	*	Freezing
बाळबिण्याकरिता ..	1,20,347	Sun-dried
खारबिण्याकरिता ..	4,856	Salted
डबा बंद मासे ..	*	Canning
खताकरिवा ..	21,151	Reduction
इतर ..	N.A.	Miscellaneous purpose
एकूण ..	5,08,176	Total

*बाब १ मध्ये समाविष्ट/Included in item one.

N.A.—उपलब्ध नाही/Not available.

भाषार.—आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra, Mumbai.

6. वने/FORESTS

संख्या क्रमांक/TABLE No. 6.1.

वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र चौ. कि. मीटरमध्ये/Area in Sq. Kilometers)

संक्रमांक Serial No.	प्रकार (2)	1995-96 (3)	Class of Forest (2)
1	राखीव	48,426	Reserved
2	संरक्षित	9,294	Protected
3	अवर्गीकृत	6,093	Unclassified
	एकूण	63,813	Total

टीप.—श्रील वनव्याप्त क्षेत्र शासकीय व्यवस्थापनाखाली आहे.

Note.—The above forest area is under administrative control of the State.

बाधार्.—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

6. वने/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.2.

मुख्य आणि गौण वनोत्पादन
PRODUCTION OF MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCT

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तु	1995-96	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	हमारातीचे काकूड—		Timber—
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर) ..	86	(a) Quantity (thousand cubic metres).
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत) ..	6,59,994	(b) Value (thousand Rs.)
2	जत्राळ काकूड—		Firewood—
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर) ..	286	(a) Quantity (thousand cubic metres).
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत) ..	82,984	(b) Value (thousand Rs.)
3	गौण वनोत्पादन—		Minor forest products—
	(मूल्य हजार रुपयांत)		(Value in thousand Rs.)
	(अ) बांबू	1,87,550	(a) Bamboo
	(ब) गवत उत्पादी	4,726	(b) Grass and grazing
	(क) बिडी पात्रे	N.A.	(c) Bidi leaves
	(द) इतर उत्पादन	8,427	(d) Other product

साधार.—मुख्य वन संरक्षक, महायज्ञु शासन, नागपूर.

Source.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.1. (A)

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण

DISTRIBUTION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
1994*

अनुक्रमांक Serial No.	कामगारांचा कामावरील दैनिक सरासरीचा गट Strength average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working Factories (No.)	स्थायी एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी Average daily number of workers (संख्या No.)
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Less than 10 वेळा कमी	11,874	58,420
2	10 to 19	6,408	85,835
3	20 to 49	4,305	1,30,324
4	50 to 99	1,555	1,06,618
5	100 to 499	1,446	3,04,914
6	500 to 999	247	1,73,551
7	1,000 to 4,999	147	2,74,180
8	5,000 व त्याहून अधिक/and above	13	91,167
एकूण/Total		25,995	12,25,009

*अस्थायी/Provisional

साधन—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safty and Health, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तबता क्रमांक/TABLE No. 7.1.(B)

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण

DISTRIBUTION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
1995*

अनुक्रमांक Serial No.	कामगारांचा सामावरील दैनिक सरासरीचा गट Strength average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working Factories (No.)	त्यातील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी Average daily number of workers (संख्या No.)
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Less than 10 पेक्षा कमी	12,498	61,406
2	10 to 19	6,541	87,733
3	20 to 49	4,739	1,42,970
4	50 to 99	1,704	1,15,705
5	100 to 499	1,529	3,18,652
6	500 to 999	275	1,91,119
7	1,000 to 4,999	14	2,61,656
8	5,000 व त्याहून अधिक/and above	10	79,772
	एकूण/Total	27,438	12,59,013

*अस्थायी/Provisional

साधन.—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai.

७. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2.(4).

कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटांनुसार वर्गीकरण
 FACTORIES WITH AVERAGE DAILY EMPLOYMENT CLASSIFIED ACCORDING TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES 1994*

अनुक्रममांक Serial No. (1)	कारखान्यांचे प्रमुख गट (2)	प्रत्येक गटातील चालू कारखाने (संख्या) Working factories (No.) (3)	त्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily workers (No.) (4)	Major groups (2)
1.	शेती जंगल व खानकाम आणि पशुधन	65	28,17	Agriculture, forestry and mining and livestock production.
2	अन्न पदार्थांचे उत्पादन	2,902	1,32,511	Manufacture of food products.
3	पेये	95	7,760	Manufacture of beverages.
4	तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन	38	4,247	Manufacture of tobacco and tobacco products.
5	सुती कापडाचे उत्पादन	2,973	1,79,242	Manufacture of cotton textiles.
6	लोकरी, रेशीम व मनुष्यनिर्मित तंतूचे कापड ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतूचे कापड (कापूस व काथ्या सोडून) यांचे उत्पादन.	944	43,244	Manufacture of wool, silk and manmade fibre textiles and Manufacture of Jute and other Vegetable fibre textiles (except cotton and coir)
7	कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (परिधान करण्याच्या वस्तूंसहित)	920	27,970	Manufacture of textile products (including wearing apparel).
8	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन.	3,057	14,076	Manufacture of wood and wood products furniture and fixtures.
9	कागद, कागदाच्या वस्तू आणि तत्सम उद्योग यांचे उत्पादन.	1,245	51,677	Manufacture of paper and paper products and allied industries.
10	कातडी व कातड्याच्या व कासाळ कातड्याच्या व कातड्याच्या पर्यायी वस्तू.	93	3,476	Manufacture of leather and products of leather fur and substitutes of leather.
11	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ उत्पादन (पेट्रोलियम व कोळसा यांचे उत्पादन सोडून).	2,219	1,33,208	Manufacture of Basic chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
12	रबर, प्लॅस्टीक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणु ईंधनाची प्रक्रिया.	1,450	56,357	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products and processing of nuclear fuels.

13	अघातू खनिज पदार्थांचि उत्पादन	.. ..	10,39	43,130	Manufacture of non-metallic mineral products.
14	मूलमूत धातू व मिश्र धातू	.. ..	926	64,233	Basic metal and alloys industries.
15	धातूच्या वस्तू व सुट्टे भाग (यंत्र व सामग्री सोडून)	.. ..	21,35	77,085	Manufacture of metal products and parts (except machinery and equipments).
16	परिवहन सामग्री सोडून इतर सर्व यंत्र सामग्री	.. ..	2,579	1,68,958	Manufacture of machinery and equipment other than transport equipment.
17	परिवहन सामग्री व सुट्टेभाग	.. ..	344	86,026	Manufacture of transport equipment and parts.
18	इतर उत्पादक कारखाने	.. ..	586	24,851	Other manufacturing industries.
19	विद्युत, वायू व वाष्प	.. ..	223	21,150	Electricity, gas and steam.
20	जलयोजना पुरवठा व सफाई सेवा	.. ..	127	4,111	Water works supply and sanitary services.
21	मंकीर्ण, घाऊक आणि किरकोळ व्यापार उद्योगाखालील नोंदविलेल्या व्यापाराना.	.. ..	1,206	11,911	Establishments registered under miscellaneous wholesale and retail trade industries.
22	वांधकाम व संलग्न कामे भू, जल व वाहतुकीशी संबंधित दुरुणवळण सेवा.	.. ..	16	6,270	Construction and activities allied to construction, land, water and transport, communications services incidental to transport.
23	साठवण आणि गोदामे	.. ..	61	1,500	Storage and warehousing.
24	स्तावर मालमत्ता व व्यावसायिक सेवा, शैक्षणिक वित्त, वैद्यकीय व आरोग्य सेवा आंतरराष्ट्रीय व आंतरराज्यीय संस्था, अन्यत्र अवर्गीकृत सेवा व उचित वर्गीकरण शक्य नसलेली कामे.	.. ..	24	811	Education, Real estate and business services finance medical, and health services, international and other extra territorial bodies, service not elsewhere classified and activities not adequately defined.
25	मनोरंजन व सांस्कृतिक सेवा	.. ..	16	432	Recreational and cultural services.
26	वैयक्तिक सेवा	.. ..	28	924	Personal services.
27	दुरुस्ती सेवा	.. ..	226	8,238	Repair services.
28	मोडवली वस्तूंचा दुरुस्ती	.. ..	454	48,717	Repair of capital goods.
29	अन्यत्र वर्गीकरण न झालेल्या सेवा	.. ..	4	77	Services not elsewhere classified.
			रकूण	25,995	12,25,009
				....	Total

*अस्थायी/Provisional

आधार.—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खाणकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2.(B).

कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण
FACTORIES WITH AVERAGE DAILY EMPLOYMENT CLASSIFIED ACCORDING TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES 1995*

अनुक्रमांक Serial No. (1)	कारखान्यांचे प्रमुख गट (2)	प्रत्येक गटातील चालू कारखाने (संख्या) Working factories (No.) (3)	त्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily Workers (No.) (4)	Major groups (2)
1	शेती, जंगल व बांधकाम आणि पशुधन	73	2,908	Agriculture, forestry and mining and livestock production.
2	अन्न पदार्थांचे उत्पादन	3,135	1,39,914	Manufacture of food products.
3	पेये	99	7,531	Manufacture of beverages.
4	तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन	43	5,070	Manufacture of tobacco and tobacco products.
5	सूती कापडाचे उत्पादन	3,399	1,75,069	Manufacture of cotton textiles.
6	लोकर रेशीम व मनुष्यनिर्मित तंतुचे कापड, ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतुचे कापड (कापूस व काय्या सोडून) यांचे उत्पादन.	925	45,994	Manufacture of wool, silk and manmade fibre textiles and Manufacture of Jute and other Vegetable fibre textiles (except cotton and coir).
7	कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (परिधान करण्याच्या वस्तूमहित)	970	32,412	Manufacture of textile products (including wearing apparel).
8	लाकूड आणि लाकूडाच्या वस्तू फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन.	3,156	15,174	Manufacture of wood and wood products furniture and fixtures.
9	कागद कागदाच्या वस्तू आणि तत्सम उद्योग यांचे उत्पादन.	1,302	53,611	Manufacture of paper and paper products and allied industries.
10	कातडी व कातडीच्या व केसाळ कातडीच्या व कातडीच्या पर्यायी वस्तू.	104	3,723	Manufacture of leather and products of leather fur and substitutes of leather.
11	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ उत्पादन (पेट्रोलियम व कोळसा यांचे उत्पादन सोडून).	2,402	1,40,231	Manufacture of Basic chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
12	रबर, प्लॅस्टीक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणु इंधनाची प्रक्रिया.	1,506	54,729	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products and processing of nuclear fuels.

13	अघातू खनिज पदार्थांचि उत्पादन	..	1,009	36,399	Manufacture of non-metallic mineral products
14	मूलभूत धातू व मिश्र धातू	..	990	69,008	Basic metal and alloys industries.
15	धातूच्या वस्तु व सुटे भाग (यंत्र व सामग्री सोडून)	..	2,229	70,300	Manufacture of metal products and parts (except machinery and equipments).
16	परिवहन सामग्री सोडून इतर सर्व यंत्रसामग्री	..	2,631	1,73,547	Manufacture of machinery and equipment other than transport equipment.
17	परिवहन सामग्री व सुटे भाग	..	359	93,500	Manufacture of transport equipment and parts
18	इतर उत्पादक कारखाने	..	629	26,717	Other manufacturing industries.
19	विद्युत वायू व वाष्प	..	228	20,462	Electricity and steam.
20	जल योजना पुरवठा व सफाई सेवा	..	128	4,041	Water works supply and sanitary services.
21	संकीर्ण घाऊक किरकोळ व्यापार उद्योगातील नोंदविलेल्या आस्थापनाः	..	1,250	12,209	Establishments registered under miscellaneous wholesale and retail trade industries.
22	बांधकाम व संलग्न कामे भू, जल व वाहतुकीची संबंधित दळणवळण सेवा.	..	15	6,159	Construction and activities allied to construction, land, water and transport, communications services incidental to transport.
23	साठवण आणि गोदामे	..	66	1,728	Storage and warehousing.
24	स्थावर मालमत्ता व व्यावसायिक सेवा, शैक्षणिक वित्त, वैद्यकीय व आरोग्य सेवा, आंतरराष्ट्रीय आंतर राज्यीय संस्था अन्यत्र अवर्गीकृत सेवा व उचित वर्गीकरण शक्य नसलेली कामे.	..	24	1,088	Education, Real estate and business services finance medical and health services, international and other extra territorial bodies, service not elsewhere classified and activities not adequately defined.
25	मनोरंजन व सांस्कृतिक सेव्हा	..	15	374	Recreational and cultural services.
26	वैयक्तिक सेवा	..	29	1,000	Personal services.
27	दुरुस्ती सेवा	..	232	8,352	Repair services.
28	भांडवली वस्तूंची दुरुस्ती	..	482	57,650	Repair of capital goods.
29	अन्यत्र वर्गीकरण न झालेल्या सेवा	..	8	113	Services not elsewhere classified.
एकूण ..			27,438	12,59,013	Total

*अस्थायी/Provisional

आधार.-- औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई./Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai.

मुंबई.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3. (A)

चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या

WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY NO. OF WORKERS IN EACH DISTRICT
1994*

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	चालू कारखा- न्यांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	7,260	4,18,500	Brihan Mumbai
2	ठाणे	3,367	1,45,218	Thane
3	रायगड	398	36,436	Raigad
4	रत्नागिरी	222	9,582	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	125	3,318	Sindhudurg
	कोकण विभाग	11,372	6,13,054	Konkan Division
6	नाशिक	1,184	63,192	Nashik
7	धुळे	366	11,617	Dhule
8	जळगाव	746	29,194	Jalgaon
9	अहमदनगर	5,64	28,173	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	2,860	1,32,176	Nashik Division
10	पुणे	2,577	1,65,490	Pune
11	सातारा	287	16,742	Satara
12	सांगली	594	18,485	Sangli
13	सोलापूर	2,099	30,650	Solapur
14	कोल्हापूर	1,183	49,129	Kolhapur
	पुणे विभाग	6,740	2,80,497	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	20,972	10,25,727	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	554	40,852	Aurangabad
16	जाळगा	175	7,108	Jalna
17	परभणी	185	5,535	Parbhani
18	बीड	120	4,989	Beed
19	नांदेड	194	7,761	Nanded
20	उस्मानाबाद	34	26,97	Osmanabad
21	लातूर	95	4,012	Latur
	औरंगाबाद विभाग	1,357	72,954	Aurnagabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3. (A)—contd.

22	बुलढाणा	..	..	192	7,191	Buldana
23	अकोला	..	..	399	12,238	Akola
24	अमरावती	..	..	393	9,648	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	185	9,117	Yavatmal
	अमरावती विभाग	..	..	1,169	38,194	Amravati Division
26	बघा	..	..	146	10,360	Wardha
27	नागपूर	..	..	1,348	54,125	Nagpur
28	भंडारा	..	..	591	7,886	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	333	15,110	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	79	653	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	..	..	2,497	88,134	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	..	..	3,666	1,26,328	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	25,995	12,25,009	Maharashtra State

*अस्थापी/Provisional

बाधार.— औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Sources.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक TABLE No. 7.3(B)

चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या
WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY NO. OF WORKERS IN EACH DISTRICT
1995*

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	चालू कारखा- नांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांचा दैनिक सुरासने संख्या Average daily workers (No.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मंबई	7,254	4,13,846	Greater Mumbai
2	ठाणे	3,546	1,40,129	Thane
3	रायगड	709	53,110	Raigad
4	रत्नागिरी	238	9,711	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	127	3,001	Sindhudurg
	कोकण विभाग	11,874	6,19,797	Konkan Division
6	नाशिक	1,241	69,439	Nashik
7	धुळे	378	12,838	Dhule
8	जळगाव	786	27,961	Jalgaon
9	अहमदनगर	537	29,972	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	2,942	1,49,210	Nashik Division
10	पुणे	2,567	1,71,654	Pune
11	सातारा	332	21,032	Satara
12	सांगली	656	18,475	Sangli
13	सोलापूर	2,472	31,706	Solapur
14	कोल्हापूर	1,255	45,850	Kolhapur
	पुणे विभाग	7,282	2,88,717	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	22,098	10,48,724	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	572	45,135	Aurangabad
16	जालना	170	7,102	Jalna
17	परभणी	202	6,636	Parbhani
18	बीड	117	6,110	Beed
19	नांदेड	276	9,322	Nanded
20	उस्मानाबाद	43	2,938	Osmanabad
21	लातूर	130	4,621	Latur
	औरंगाबाद विभाग	1,510	81,864	Aurangabad Division

तक्ता क्रमांक/TABLE No.7.3.(B)—*contd.*

22	बुलढाणा	..	..	224	7,700	Buldana
23	अकोला	..	..	419	12,608	Akola
24	अमरावती	..	..	407	9,262	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	198	9,242	Yavatmal
	अमरावती विभाग	..	..	1,248	38,812	Amravati Division
26	वर्धा	..	..	155	10,826	Wardha
27	नागपूर	..	..	1,373	54,120	Nagpur
28	भंडारा	..	..	626	9,488	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	342	14,452	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	86	727	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	..	..	2,582	89,613	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	..	..	3,830	1,28,425	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	27,438	12,59,013	Maharashtra State

*अव्यायी/Provisional

आकार.—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra, Mumbai

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7. 4. (A)

महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी

PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED BY MANUFACTURE IN MAHARASHTRA STATE

1993-94

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

क्रमांक Serial No.	उद्योग गट	उत्पादक भांडवल Productive capital	एकूण उत्पादन Total output	मूल्यवृद्धी Value added	Industry group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	खाद्य वस्तू	2,828	9,347	874	Food products.
2	पेये, तंबाखू व संबंधित पदार्थ	407	1,085	228	Beverages, tobacco and related products.
3	सुती कापड	894	3,372	766	Cotton textiles.
4	लोकर, रेशीम व मनस्ये निमित्त तंतूचे कापड ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतूचे कापड (कापूस व काप्या सोडून)	2,283	2,938	595	Wool, silk and man made fibre textiles. Jut and other vegetable fibre textiles (except cotton and coir)
5	कापडाच्या वस्तू (परिधान कारणाच्या वस्तूंसहित).	523	1,535	328	Textile products (including wearing apparel).
6	लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर इत्यादी	52	130	25	Wood and wood products, furniture and fixtures.
7	कागद व कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन व संबंधित उद्योग.	1,495	2,408	579	Paper and paper products, printing, publishing and allied industries.
8	कातडी व कातड्याच्या, केसाळ कातड्याच्या व कातड्याच्या पर्यायी वस्तू.	82	206	39	Leather and products of leather, fur and substitutes of leather

9	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ (पेट्रोलियम आणि कोळसा यांचे पदार्थ सोडून)	9,980	16,442	4,252	Basic Chemicals and chemical products. (except products of petroleum and coal)
10	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणु इंधनाची प्रक्रिया.	4,880	9,957	1,914	Rubber, plastic, petroleum and coal products, and processing of nuclear fuels.
11	अधातू खनिज पदार्थ ..	936	1,466	309	Non-metallic mineral products.
12	मूलभूत धातू व मिश्र धातू ..	5,459	6,968	882	Basic metal and alloys industries.
13	धातूच्या वस्तू व सुटे भाग यंत्रे व भाग्यो सोडून.	1,848	3,224	732	Metal products and parts except machinery and equipment.
14	परिवहन सामग्री सोडून इतर सर्व यंत्रसामग्री	5,543	12,756	2,984	Machinery and equipment other than transport equipment.
15	परिवहन सामग्री व सुटे भाग ..	3,253	6,548	1,391	Transport equipment and parts.
16	उत्पादन करणारे इतर उद्योग ..	830	1,988	362	Other manufacturing industries.
17	इतर ..	15,027	10,280	3,094	Others.
	सर्व उद्योग ..	56,321	90,651	19,354	.. All industries

टीप.—माकडे अस्थायी आहेत व वार्षिक बखोव पाहणी, १९९३-९४ वर आधारित आहेत.

Note.—Figures are provisional and are based on Annual Survey of Industries, 1993-94.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

७. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.4.(B).

महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी

PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED BY MANUFACTURE IN MAHARASHTRA STATE
1994-95

(रुपये कोटीत/Rs. incrore)

अनु- क्रमांक Serial No.	उद्योग गट	उत्पादक भांडवल Productive capital	एकूण उत्पादन Total output	मूल्य वृद्धी Value added	Industry group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	खाद्य वस्तू	2,840	10,701	1,161	Food products.
2	पेये तंत्राखु व संबंधित पदार्थ	552	1,443	309	Beverages, tobacco and related products.
3	सुती कापड	1,677	3,843	634	Cotton textiles.
4	लोकर, रेशीम व मनुष्य निर्मित तंतूचे कापड ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतूचे कापड (कापूस व लाथरा सोडून)	2,284	3,282	621	Wool, silk and man made fibre textiles, Jut and other vegetable fibre textiles (except cotton and coir).
5	कापडाच्या वस्तू (परिधान करण्याच्या वस्तूंसहित).	788	2,162	483	Textile products (including wearing apparel).
6	लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर इत्यादी.	34	130	19	Wood and wood products, furniture and fixtures.
7	कागद व कागदाच्या वस्तू, मुद्रण प्रकाशन व संबंधित उद्योग.	1,884	2,977	791	Paper and paper products, printing, publishing and allied industries.
8	कातडी व कातडीच्या वेसाळ कान- ड्याच्या व कानड्याच्या पर्यायी वस्तू.	48	152	21	Leather and products of leather, fur and substitutes of leather.

9	मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ (पेट्रोलियम आणि कोळसा यांचे पदार्थ सोडून).	11,076	18,786	4,511	Basic Chemicals and Chemical products (except products of petroleum and coal)
10	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणु उद्येनाची प्रक्रिया.	4,963	11,821	1,606	Rubber, plastic, petroleum and coal products, and processing of nuclear fuels.
11	अधातू खनिज पदार्थ	878	1,613	384	Non-metallic mineral products.
12	मूलभूत धातू व मिश्र धातू	6,011	8,621	1,338	Basic metal and alloys industries.
13	धातूच्या वस्तू व सुटे भाग यंत्रे, व नामधारी सांठून.	1,678	3,478	801	Metal products and parts except machinery and equipment.
14	परिवहन सामग्री सोडून इतर सर्व नामधारी	6,374	14,604	3,709	Machinery and equipment other than transport equipment.
15	परिवहन सामग्री व सुटे भाग	3,350	9,047	2,116	Transport equipment and parts.
16	उत्पादन करणारे इतर उद्योग	938	2,732	394	Other manufacturing Industries.
17	इतर	16,215	11,845	3,656	Others.
	सर्व उद्योग	61,590	1,07,237	22,554	All Industries

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत व वार्षिक उद्योग पाहणे.

Note.—Figures are provisional and are based on Annual Survey of Industries, 1994-95.

आकार.—अर्थ व सांख्यिकी मंचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.5.

कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी
AVERAGE PERCENTAGE OF ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	सरासरी गैरहजेरी (शेकडेवारीत) Average percentage of absenteeism		Centres
		1995	1996	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1.	मुंबई	18.44	17.89	Mumbai
2.	सोलापूर	32.26	34.83	Solapur
3.	नागपूर	28.93	30.80	Nagpur
4.	जळगाव	20.86	19.25	Jalgaon
5.	नांदेड	20.46	22.18	Nanded
6.	औरंगाबाद	15.15	18.48	Aurangabad
7.	इतर केंद्रे	21.24	20.96	Other centres
	एकूण केंद्रे	19.55	18.94	All centres

साधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.6.

औद्योगिक विवाद/INDUSTRIAL DISPUTES

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars		Item
		1995	1996	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कापड गिरण्या--			<i>Textiles--</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या ..	15	8	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	4,11	1,180	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष ..	4,08७	1,180	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष ..	29	..	(2) Indirectly.
	(क) वाया गेलेले एकूण श्रमदिन	4,56,07७	3,46,177	(c) Number of mandays lost.
2	यंत्रोत्पादक कारखाने--			<i>Engineering--</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या ..	36	44	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	26,936	16,490	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष ..	26,846	16,485	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष ..	90	5	(2) Indirectly.
	(क) वाया गेलेले एकूण श्रमदिन	13,07,040	12,29,788	(c) Number of mandays lost.
3	संकीर्ण व रसायन--			<i>Miscellaneous and Chemical--</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या ..	58	36	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	6,0३8	3,840	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष ..	5,736	3,636	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष ..	292	204	(2) Indirectly.
	(क) वाया गेलेले एकूण श्रमदिन	9,77,889	7,10,482	(c) Number of mandays lost.
4	एकूण--			<i>Total--</i>
	(अ) तंट्यांची संख्या	109	88	(a) Number of disputes.
	(ब) भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	37,082	21,510	(b) Number of workers involved
	(१) प्रत्यक्ष ..	36,671	21,301	(1) Directly.
	(२) अप्रत्यक्ष ..	411	209	(2) Indirectly.
	(क) वाया गेलेले एकूण श्रमदिन	27,41,008	22,86,447	(c) Number of mandays lost.

माकडे अस्थायी आहेत./Figures are provisional.

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. *Source.*—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.7.

कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)/WORKING OF COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)

क्रमक्रमांक Serial No.	विभाग	निरण्यांची संख्या Number of mills as at the end of		कामगारांची संख्या Employees on roll at the end of (No.)		माह अखेर End of period				Region
		माचं March 1995	माचं March 1996	माचं March 1995	माचं March 1996	स्थापित चात्या (हजारत) Spindles installed (Thousand)		गाग (शंभरात) Looms (Hundred)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	माचं March 1995	माचं March 1996	माचं March 1995	माचं March 1996	(2)
1.	महाराष्ट्र	168	181	1,99,451	1,96,106	5,124	5,073	461	413	Maharashtra.
(a)	मुंबई शहर ..	54	54	1,07,229	1,02,255	2,663	2,530	369	326	Mumbai City.
(b)	उर्वरित महाराष्ट्र ..	114	127	92,222	93,851	2,461	2,543	92	87	Rest of Maharashtra.

भाषांतर.—वस्त्रनिर्माण आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Textile Commissioner, Government of India, Mumbai.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.8. (A)

खनिज उत्पादन/MINERAL PRODUCTION
1995

शुक्रमांक Serial No.	खनिज पदार्थ	उत्पादन (हजार टनांत) Production (in thousand tonnes)	मूल्य (हजार रुपयांत) Value (in thousand Rs.)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	क्रोमाईट	1	716	Chromite.
2	दगडी कोळसा	22,701	1,07,68,174	Coal.
3	कच्चे लोखंड	152	8,904	Iron Ore.
4	चुनखडी	6,212	3,72,557	Lime stone.
5	कच्चे मँगनीज	323	3,56,194	Manganese Ore.
6	कॉबोलिन (नैसर्गिक)@	3	238	Kaolin (Natural)@
7	गेरू	2	90	Ochre.
8	बाँवसाईट	641	63,612	Bauxite.
9	सिलिका सॅंड	165	12,227	Silica sand
10	मीठ*	224	N.A.	Salt*
11	क्यानाईट	4	2,329	Kyanite.
12	कोरंडम	..	..	Corundum.
13	डोलोमाईट	42	5,292	Dolomite.
14	सॅंड (इतर)	1	68	Sand (Others)
15	बेराईट	..	..	Barytes.
16	सीलीमानाईट	..	..	Silimanite.

टीप—(1) @चायना बले म्हणून ओळखला जातो/Note.—Known as China Clay.

(2) *सहाय्यक मीठ आधिकारी, मुंबई यांनी कळविल्याप्रमाणे/As reported by the Assistant Salt Commissioner, Mumbai.

(3) N. A. = उपलब्ध नाही/Not available.

७. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.8 (B)

खनिज उत्पादन/MINERAL PRODUCTION

1996

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज पदार्थ	उत्पादन (हजार टनांत) Production (in thousand tonnes)	मूल्य (हजार रुपयांत) Value (in thousand Rs.)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	क्रोमाईट	2	1,226	Chromite.
2	दगडी कोळसा	24,742	1,24,91,670	Coal.
3	कच्चे लोखंड	138	9,631	Iron Ore.
4	चुनखडी	6,272	4,32,662	Lime stone.
5	कच्चे मॅंगनीज	299	3,97,746	Manganese Ore.
6	कॉलिन (नैसर्गिक)@	6	633	Kaolin (Natural)@
7	नेह	2	100	Oahre.
8	बॉक्साईट	753	1,24,324	Bauxite.
9	सिलिका सॅंड	114	12,076	Silica sand.
10	मीठ*	238	....	Salt*
11	कायनाईट	2	1,191	Kyanite.
12	कोरंडम]	....	....	Corundum.
13	डोलोमाईट	40	6,921	Dolomite.
14	सॅंड (इतर)	601	17,802	Sand (Others).
15	बेराईट	....	....	Barytes.
16	सीलीमानाईट	....	....	Silimanite.

टीप.—(1) @चायना क्ले म्हणून ओळखला जातो/Note.—Known as China Clay.

(2) *महायुक्त मीठ आयुक्त, मुंबई यांनी कळविल्याप्रमाणे/As reported by the Assistant Salt Commissioner, Mumbai.

(3) N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

(4) **आकडे ५०० टनाखालील आहेत/Less than 500 tonnes.

आधार.—भारतीय खान केंद्र, नागपूर. Source.—Indian Bureau of Mines, Nagpur.

7. उद्योग आणि खानकाव/INDUSTRY AND MINING

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.9.

औद्योगिक उत्पादन/INDUSTRIAL PRODUCTION
1992

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तुचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production	Unit	Name of Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	कोळसा ..	.. हजार टन	20,278	Thousand tonnes	Coal (inc-lignite)
2	पेट्रोलियम (कूड).	.. "	16,714	Do.	Petroleum (crude)
3	साखर ..	.. "	4,619.7	Do.	Sugar
4	मीठ ..	.. "	234.3	Do.	Salt
5	सर्व प्रकारचे मूत	.. टन	48,294	Tonnes	All yarn.
6	सर्व प्रकारचे कापड	.. हजार मीटर	1,53,730	Thousand meters.	All cloth
7	पेट्रोलियमचे (रिफायनरी) उत्पादन.	हजार टन	12,939	Thousand tonnes	Petroleum (refinery) production.
8	तयार पोलाद	.. "	209.6	Do.	Finished steel
9	पोलादाची लगड	.. "	..	Do.	Steel ingots
10	कठीण मिश्रधातू	.. "	79.0	Do.	Ferro Alloys
11	रेल्वे डबे	.. संख्या	23	Number	Railway Coaches
12	वनस्पती	.. हजार टन	81.1	Thousand tonnes.	Vanaspati

आधार.—केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, मासिक
अहवाल.

Source.—Central Statistical Organisation
Monthly Returns.

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.1.

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर

INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY
1995-96

क्रमक्रमांक Serial No.	वाव	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1.	स्थापित क्षमता (३१ मार्च रोजी) (मेगॅवॅटमध्ये)		<i>Installed Capacity (As on 31st March) (in mw.)</i>
	(अ) वाष्पजन्य (औष्णिक)	.. 7,155	(a) Steam (Thermal)
	(ब) नैसर्गिक वायू जन्य ..	.. 1,092	(b) Natural Gas
	(क) जल जन्य ..	.. 1,602	(c) Hydro
	(ड) अणुशक्तीजन्य ..	.. 190	(d) Nuclear
	(महाराष्ट्राचा वाटा)		(Maharashtra's Share)
	एकूण ..	10,039	.. Total
2.	उत्पादन (दशलक्ष किलोवॅट तास)---		<i>Generation-- (Million Kwh.)</i>
	(अ) बाष्पजन्य (औष्णिक)	.. 39,794	(a) Steam (Thermal)
	(ब) नैसर्गिक वायू जन्य ..	.. 6,343	(b) Natural Gas
	(क) जल जन्य ..	.. 4,482	(c) Hydro
	(ड) अणुशक्तीजन्य ..	.. 702	(d) Nuclear
	(महाराष्ट्राचा वाटा)		(Maharashtra's Share)
	एकूण ..	51,321	.. Total
3.	वापर (दशलक्ष किलोवॅट तास)---		<i>Consumption-- (Million Kwh)</i>
	(अ) घरेलू वापर ..	.. 7,732	(a) Domestic
	(ब) व्यापार उद्दिमासाठी झालेला वापर ..	.. 2,849	(b) Commercial
	(क) उद्योगधंद्याकरिता झालेला वापर ..	.. 18,053	(c) Industrial
	(ड) वाहने चालविण्यासाठी ..	.. 1,419	(d) Traction
	(ई) इतर ..	.. 15,871	(e) Others
	एकूण ..	45,924	.. Total

टीप.--आकडे अस्थायी आहेत व ते केवळ सार्वजनिक सेवा उद्योग संबंधातील आहेत.

Note.--The figures are provisional. They relate to public utilities only.

वाधार.--महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ,
मुंबई.Source.--Maharashtra State Electricity Board
Mumbai.

8. वीज/ELECTRICITY

तबता क्रमांक/TABLE No. 8.2.

विजे वा पुरवडा झालेली शहरे व खेडी/TOWNS AND VILLAGES ELECTRIFIED
(३१ मार्च १९९६ रोजी/A* on 31st March 1996)

क्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	विद्युत पुरवडा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या No. of towns and villages electrified (3)	District (2)
1	बृहन्मुंबई	1	Brihan Mumbai
2	ठाणे	1,765	Thane
3	रायगड	1,836	Raigad
4	रत्नागरी	1,395	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	694	Sindhudurg
	कोकण विभाग	5,691	Konkan Division
6	नाशिक	1,758	Nashik
7	धुळे	1,487	Dhule
8	जळगाव	1,490	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,511	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	6,246	Nashik Division
10	पुणे	1,740	Pune
11	सातारा	1,422	Satara
12	सांगली	697	Sangli
13	सोलापूर	1,106	Solapur
14	कोल्हापूर	1,139	Kolhapur
	पुणे विभाग	6,104	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	18,041	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	1,257	Aurangabad
16	जालना	904	Jalna
17	परभणी	1,431	Parbhani
18	बीड	1,202	Beed
19	नांदेड	1,436	Nanded
20	उस्मानाबाद	712	Osmanabad
21	लातूर	890	Latur
	औरंगाबाद विभाग	7,832	Aurangabad Division
22	बुलढाना	1,277	Buldana
23	अकोला	1,548	Akola
24	अमरावती	1,707	Amravati
25	यवतमाळ	1,744	Yavatmal

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 8. 2.—*Contd.*

(1)	(2)	(3)	(2)
	अमरावती विभाग	6,276	Amravati Division
26	वर्धा	1,009	Wardha
27	नागपूर	1,658	Nagpur
28	भंडारा	1,629	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,461	Chandrapur
30	गडाचरोली	1,507	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	7,264	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	13,540	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	39,413*	Maharashtra State

साधार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board
Mumbai.

* 100 % Villages electrification declared as on 31-3-1989

9. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES

संख्या क्रमांक/TABLE No. 9.1.

३१ मार्च १९९५ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था
NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31ST MARCH 1995

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व तप्या- साठी काम न करणाऱ्या कंपन्या Companies limited by guarantee and asso- ciations not for profit		एकूण Total	District
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बुध्मुंबई	5,178	56,122	374	77	61,751	Brihan Mumbai
2	ठाणे	73	2,694	4	1	2,772	Thane
3	रायगड	9	159	..	..	168	Raigad
4	रत्नागिरी	1	45	..	..	46	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	29	..	1	30	Sindhudurg
	कोकण विभाग	5,261	59,049	378	79	64,767	Konkan Division
6	नाशिक	42	895	9	2	948	Nashik
7	धुळे	4	133	2	..	139	Dhule
8	जळगाव	31	293	..	..	324	Jalgaon
9	अहमदनगर	38	316	1	..	355	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	115	1,637	12	2	1766	Nashik Division
10	पुणे	198	5,294	54	10	5,556	Pune
11	सातारा	28	270	..	..	298	Satara
12	सांगली	6	298	..	..	304	Sangli
13	सोलापूर	8	286	..	..	294	Solapur
14	कोल्हापूर	56	670	5	1	732	Kolhapur
	पुणे विभाग	296	6,818	59	11	7,184	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	5,672	67,504	449	92	73,717	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	41	565	2	..	608	Aurangabad
16	जालना	2	53	..	..	55	Jalna
17	परभणी	2	18	..	..	20	Parbhani

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1.— Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
18	बीड ..	1	12	..	..	13	Beed
19	नांदेड ..	9	100	1	..	110	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	1	14	..	..	15	Osmanabad
21	लातूर ..	3	46	..	..	49	Latur
	औरंगाबाद विभाग	59	808	3	..	870	Aurangabad Division
22	बुलडाणा ..	4	23	..	..	27	Buldana
23	अकोला ..	19	99	2	..	120	Akola
24	अमरावती ..	12	124	..	..	136	Amravati
25	यवतमाळ ..	10	33	..	..	43	Yavatmal
	अमरावती विभाग	45	279	2	..	326	Amravati Division
26	वर्धा ..	4	48	1	..	53	Wardha
27	नागपूर ..	161	1,515	14	4	1,694	Nagpur
28	भंडारा ..	4	39	..	..	43	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	3	22	4	..	29	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1	2	..	..	3	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	173	1,626	19	4	1,822	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	218	1,905	21	4	2,148	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य ..	5,949	70,217	473	96	76,735	Maharashtra State

साधारण—कंपनी व्यवहार खाते, उद्योग मंत्रालय,
भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs'
Ministry of Industry, Govern-
ment of India, New Delhi.

10. बँका/BANKS

तपता क्रमांक/TABLE No. 10.1.

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या

NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF BANKING OFFICES
IN EACH DISTRICT

(३१ मार्च १९९५ रोजी/As on 31st March 1995)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places having banking offices	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या Total No. of banking offices	District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	1,349	Brihan Mumbai
2	ठाणे	114	358	Thane
3	रायगड	95	140	Raigad
4	रत्नागिरी	94	128	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	60	77	Sindhudurg
	कोकण विभाग	364	2,052	Konkan Division
6	नाशिक	122	229	Nashik
7	धुळे	94	132	Dhule
8	जळगाव	119	186	Jalgaon
9	अहमदनगर	141	207	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	476	754	Nashik Division
10	पुणे	151	533	Pune
11	सातारा	101	151	Satara
12	सांगली	105	182	Sangli
13	सोलापूर	124	223	Solapur
14	कोल्हापूर	119	228	Kolhapur
	पुणे विभाग	600	1,317	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,440	4,123	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	77	145	Aurangabad
16	जालना	53	73	Jalna
17	परभणी	73	110	Parbhani

तबता क्रमांक/TABLE No. 10.1.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
18	बीड	73	101	Beed
19	नांदेड	82	127	Nanded
20	उस्मानाबाद	53	71	Osmanabad
21	लातूर	64	96	Latur
	औरंगाबाद विभाग	475	723	Aurangabad Division
22	बुलढापुा	79	105	Buldana
23	अकोला	104	157	Akola
24	अमरावती	101	148	Amravati
25	यवतमाळ	81	119	Yavatmal
	अमरावती विभाग	365	529	Amravati Division
26	वर्धा	52	73	Wardha
27	नागपूर	104	282	Nagpur
28	भंडारा	93	128	Bhandara
29	चंद्रपूर	104	150	Chandrapur
30	गढचिरोली	38	45	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	391	678	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	756	1,207	Vidharbha Division
	एकूण ..	2,671	6,053	.. Total

आधार.—भारतीय रिझर्व्ह बँक

Source.—The Reserve Bank of India.

11. सहकार/CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.1.

संस्था, सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाऊ दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल
SOCIETIES, MEMBERSHIP, WORKING CAPITAL, ADVANCES AND TURNOVER
1995-96 @

संक्रमांक Serial No.	सहकारी संस्थेचा प्रकार	संस्थांची संख्या Number of Societies	सभासदांची संख्या (हजार) Members (Thousand No.)	खेळते भांडवल (लाख रुपये) Working Capital (Lakh Rs.)	दिलेले कर्ज (लाख रुपये) Advances (Lakh Rs.)	एकवाकी (लाख रुपये) Out- standing (Lakh Rs.)	मालाची उलाढाल (लाख रुपये) Turnover of produce (Lakh Rs.)	Type of Society
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	प्रमुख मध्यवर्ती कृषि व विंगर कृषि संस्था.	34	1,512	17,87,344	16,64,627	10,49,018	..	All apex and central societies
2	कृषि पतसंस्था *	.. 20,137	9,062	3,28,033	1,49,652	2,24,598	36,846	Agricultural credit*
3	विंगर कृषि पतसंस्था	.. 17,671	14,834	15,05,877	9,57,156	9,24,888	6,802	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	.. 1,044	839	53,431	1,601	1,064	2,14,384	Marketing
5	उत्पादक संस्था	.. 41,985	5,884	8,10,148	3,216	12,648	6,16,604	Productive enterprises
6	इतर	.. 58,218	4,764	2,96,684	26,707	40,145	1,22,325	Others
	एकूण	.. 1,39,089	36,945	47,81,567	28,02,959	22,52,361	9,96,961	.. Total

*यात प्राथमिक कृषि पत संस्था यांचा समावेश आहे.
आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

*Includes primary agricultural credit societies. @ अस्थायी/Provisional
Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar of Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

12. परिवहन व बळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तबत्ता क्रमांक/TABLE No. 12. 1.

रस्त्यांची लांबी/ROAD LENGTH

(किलोमीटरमध्ये/In Kilometre)

अनुक्रमांक Serial No.	रस्त्याचा प्रकार (2)	३१ मार्च रोजी As on 31st March			Type of road (2)
		1994 (3)	1995* (4)	1996* (5)	
1	राष्ट्रीय महामार्ग ..	2,953	2,958	2,963	National highways.
2	राज्य महामार्ग ..	31,947	32,010	32,070	State highways.
3	प्रमुख जिल्हा रस्ते ..	40,142	40,448	40,748	Major district roads.
4	इतर जिल्हा रस्ते ..	40,440	40,498	40,558	Other district roads.
5	ग्रामरस्ते	65,379	68,251	70,751	Village roads.
	एकूण ..	1,80,861	1,84,165	1,87,090	Total

*अस्थायी/Provisional.

टीप.—शासकीय निर्णयानुसार १९८४ पासून अवर्गीकृत रस्ते, ग्राम रस्ते मध्ये अंतर्भूत केले असल्याने यापुढे अवर्गीकृत रस्ते हा प्रकार नमणार नाही.

Note.—Since 1984 as per Government Resolution unclassified roads are included in village roads, hence the unclassified roads will not be shown separately henceforth.

आधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.2.

पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण

ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPES OF SURFACE

(किलोमीटरमध्ये/ In kilometre)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	पृष्ठभागाचा प्रकार (2)	३१ मार्च रोजी As on 31st March			Type of surface (2)
		1994 (3)	1995† (4)	1996† (5)	
1	सिमेंट कांक्रीट .. .. }	57,237	61,161	63,479	Cement Concrete Black topped
2	डांबरी .. .. }				
3	बाबीचे	89,415	89,501	89,501	Water bound mecadam
	एकूण पृष्ठांकित	1,46,652	1,50,662	1,52,980	Total surfaced
4	अपृष्ठांकित	34,209	33,503	34,110	Unsurfaced
	एकूण	1,80,861	1,84,165	1,87,090	Total

निश्चयाधी/Provisional

आधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.3.

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आंकडेवारी*
OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION*

अनुक्रमीक Serial No.	विभाग	मार्गांची संख्या ३१ मार्च १९९६ रोजी	मार्गांची एकूण लांबी (किलोमीटर) ३१ मार्च १९९६ रोजी	प्रतिदिन भागविर वाहतूक करणाऱ्या वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या (१९९५-९६) Average No. of vehicles on road per day 1995-96	अस्तित्वात असलेल्या वाहनांची संख्या (१९९५-९६) Average No. of vehicles held during 1995-96	प्रवाशांची दैनिक सरासरी (लाख) (१९९५-९६) Average No. of Passengers travelled daily during 995-96 (in lakhs)	Region
		No. of routes as on 31-3-1996	Total routes distance (in km.) as on 31-3-1996	(5)	(6)	(7)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	अमरावती	2,100	1,27,517	1,560	1,671	6.59	Amravati
2	ओरंगाबाद	3,337	2,54,536	2,524	2,722	11.75	Aurangabad
3	मुंबई	3,519	2,25,323	2,679	2,992	15.14	Mumbai
4	नागपूर	1,464	1,03,688	1,297	1,427	6.07	Nagpur
5	नाशिक	4,102	2,19,007	2,746	2,900	14.90	Nashik
6	पुणे	5,035	3,28,104	3,738	4,055	18.03	Pune
	एकूण	19,557	12,58,175	14,544	15,827	72.49	Total

*अस्थायी/Provisional.

आधारे—महाराष्ट्र राज्यमार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Road Transport Corporation, Mumbai.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.4.

वापरात असलेली मोटार वाहने
MOTOR VEHICLES IN OPERATION

क्रमांक Serial No.	वाहनांचा प्रकार	वाहनांची मक्या (३१ मार्च १९९६ रोजी) Number in force (as on 31st March 1996)	वाहनांचा प्रकार Class of vehicles
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दुचाकी स्वयंचलित वाहने	.. 26,75,696 ..	Two wheelers Auto vehicles
2	मोटारी ..	.. 5,36,437 ..	Motor cars
3	टॅक्सी कॅब्स ..	.. 59,497 ..	Taxi cabs
4	स्वयंचलित रिक्शा ..	.. 2,29,245 ..	Auto rickshaws
5	स्टेज करिजेस ..	.. 23,150 ..	Stage carriages
6	कंवाटी वाहने ..	.. 9,638 ..	Contract carriages
7	ट्रक्स व मालमोटारी ..	.. 2,70,333 ..	Trucks and Lorries including Delivery van
8	हॉस्पिटलवाहिका ..	.. 3,049 ..	Ambulances
9	शाळेच्या बसेस ..	.. 1,368 ..	School buses
10	खाजगी सेवा वाहने ..	.. 7,831 ..	Private service vehicles
11	जोड वाहने (ट्रेलर) ..	.. 1,04,366 ..	Trailers
12	ट्रॅक्टरसं ..	.. 1,04,169 ..	Tractors
13	इतर ..	.. 7,786 ..	Others
	एकूण ..	.. 40,32,565 ..	Total

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of
Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5.

महाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने

TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN MAHARASHTRA STATE

(३१ मार्च १९९६ रोजी/As on 31st March 1996)

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	बापरातील वाहनांची संख्या No. of Vehicles in operations			Region
		विगर परिवहनाची Non- Transport	परिवहनाची Transport	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	2,57,961	57,263	3,15,224	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	2,03,763	61,613	2,65,376	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	98,589	44,443	1,43,032	Mumbai (East)
4	ठाणे	3,21,338	1,48,098	4,69,436	Thane
5	पुणे	7,18,930	1,12,646	8,31,576	Pune
6	नागपूर	4,30,825	46,069	4,76,894	Nagpur
7	औरंगाबाद	2,56,985	51,438	3,08,423	Aurangabad
8	नाशिक	4,87,231	91,156	5,78,387	Nashik
9	अमरावती	2,04,553	30,255	2,34,808	Amravati
10	कोल्हापूर	3,43,913	65,496	4,09,409	Kolhapur
	एकूण	33,24,088	7,08,477	40,32,565	Total

जाणकार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.6.

व्यावसायिक व विगर व्यावसायिक वाहनचालकांचे परवाने
PROFESSIONAL AND NON-PROFESSIONAL DRIVING LICENCES

(३१ मार्च १९९६ रोजी/As on 31st March 1996)

अनु- क्रमांक Serial No.	विभाग	चालकांचे परवाने/Driving Licences			Region		
		व्यावसायिक Professional	विगर-व्यावसायिक Non- professional	एकूण Total			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)		
1	मुंबई (मध्य)	..	..	9,74,116	5,29,171	15,03,287	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	..	..	4,17,510	4,00,000	8,18,312	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	..	..	3,54,365	1,36,879	4,91,244	Mumbai (East)
	बृहन्मुंबई (उप-नैरीज १ ते ३)	..	..	17,45,991	10,66,802	28,12,843	Greater Mumbai (Sub-total 1 to 3)
4	ठाणे	..	..	3,26,964	4,25,282	7,52,246	Thane
5	पुणे	..	..	3,70,982	7,46,578	11,17,560	Pune
6	नागपूर	..	..	1,94,694	4,11,008	6,05,702	Nagpur
7	औरंगाबाद	..	..	1,86,261	2,29,704	4,15,965	Aurangabad
8	नाशिक	..	..	3,06,019	4,12,659	7,18,678	Nashik
9	अमरावती	..	..	1,08,482	1,73,084	2,81,566	Amravati
10	कोल्हापूर	..	..	1,85,272	2,85,395	4,70,667	Kolhapur
	एकूण	..	..	34,24,665	37,50,562	71,75,227	Total

स्रोत.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner of Government of Maharashtra, Mumbai.

12. परिवहन व दळणवळण; TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.7.

लोहमार्गाची लांबी/RAILWAY ROUTE LENGTH

(३१ मार्च १९९६ रोजी/As on 31st March 1996)

(कि.मी./k.m.)

झाड गेज/Broad gauge	मीटर गेज/Meter gauge	नेरो गेज/Narrow gauge	एकूण/Total
(1)	(2)	(3)	(4)
3,96	542	952	5,461

साधार.—रेल्वे मंत्रालय (रेल्वे वाडें)

Source.—Ministry of Railways (Railway Board).

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.8.

महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व तार कार्यालये यांची संख्या

NUMBER OF POST OFFICES AND TELEGRAPH OFFICES IN MAHARASHTRA STATE

वर्ष Year				डाक कार्यालये Post Offices	तार कार्यालये Telegraph Offices
(1)				(2)	(3)
1989-90	..	..	.	11,757	2,560
1990-91	..	..	..	11,910	2,531
1991-92	..	..	..	12,041	2,593
1992-93	..	..	..	12,161	2,741
1993-94	..	..	..	12,269	2,746
1994-95	..	..	..	12,270	2,747
1995-96	..	..	..	12,275	2,218

भाषाट.—पोस्टमास्तर जनरल, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Postmaster General, Government of India, Mumbai.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.1.

मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन
NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN MUMBAI PORT
1995-96

अनुक्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	जहाजांची संख्या No. of ships	मेट्रिक टनात/M.Tonnes		Class of vessels
			एकूण (हजारात) Gross (in 000)	निव्वळ (हजारात) Net (in 000)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बाफेवर बालगारी (तेल वाहका- धतिरिक्त) —				Steamship other than tankers.—
	(अ) परदेशांची वाहतूक करणारी				(A) Foreign.
	(१) ३,५०० G.R.T. व्यावर	1,678	17,171	9,136	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	298	592	296	(2) 3,500 G. R. T. and less.
	(ब) किनाऱ्यावर वाहतूक करणारी—				(B) Coastal—
	(१) ३,५०० G.R.T. व्यावर	37	1,187	265	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी.	669	1,004	359	(2) 3,500 G. R. T. and less.
	(३) रिग पुरवठा करणारे	2,008	2,133	690	(3) Rig supplier
	(४) जहाज	14	91	33	(4) Ferry ships
2	तेलवाहक जहाजे	727	18,994	10,688	Tankers
3	कोळसा नेणारी ..	..	..	..	Colliers
	एकूण ..	5,601	41,172	21,467	.. Total

टीप—३,५०० G.R.T.—३,५५६ मेट्रिक टन.

Note.—3,500 G.R.T.—3,556 gross registered metric tonnes.

साकार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source.—Mumbai Port Trust.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.2.

मुंबई बंदरांमध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल
CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND BUNDERS IN MUMBAI PORT
 (हजार मे डेड वेट टनांत/In thousand metric dead weight tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	1995-96 (3)	(2)
1	आयात माल	17.320	Imports
2	निर्यात माल	16,728	Exports
	एकूण	34 048	.. Total

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्ट.

Source.—Mumbai Port Trust.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.3.

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल
 CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS
 OF MAHARASHTRA STATE
 1995-96

(मे. टनांत/in m. tonnes)

क्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव Name of the Port	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	(2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	डहानू ..	..	..	..	Dahanu
2	अर्नाळा ..	..	..	..	Arnala
3	ठाणे ..	..	..	..	Thane
4	ट्रॉम्बे ..	70	814	884	Trombay
5	बेलापूर (उळवा) ..	4,66,979	..	4,66,979	Belapur (Ulwa)
6	मोरा ..	..	..	..	Mora
7	करजा ..	..	..	..	Karanja
8	अलिबाग (धरमतर) ..	17,48,148	143	17,48,291	Alibag (Dharamtar)
9	राजपुरी ..	..	..	..	Rajpuri
10	दिघी ..	102	..	102	Dighi
11	हर्ण ..	..	..	..	Harnai
12	दाभोल ..	394	..	394	Dabhol
13	जयगड ..	101	..	101	Jaigad
14	रत्नगिरी ..	4,62,502	..	4,62,502	Ratnagiri
15	जैतापूर ..	..	..	..	Jaitapur
16	विजयदुर्ग ..	585	..	585	Vijaydurg
17	देवगड ..	..	..	..	Devgad
18	मालवण ..	..	..	..	Malvan
19	वेंगुर्ला ..	..	..	..	Vengurla
20	रेडी ..	..	94,890	94,890	Redi
21	इतर बंदरे ..	7,56,024	1,29,293	8,85,317	Other ports
	एकूण ..	34,34,905	2,25,140	36,60,045	Total

आघार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

13. अहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.4.

महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक

PASSENGER TRAFFIC AT THE MINOR PORTS OF MAHARASHTRA STATE
1995-96

अनु- क्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव Name	बिगर यांत्रिक जहाजांने By non mechanised vessels	यांत्रिक जहाजांने By mechanised vessels	एकूण Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	दहानू	..	5,34,411	5,34,411	.. Dahanu
2	सातपाटी	2,00,278	..	2,00,278	.. Satpati
3	दानिवरे	..	..	..	.. Datiware
4	मनोरी	..	37,17,902	37,17,902	.. Manori
5	कल्याण	61,808	..	61,808	.. Kalyan
6	वरमोवा	..	27,05,511	27,05,511	.. Varsova
7	मोरा	21,460	11,19,100	11,40,560	.. Mora
8	करंजा	7,51,675	2,32,279	9,83,954	.. Karanja
9	रेवस	..	8,41,441	8,41,441	.. Rewas
10	अलिबाग	31,729	..	31,729	.. Alibag
11	राजपुरी	1,72,056	3,11,830	4,83,886	.. Rajpuri
12	दिघी	5,910	2,66,123	2,72,033	.. Dighi
13	हर्ण	2,39,494	..	2,39,494	.. Harnai
14	दाभोळ	4,98,750	1,56,100	6,54,850	.. Dabhol
15	जायगड	5,96,330	48,418	6,44,748	.. Jaigad
16	रत्नागिरी	6,05,260	..	6,05,260	.. Ratnagiri
17	पूर्णगड	4,83,500	..	4,83,500	.. Purnagad
18	जैतापूर	2,42,140	..	2,42,140	.. Jaitapur
19	विजयदुर्ग	1,51,340	..	1,51,340	.. Vijaydurg
20	देवगड	5,18,170	..	5,18,170	.. Devgad
21	आचरे	78,700	..	78,700	.. Achre
22	मालवण	4,59,140	..	4,59,140	.. Malvan
23	रेडी	..	..	..	.. Redi
24	इतर	5,74,715	9,93,199	15,67,914	.. Others
	एकूण	56,92,455	1,09,26,314	1,66,18,769	.. Total

टीप—मुंबई बंदर सेवेतील वाहतूक मोरा व रेवस बंदरातील यांत्रिक जहाज वाहतुकीखाली दाखविली आहे.
Note.—Passenger traffic under Mumbai harbour services is shown under mechanised vessels in Mora and Rewas.

माधार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.
Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

14. देशांतर्गत व्यापार/INLAND TRADE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1.

महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार

INLAND TRADE OF MAHARASHTRA

1994-95@ (हजार मे. टनांत/In thousand tonnes)

क्रमांक Serial No.	मालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State	महाराष्ट्रातून निर्यात झालेला माल Exports from the State	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	जनावेरे (संख्या)	1,092	..	Animals (thousand No.)
2	कोळसा आणि कोक	77,854	8,668	Coal and coke.
3	कच्चे मॅंगनीज	2	1,208	Manganese ore.
4	चुना आणि चुनखडी	13	33	Lime and limestone.
5	मोठ	10	84	Salt.
6	तंदूळ	273	890	Rice.
7	गहू व गव्हाचे पीट	311	241	Wheat and wheat flour.
8	जोधडा	..	115	Jowar.
9	बाजरी	..	..	Bajri.
10	कडधान्ये व इतर धान्ये	12	139	Pulses and other grain.
11	गळिताची घाऱ्ये	23	..	Oil seeds.
12	वनस्पती तेल	13	175	Vegetable oils.
13	साखर (खाडसरी सोडून)	4	3,075	Sugar (excluding khandsari)
14	गळ	27	1	Gur.
15	कापड (कापडाचे) आणि घागा	..	..	Cotton piecegoods and yarn etc.
16	लोखंड व पोलाद	12,607	62	Iron and steel
17	सिमेंट	14,492	2,567	Cement.
18	केरोसिन तेल	6	..	Kerosene oil.

@ अस्थायी/Provisional

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1.—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
19	पॅठ	2,028	766	Oil cakes.
20	चहा	43	..	Tea.
21	इमारतीचे लाकूड (टीक धरून)	444	96	Timber (including teak wood).
22	पशुजन्य उत्पादन	7	6	Animal products.
23	मका	2	..	Maize.
24	हरपरा व तज्जन्य उत्पादन	7	54	Gram and gram products
25	बाजरी व ज्वारी मोहन इतर एकदल धान्ये	..	..	Millets other than bajra and jowar.
26	खनिज तेल	212	12,496	Mineral oil.
27	विटा व कोले	..	17	Bricks and tiles.
28	काच	..	..	Glass.
29	हिरडा	1	..	Myrobalance.
30	ताग व लाख	..	4	Jute and hemp.
31	यंत्रसामग्री	47	3	Machinery equipment.
32	धातूच्या वस्तू	29	18	Metal products.
33	पादत्राणे	..	..	Shoes (footwear).
34	कच्चे लोखंड	2,072	42	Iron ore.
35	बिडीची पाने	..	..	Bidi leaves.
36	कापूस	64	2	Raw cotton.
37	कृत्रिम रेशमाच्या कापडाचे तागे	..	1	Artificial silk piece goods
38	तंबाखू	..	..	Tobacco raw.
39	सुकी फळे व भाजीपाला	..	..	Fruits dried and vegetable
40	लोकर व लोकराच्या कापडाचे तागे	..	..	Woolen piecegoods and wool raw.

* वरील आकडेवारी रेल्वे व जहाज वाहतुतीच्या व्यापाराच्या अभिलेखान नोंदल्याप्रमाणे मालाचे ढोबळ वजन दर्शविले.

* Figures relate to gross weight of quantities as recorded in the invoices of Rail and Steamer.

साधार.—वाणिज्य माहिती आणि सांख्यिकी खाते, भारत सरकार, कलकत्ता.

Source.—Office of the Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India, Calcutta.

15. शिक्षण/EDUCATION

संस्था क्रमांक/TABLE No. 15.1.

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण
INSTITUTIONS AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION
1993-94*

संस्था क्रमांक Serial No. (1)	शिक्षणाचा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institutions (No.) (3)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.) (4)	Type of education (2)
1	पूर्व-प्राथमिक	22,536	6,43,206	Pre-primary.
2	प्राथमिक	60,397	1,12,30,011	Primary.
3	माध्यमिक	11,915	66,01,770	Secondary.
3 A	कनिष्ठ महाविद्यालये	533	4,67,120	Junior Colleges
4	शिक्षकांचे प्रशिक्षण—			Teachers' training—
	(1) अध्यापक विद्यालय प्रमाणपत्र	249	27,149	Junior college of education
	(2) अँग्ल भारतीय	2	202	Anglo Indian.
	(3) चित्रकला शिक्षक प्रमाणपत्र	16	2,567	Drawing teacher's certificate.
	(4) हस्तकला शिक्षक प्रमाणपत्र	N.A.	N.A.	Handi-crafts teacher's certificate.
	एकूण—(4) ..	267	29,918	Total
5.	उच्च शिक्षण—			Higher Education—
(1)	विद्यापीठ शिक्षण विभाग	134	20,627	University teaching departments.
(2)	संशोधन संस्था	28	927	Research institutions.
(3)	राष्ट्रीय महत्त्वाच्या संस्था	1	1,948	Institutes of national importance
(4)	विद्यापीठ समान संस्था ..	2	34,029	Institutes deemed as universities.
(5)	कला, वाणिज्य व शास्त्र	725	6,66,710	Arts, commerce and science.
(6)	कला व शास्त्र	•	•	Arts and science
(7)	कला व वाणिज्य ..	•	•	Arts and commerce.
(8)	कला ..	•	•	Arts.
(9)	शास्त्र ..	•	•	Science.
(10)	वाणिज्य ..	•	•	Commerce.
(11)	सलितकला ..	•	•	Fine arts.
(12)	शास्त्र व वाणिज्य ..	6	2,003	Science and commerce.
(13)	वास्तुशास्त्र ..	30	1,157	Architecture.
(14)	संज्ञिकेत्तन ..	•	•	Polytechnics.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1.—contd.

क्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institution (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
5 उच्च शिक्षण—बाळ		<i>Higher Education—contd.</i>		
(15)	व्यावसायिक व्यवस्थापन	17	6,077	Business management
(16)	जमियांत्रिकी	N.A.	N.A.	Engineering.
(17)	विधी (कायदा)	35	25,482	Law.
(18)	तंत्रशास्त्र	N.A.	N.A.	Technology.
(19)	पशुवैद्यकशास्त्र	5	1,574	Veterinary science.
(20)	वृत्तपत्र व्यवसाय	1	23	Journalism.
(21)	ग्रंथपालनशास्त्र	1	62	Library science.
(22)	विषय चिकित्सा (अलोपॅथी)	26	13,589	Allopathy.
(23)	जायबेब	25	6,118	Ayurvedic.
(24)	दंतकशास्त्र	8	1,774	Dental.
(25)	नर्सिंग	4	456	Nursing.
(26)	बीजशास्त्र	N.A.	N.A.	Medicine (Pharmacy).
(27)	प्राच्य विद्याशास्त्र	4	171	Oriental.
(28)	नृत्य व संगीत	3	875	Dancing and music.
(29)	यूनानी	3	796	Uvani
(30)	उपाहारगृह व्यवस्था	10	580	Catering.
(31)	कामविज्ञान	1	100	Labour.
(32)	व्यावसायिक मार्गदर्शन	N.A.	N.A.	Vocational guidance.
(33)	योग	1	30	Yoga.
(34)	समाजशास्त्र	11	2,775	Social Science.
(35)	शेतकी शास्त्र	13	6,373	Agriculture.
(36)	गृहशास्त्र पदवी	5	2,244	Home science (Degree).
(37)	शिक्षणशास्त्र पदवी	141	16,685	Bachelor of education.
(38)	भारीतिक शिक्षण (पदवी)	38	8,313	Physical education.
(39)	चित्रपट विद्या व दूरदर्शन	1	97	Film Institute and Television
(40)	समयचिकित्सा	18	3,814	Homeopathy
एकूण—(5)		1,297	8,25,409	Total

N.A.—उपलब्ध नाही/Not available

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1.—concl'd.

अनुक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institution (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	व्यावसायिक व विशेष शिक्षण—			<i>Professional and special education—</i>
(1)	ममर्चाकल्पा (होमिओपॅथी)	24	3,632	Homeopathy.
(2)	शुश्रूषा व प्रासाविक	63	6,836	Nursing, midwife
(3)	वाणिज्य	17	950	Commerce.
(4)	ललितकला	10	819	Fine arts.
(5)	गृहशास्त्र (शालेय पातळी)	2	191	Home science
(6)	नौकानयन ..	N.A.	N.A.	Marine engineering.
(7)	शेतकीशाळा ..	31	3,983	Agricultural schools.
(8)	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण ..	2	735	Poultry training.
(9)	मनोव्यथित ..	6	396	Mentally handicapped.
(10)	अस्थिव्यंग ..	10	992	Crippled.
(11)	अंध ..	10	780	Blind.
(12)	मूक/बधिर ..	1	31	Deaf and dumb.
(13)	नृत्य व संगीत ..	19	2,695	Music and dancing.
(14)	गृहशास्त्र पदविका ..	1	30	Home science.
(15)	प्राच्यविद्या अभ्यास ..	45	4,168	Oriental
(16)	कीर्तन ..	1	46	Kirtan
(17)	प्रमाणित सुदार ..	8	448	Certified schools.
(18)	ग्रंथपालशास्त्र ..	1	27	Library science.
	एकूण--(6) ..	252	26,759	Total
	एकूण वेगळ ..	97,197	1,98,24,193	Grand Total

*अंतिम/Final

साधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

15. शिक्षण/EDUCATION

सयता क्रमांक/TABLE No. 15.2. (A)

जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण/PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN EACH DISTRICT
1993-94

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			माध्यमिक शिक्षण (उच्च माध्यमिक सह) Secondary Education (Including Higher Sec.)			District
		संस्था	विद्यार्थी (हजार)	शिक्षक (हजार)	संस्था	विद्यार्थी (हजार)	शिक्षक (हजार)	
		Institutions	Pupils ('000)	Teachers ('000)	Institutions	Pupils ('000)	Teachers ('000)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	2,156	1,171	29	1,114	919	28	Brihanu Mumbai
2	ठाणे ..	3,749	803	18	583	402	12	Thane
3	रायगड ..	2,473	275	9	247	136	5	Raigad
4	रत्नागिरी ..	2,614	234	9	270	90	3	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	1,501	111	5	172	65	2	Sindhudurg
	कोकण विभाग	12,493	2,594	70	2,386	1,612	50	Kokan Division
6	नाशिक ..	3,096	552	14	533	337	9	Nashik
7	दुळे ..	2,227	309	9	389	213	7	Dhule
8	जळगाव ..	1,954	444	12	417	253	8	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	2,717	468	12	509	306	9	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	9,994	1,773	47	1,848	1,109	33	Nashik Division
10	पुणे ..	3,883	782	20	669	524	15	Pune
11	सातारा ..	2,373	337	11	461	226	7	Satara
12	सांगली ..	1,565	319	9	405	180	6	Sangli
13	सोलापूर ..	2,602	488	13	498	232	7	Solapur
14	कोल्हापूर ..	2,030	414	11	523	238	8	Kolhapur
	पुणे विभाग	12,453	2,350	64	2,556	1,400	43	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	34,940	6,617	101	6,790	4,121	126	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	..	..	1,553	389	7	329	148	4	Aurangabad
16	जालना	..	..	1,154	199	4	160	72	2	Jalna
17	परभणी	..	..	1,732	322	8	245	108	3	Parbhani
18	बीड	..	..	1,747	281	7	351	137	5	Beed
19	नांदेड	..	..	2,101	389	9	347	171	5	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	927	191	5	252	93	3	Osmanabad
21	लातूर	..	..	1,210	272	7	338	165	5	Latur
	औरंगाबाद विभाग			10,424	2,043	47	2,022	894	27	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	..	..	1,439	276	7	264	141	4	Buldana
23	अकोला	..	..	1,805	324	7	415	194	6	Akola
24	अमरावती	..	..	1,753	344	8	452	220	6	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	2,016	311	8	353	149	5	Yavatmal
	अमरावती विभाग			7,013	1,254	30	1,484	704	20	Amravati Division
26	वर्धा	..	..	1,015	130	3	218	120	4	Wardha
27	नागपूर	..	..	2,325	425	13	584	352	11	Nagpur
28	भंडारा	..	..	1,836	295	9	397	190	6	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	1,596	253	7	285	171	5	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	1,248	110	4	135	49	2	Gadchiroli
	नागपूर विभाग			8,920	1,213	36	1,619	882	28	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग			15,033	2,467	66	3,103	1,586	48	Vidharbha Division
महाराष्ट्र राज्य		..	..	60,397	11,230	295	11,915	6,601	202	Maharashtra State

टीप.—प्राथमिक शिक्षणात पूर्व-प्राथमिक शिक्षणाचा समावेश केला नाही.

Note.—Primary education does not include preprimary education.

अध्यापक.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Education, Government of Maharashtra, Pune.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.2. (B)

जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण/PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN EACH DISTRICT
1994-95

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			माध्यमिक शिक्षण (उच्च माध्यमिक सह) Secondary Education (Including Higher Sec.)			District (2)
		संस्था Institutions (3)	विद्यार्थी (हजार) Pupils ('000) (4)	शिक्षक (हजार) Teachers ('000) (5)	संस्था Institutions (6)	विद्यार्थी (हजार) Pupils ('000) (7)	शिक्षक (हजार) Teachers ('000) (8)	
1	बृहन्मुंबई ..	2,223	1,201	27	1,117	923	28	Brihan Mumbai
2	ठाणे ..	3,912	854	19	623	444	13	Thane
3	रायगड ..	25,04	276	8	284	149	5	Raigad
4	रत्नागिरी ..	2,633	235	9	270	92	3	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	1,514	109	5	173	66	2	Sindhudurg
	कोकण विभाग	12,786	2,675	68	2,467	1,674	51	Kohkan Division
6	नाशिक ..	3,020	574	14	665	362	10	Nashik
7	धुळे ..	2,359	322	9	406	232	7	Dhule
8	जळगाव ..	1,972	436	11	474	269	8	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	2,848	470	12	540	338	10	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग	10,199	1,802	46	2,085	1,201	35	Nashik Division
10	पुणे ..	3,966	732	20	687	539	15	Pune
11	सातारा ..	2,375	338	11	479	232	8	Satara
12	सांगली ..	1,657	331	9	407	189	6	Sangli
13	सोलापूर ..	2,623	489	12	531	242	8	Solapur
14	कोल्हापूर ..	2,026	417	11	549	254	8	Kolhapur
	पुणे विभाग	12,647	2,307	64	2,653	1,456	45	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	35,632	6,784	178	7,205	4,331	131	Rest of Maharashtra

15	औरंगाबाद	1,673	421	7	344	154	4	Aurangabad
16	जालना	1,191	211	4	161	79	2	Jalna
17	परभणी	1,793	343	8	262	112	4	Parbhani
18	बीड	1,751	284	7	356	147	5	Beed
19	नांदेड	2,218	411	9	353	187	5	Nanded
20	उस्मानाबाद	950	203	5	258	97	4	Osmanabad
21	लातूर	1,272	297	6	441	117	4	Latur
	औरंगाबाद विभाग	10,848	2,170	46	2,175	893	28	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	1,442	282	7	264	146	4	Buldana
23	अकोला	1,817	324	8	420	205	6	Akola
24	अमरावती	1,778	349	8	453	222	7	Amravati
25	यवतमाळ	2,032	319	8	356	144	4	Yavatmal
	अमरावती विभाग	7,969	1,274	31	1,493	717	21	Amravati Division
26	वर्धा	1,012	143	4	218	118	4	Wardha
27	नागपूर	2,334	433	13	644	380	12	Nagpur
28	भंडारा	1,900	303	9	428	225	7	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,640	259	7	297	165	5	Chandrapur
30	गडचिरोली	1,248	111	4	165	74	2	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	8,134	1,249	37	1,752	962	30	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	15,203	2,523	68	3,245	1,679	51	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	61,683	11,475	294	12,625	6,902	212	Maharashtra State

टीप.—प्राथमिक शिक्षणात पूर्व-प्राथमिक शिक्षणाचा समावेश केला नाही.

Note.—Primary education does not include preprimary education.

बाधक.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Education, Government of Maharashtra, Pune.

15. शिक्षण/EDUCATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 15.3.

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रशिक्षणार्थीच्या मंजूर जागा

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTIONS AND SEATS SANCTIONED IN MAHARASHTRA STATE

1995-96

विभाग	संस्थांची एकूण संख्या			मंजूर करण्यात आलेल्या जागांची संख्या			Division	
	Total Number of institutions			Number of Sanctioned Seats				
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)	
मुंबई	..	29	35	64	8,020	3,280	11,300	Mumbai
नाशिक	..	31	69	100	7,900	7,276	15,176	Nashik
पुणे	..	27	48	75	10,192	4,464	14,656	Pune
औरंगाबाद	..	34	31	65	7,836	2,488	10,324	Aurangabad
अमरावती	..	26	11	37	5,848	588	6,436	Amravati
नागपूर	..	33	42	75	7,612	2,536	10,148	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य		180	236	416	47,498	20,632	68,040	Maharashtra State

साधार.—अध्यात्म शिक्षण व प्रशिक्षण सचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.— Directorate of Vocational Education and Training, Maharashtra State, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.4.

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल

RESULTS OF THE FINAL EXAMINATIONS OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTES IN MAHARASHTRA

(जुलै १९९५/July 1995)

विभाग	शासकीय Government		अशासकीय Non-Government		एकूण Total		Division
	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	बसलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई ..	4,993	3,639	1,462	930	6,455	4,569	Mumbai
नाशिक ..	4,685	2,984	2,776	1,449	7,461	4,433	Nashik
पुणे ..	5,812	4,405	1,133	1,417	6,945	5,822	Pune
औरंगाबाद ..	2,230	1,736	1,348	582	3,578	2,318	Aurangabad
अमरावती ..	2,761	1,937	255	133	3,016	2,070	Amravati
नागपूर ..	4,273	2,938	1,364	738	5,637	3,676	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य ..	24,754	17,639	8,338	5,249	33,092	22,888	Maharashtra State

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

सप्तता क्रमांक/TABLE No. 15.5.

महाराष्ट्र राज्यातील शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी
 CLASSIFICATION OF APPRENTICE TRAINEES IN MAHARASHTRA

वर्गवारी	1995-96	Classification
(1)	(2)	(1)
(१) उपलब्ध जागा	27,690	(1) Sanctioned Seats.
(२) नेमलेले उमेदवार (अ ते इ)	19,101*	(2) No. of students appointed (a to e)
(अ) अनुसूचित जाती	2,415	(a) Scheduled Castes
(आ) अनुसूचित जमाती	1,292	(b) Scheduled Tribes
(इ) अपंग	1	(c) Physically handicapped
(ई) महिला	197	(d) Women
(उ) इतर	15,394	(e) Others

*१ व २ वगळून/Excluding (c) and (d).

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.6.

महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक शाळा व विद्यार्थी संख्या

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS AND STUDENTS IN MAHARASHTRA STATE

1995-96

विभाग	तांत्र माध्यमिक शाळांची संख्या Number of Secondary technical schools			एकूण स्थापित विद्यार्थी प्रवेश क्षमता Installed Intake capacity of student			Division
	शासकीय Government	अशासकीय Non-Government	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non-Government	एकूण Total	
	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
मुंबई ..	20	50	70	2,975	3,855	6,830	Mumbai
नाशिक ..	18	47	65	3,240	3,875	7,115	Nashik
पुणे ..	11	110	121	1,970	8,370	10,340	Pune
औरंगाबाद ..	29	16	45	3,770	905	4,675	Aurangabad
अमरावती ..	21	19	40	2,390	1,095	3,485	Amravati
नागपूर ..	21	6	27	2,550	345	2,895	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	120	248	368	16,895	18,445	35,340	Maharashtra State

आधार.—स्ववसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra Mumbai.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.7.

महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व न्यांतील प्रवेशक्षमता
 TECHNICAL AND VOCATIONAL INSTITUTES ACCORDING TO TYPE OF SYLLABUS
 IN MAHARASHTRA AND THEIR INTAKE CAPACITY
 1995-96

अभ्यासक्रम संस्थेचा प्रकार	बाब	शासकीय Government	अशासकीय Non- Government	एकूण Total	Item	Type of educational Institutions
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
1. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था ..	संस्था प्रवेश क्षमता	180 47,408	236 20,632	416 68,040	Institutes Intake capacity	Industrial training institutes
2. औद्योगिक कामगारांसाठी अशा- कालीन सांयवर्ग संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	11 1,000	.. ..	11 1,000	Institutes Intake capacity	Part time evening classes for industrial workers.
3. मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनु- षंगिक सूचना केंद्रे	संस्था प्रवेश क्षमता	49 15,529	67 5,730	116 21,259	Institutes Intake capacity	Basic training and related instruction Centres.
4. प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती ..	संस्था प्रवेश क्षमता	8 4,020	.. ..	8 4,020	Institutes Intake capacity	Advanced vocational training system.
5. +२ स्तरांवरील व्यवसाय अभ्यास क्रम संस्था (टिक्की)	संस्था प्रवेश क्षमता	53 4,315	213 13,785	266 17,600	Institutes Intake capacity	+2 Stage vocational institutes

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
6. +२ स्तरावरील केंद्र शासन पुरस्कृत व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	51 3,060	945 58,020	996 61,080	Institutes Intake capacity	Centrally Sponsored +2 stage vocational Education Institutes
7. तंत्र माध्यमिक शाळा/विद्यालये	संस्था प्रवेश क्षमता	120 16,895	248 18,445	368 35,340	Institutes Intake capacity	Technical secondary school colleges
8. प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	17 1,354	2,075 84,217	2,092 85,571	Institutes Intake capacity	Institutes for Certificate. Courses of vocational education.
एकूण	संस्था प्रवेश क्षमता	489 93,581	3,784 2,00,329	4,273 2,93,910	Institutes Intake capacity	Total

आधार.—व्यवसायनििक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.8.

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INSTITUTIONS TEACHING CERTIFICATE COURSE AND THEIR INTAKE CAPACITY IN MAHARASHTRA

1995-96

विभाग	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था Institutes of Certificate Course			एकूण स्थापित विद्यार्थी संख्या Intake capacity of student			Division
	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	शासकीय Govern- ment	अशासकीय Non- Govern- ment	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई ..	3	390	393	194	33,076	33,270	Mumbai
नाशिक ..	2	236	238	120	5,734	5,854	Nashik
पुणे ..	4	543	547	265	18,647	18,912	Pune
औरंगाबाद ..	5	276	281	435	4,585	5,020	Aurangabad
अमरावती ..	1	577	578	30	6,003	6,033	Amravati
नागपूर ..	2	53	55	310	16,172	16,482	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	17	2,075	2,092	1,354	84,217	85,571	Maharashtra State

आधार.—व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra, Mumbai.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1. (A)

निरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हावार संख्या/DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING
VARIOUS FAMILY PLANING METHODS
1993-94

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	रूप पद्धती I.U.D.	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने बापरणारे Conventional contraceptive users	गोळ्या बापरणारे Oral Pills users	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मंवर	..	..	..	..	Brihan Mumbai
2	ठाणे	..	..	19,198	13,030	Thane
3	रायगड	..	..	12,669	8,571	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	9,086	8,737	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	3,854	5,413	Sindhudurg
	कोकण विभाग			44,807	35,751	Konkan Division
6	नाशिक	..	..	22,584	17,492	Nashik
7	धुळे	..	..	17,233	11,270	Dhule
8	जळगाव	..	..	22,954	17,050	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	24,517	22,467	Ahmadnagar
	नाशिक विभाग			87,288	68,289	Nashik Division
10	पुणे	..	..	25,550	17,231	Pune
11	सातारा	..	..	19,524	14,866	Satara

12	संगली	..	..	18,828	15,906	45,839	12,452	Sangli
13	सोलापूर	..	..	20,947	18,136	50,362	14,882	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	20,333	16,601	52,733	13,281	Kolhapur
	पुणे विभाग			1,05,182	82,740	2,51,865	66,277	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	..	..	2,37,277	1,86,780	6,27,810	1,58,481	Rest of M.harashtra
15	औरंगाबाद	..	..	11,768	8,671	33,969	11,525	Aurangabad
16	जालना	..	..	11,022	9,071	21,143	6,814	Jalna
17	परभणी	..	..	14,443	15,157	43,753	13,874	Parbhani
18	बीड	..	..	14,385	10,892	34,904	10,174	Beed
19	नांदेड	..	..	15,131	7,089	21,769	11,414	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	8,403	7,999	26,591	8,064	Osmanabad
21	लातूर	..	..	14,040	11,644	34,578	9,086	Latur
	औरंगाबाद विभाग			89,192	70,523	2,16,707	70,951	Aurangaba Division
22	बुलढाणा	..	..	12,756	11,299	28,611	9,574	Buldana
23	अकोला	..	..	15,795	14,607	51,594	11,965	Akola
24	अमरावती	..	..	11,559	11,573	35,034	8,965	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	14,250	14,029	32,074	11,233	Yavatmal
	अमरावती विभाग			54,360	51,508	1,47,313	41,737	Amravati Division
26	वर्धा	..	..	8,018	7,467	20,530	5,359	Wardha
27	नागपूर	..	..	12,299	11,018	33,586	10,248	Nagpur
28	भंडारा	..	..	14,978	12,466	35,928	11,146	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	12,335	11,511	39,719	8,909	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	5,604	4,731	15,374	4,912	Gadchiroli
	नागपूर विभाग			53,234	47,193	1,45,137	40,574	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग			1,07,594	98,701	2,92,450	82,311	Vidharbha Division
	एकूण महानगरपालिका	..	..	1,06,239	97,031	1,98,386	54,605	Total Corporations
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	5,40,302	4,53,035	13,35,353	3,66,348	Maharashtra State

साधक.—कुटुंब कल्याण वार्षिक पुस्तक, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source.—Family Welfare Year Book, Government of Maharashtra, Pune.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1. (B)

निरनिराळ्या पद्धतीनुसार कुटुंबनियोजन करणाऱ्यांची जिल्हावार संख्या/DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING VARIOUS FAMILY PLANNING METHODS.

1994-95

अन.- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	लुप पद्धती I.U.D.	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने वापरणारे Conventional Contraceptive users	गोळ्या वापरणारे Oral Pills users	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	.....	.....	.....	.....	Brihan Mumbai
2	ठाणे	19,363	14,195	47,503	14,557	Thane
3	रायगड	13,046	9,740	44,119	10,758	Raigad
4	रत्नागिरी	10,580	9,443	24,755	8,293	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	4,251	5,575	16,027	4,763	Sindhudurg
	कोकण विभाग	47,240	38,953	1,32,474	38,371	Konkan Division
6	नाशिक	24,410	18,388	52,657	20,587	Nashik
7	धुळे	18,408	11,928	34,738	11,740	Dhule
8	जळगाव	23,958	20,580	56,381	18,351	Jalgaon
9	अहमदनगर	25,581	24,765	73,412	22,512	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	93,357	75,661	2,17,588	73,190	Nashik Division
10	पुणे	27,517	16,147	73,100	17,083	Pune
11	सातारा	19,304	14,224	40,590	14,246	Satara
12	सांगली	19,996	15,702	44,850	14,521	Sangli

13	सोलापूर	..	..	22,018	17,735	56,495	16,157	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	21,815	17,421	42,943	16,250	Kolhapur
	पुणे विभाग	..	..	1,10,650	81,229	2,57,983	78,257	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	..	..	2,51,247	1,95,843	6,07,975	1,89,818	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	..	..	13,189	10,137	35,785	12,700	Aurangabad
16	जालना	..	..	11,802	9,172	24,938	8,344	Jalna
17	परभणी	..	..	15,421	15,645	48,436	14,876	Parbhani
18	बीड	..	..	14,251	12,058	34,359	10,956	Beed
19	नांदेड	..	..	21,257	8,503	28,210	13,737	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	10,907	9,022	28,870	8,026	Osmanabad
21	लातूर	..	..	14,368	11,851	48,222	10,949	Latur
	औरंगाबाद विभाग	..	..	1,01,195	76,388	2,48,920	79,608	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	..	..	12,902	11,851	32,419	10,932	Buldhana
23	अकोला	..	..	16,432	14,546	43,039	14,505	Akola
24	अमरावती	..	..	12,300	10,548	29,833	9,211	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	16,107	15,165	44,170	13,788	Yavatmal
	अमरावती विभाग	..	..	57,771	52,120	1,54,511	48,466	Amravati Division
26	वर्धा	..	..	8,667	7,654	18,875	6,140	Wardha
27	नागपूर	..	..	13,421	11,953	39,072	10,781	Nagpur
28	भंडारा	..	..	16,019	13,921	42,685	14,168	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	12,814	11,536	39,656	12,278	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	6,419	5,024	17,223	5,445	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	..	..	57,340	50,138	1,57,511	48,742	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	..	..	1,15,131	1,02,258	3,12,022	97,208	Vidharbha Division
	महानगरपालिका एकूण	..	..	1,14,831	1,01,794	1,88,763	51,560	Corporation Total
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	5,82,454	4,76,283	13,57,680	4,18,194	Maharashtra State

आधर—कुटुंब कल्याण वार्षिक पुस्तक महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Family Welfare Yearly Book Government of Maharashtra Pune.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.2.

महाराष्ट्राचे नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले जन्म, मृत्यू व बालमृत्यू दर/BIRTH, DEATH AND INFANT MORTALITY RATES BY SAMPLE REGISTRATION SYSTEM IN MAHARASHTRA

वर्ष Year	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकत्र/Combined		
	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate	जन्म दर Birth rate	मृत्यू दर Death rate	बालमृत्यू दर Infant mortality rate
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1981	30.4 (35.6)	10.6 (13.7)	90 (119)	24.5 (27.0)	7.4 (7.8)	49 (62)	28.5 (33.9)	9.6 (12.5)	79 (110)
1985	29.8 (34.3)	9.4 (13.0)	78 (107)	27.7 (28.1)	6.7 (7.8)	49 (59)	29.0 (32.9)	8.4 (11.8)	68 (97)
1989	30.6 (32.2)	8.9 (11.1)	66 (98)	24.6 (25.2)	6.3 (7.2)	44 (58)	28.5 (30.6)	8.0 (10.3)	59 (91)
1990	29.5 (31.7)	8.5 (10.5)	64 (86)	23.8 (24.7)	5.4 (6.8)	44 (50)	27.5 (30.2)	7.4 (9.7)	58 (80)
1991*	28.0 (30.9)	9.3 (10.6)	69 (87)	22.9 (24.3)	6.2 (7.1)	38 (53)	26.2 (29.5)	8.2 (9.8)	60 (80)
1992*	27.4 (30.9)	9.1 (10.9)	67 (85)	21.5 (23.1)	5.6 (7.0)	40 (53)	25.3 (29.2)	7.9 (10.1)	59 (79)
1993*	27.1 (30.4)	9.3 (10.6)	63 (82)	22.8 (23.7)	4.8 (5.8)	32 (45)	25.7 (28.7)	7.3 (9.3)	50 (74)
1994*	26.9 (30.5)	9.2 (10.1)	68 (80)	23.0 (23.1)	5.6 (6.7)	38 (52)	25.1 (28.7)	7.5 (9.3)	55 (74)
1995*	25.9 (30.0)	8.9 (9.7)	66 (80)	22.4 (22.6)	5.3 (6.5)	34 (49)	24.5 (28.3)	7.4 (9.0)	55 (74)

*अस्थायी/Provisional

टीप/Note.—(१) कंसातील आकडे भारताकरिता असून जन्म व काश्मीर सोडून आहेत./Bracketed figures are for India, excluding Jammu and Kashmir.

(२) जन्म दर व मृत्यू दर एक हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे आहेत./Birth and Death rates are per thousand estimated population.

(३) बालमृत्यू दर एक हजार जिवंत जन्मांमागे आहेत./Infant mortality rates are per thousand live births.

आधार—नमुना नोंदणी पत्रिका, महाविबंधक, भारत सरकार, नवी दिल्ली./Sample Registration Bulletin, Registrar General, India, New Delhi.

16. जननविषयक आंकडेवारी/VITAL STATISTICS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.3.

महाराष्ट्र राज्यातील उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा

MEDICAL FACILITIES AVAILABLE IN MAHARASHTRA STATE

(सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित)

(Public and Public aided)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	रुग्णालये (संख्या) Hospitals (No.)	दवाखाने (संख्या) Dispensaries (No.)	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे (संख्या) Primary Health Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य पथके (संख्या) Primary Health Units (No.)	सयरोग रुग्णालये आणि रुग्ण चिकित्सालये (संख्या) T. B. Hospitals and clinics (No.)	संस्थांतील खटांची संख्या No. of Beds in Institutions	हर लाख लोकसंख्येमागे खटा Beds per lakh of population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	1990	.. 768	1,896	1,672	81	1,977**	1,09,273	146
2	1991	.. 768	1,896	1,672	81	1,977**	1,09,267	144
3	1992	.. 830	1,702	1,672	81	1,977**	1,15,747	143
4	1993	.. 830	1,702	1,680	151	1,977**	1,16,075	141
5	1994	.. 736	1,585*	1,695	161	2,321**	1,24,701	148
6	1995	.. 736	1,418*	1,695	161	2,154**	1,24,701	145

* प्राथमिक आरोग्य केंद्रे म्हणून श्रेणीबाई झाल्यामुळे संख्या कमी झाली.

* Reduction in numbers due to upgradation as primary health centres.

** १९८८ पासून चिकित्सालयांचा समावेश करण्यात आला.

** Numbers of clinics have been included since 1988.

जाबाबद.—आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.— Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.1.

पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या

POLICE STATIONS AND POLICE FORCES

क्रमांक Serial No.	नाव	३१ डिसेंबर १९९५ रोजाची संख्या Number as on December 31st 1995	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
	पोलीस स्टेशने		Police Station
1	पोलीस स्टेशनांची संख्या (एक सब-पोलीस स्टेशन धरून).	1,751	Number of Police Stations (including one Sub-Police Station).
2	चौक्यांची/आऊट पोस्टची संख्या	731	Number of out-posts/chowkies
	पोलीसांची संख्या		Police Force
1	पोलीस महासंचालक, अपर पोलीस महासंचालक, विशेष पोलीस महानिरीक्षक, पोलीस उप महानिरीक्षक पोलीस आयुक्त.	63	Director General of Police, Addl. Director General of Police, Inspector General of Police, Deputy Inspector General of Police, Commissioner of Police.
2	पोलीस उप आयुक्त/पोलीस अधीक्षक	148	Deputy Commissioner of Police, Superintendent of Police.
3	सहायक पोलीस आयुक्त/पोलीस उप-अधीक्षक इत्यादी	518	Assistant Commissioner of Police, Deputy Superintendent of Police etc.
4	पोलीस निरीक्षक	1,968	Police Inspector.
5	पोलीस उपनिरीक्षक (सब-इन्स्पेक्टर)	6,025	Police Sub-Inspector.
6	सहायक पोलीस उपनिरीक्षक (पोलीस हुवालदार धरून)	33,164	Assistant Sub-Inspector (including Head Constable).
7	पोलीस शिपाई	98,148	Police Constable
	एकूण	1,42,516	Total

साधार.—पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.2.

इंडियन पिनल कोडखाली आलेले दखलपत्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)
COGNIZABLE OFFENCES (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER
INDIAN PENAL CODE,
1995

अनुक्रमांक Serial No. (1)	गुन्ह्याचा प्रकार (2)	गुन्ह्यांची संख्या Number of offences (3)	Type of offence (2)
1	दंगल	4,320	Rioting
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	..	Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे	156	Offences relating to currency and bank notes.
4	खून	2,895	Murders.
5	सदोष मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञेत अंतर्भूत नसलेला)	165	Culpable homicide not amounting to murder.
6	मादक पदार्थांचा वापर	118	Administering of stupefying drugs
7	माणसांचे अपहरण	1,197	Kidnapping and abduction.
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	698	Dacoity and preparation of assembly for dacoity.
9	चोरी लुट	3,081	Robbery
10	घरफोडी	15,427	House breaking
11	कसबणक	3,191	Cheating.
12	विश्वासघात	1,909	Breach of trust.
13	चोऱ्या--	49,343	Theft of--
	(अ) ताऱ्याची तार	2,072	(a) Copper wire
	(ब) जनावरे	1,218	(b) Cattle
	(क) मायकली	2,859	(c) Cycles
	(द) मोटारी व सुटे भाग	5,792	(d) Motor vehicles and accessories.
	(ई) पिस्तुले बगरे	5	(e) Fire arms
	(फ) स्फोटक पदार्थ	2	(f) Explosives
	(ग) इतर	37,395	(g) Other
14	इतर गुन्हे	96,822	Other crimes
	एकूण	1,79,322	Total

आधार.—पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Mumbai.

18. कारागृहे/PRISONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18 .1.

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या/NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS
1995-96

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बिबिध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या—		<i>Number of different types of prisons—</i>
	(अ) मध्यवर्ती कारागृह ..	8	(a) Central prisons.
	(ब) जिल्हा कारागृह ..	25	(b) District prisons.
	(क) तालुका दुय्यम कारागृह ..	172	(c) Taluka Sub-jails.
	(द) पोलीस कोठड्या ..	—	(d) Police lock-ups.
	(ई) इतर	2	(e) Others.
2	३१ मार्च १९९६ रोजी शिळेच्या मुदती- नुसार केलेले सिद्ध दोषी कैद्यांचे वर्गीकरण.		<i>Number of convicts according to length of sentence as on 31st March 1996—</i>
	(अ) एक वर्ष किंवा त्याहून कमी ..	2,452	(a) Below one year.
	(ब) एक वर्षाहून अधिक पण दोन वर्षाहून कमी.	413	(b) Above one year and not exceeding two years.
	(क) दोन वर्षाहून अधिक पण पाच वर्षांपेक्षा कमी.	320	(c) Above two years and not exceeding five years.
	(द) पाच वर्षांपेक्षा अधिक पण दहा वर्षांपेक्षा कमी.	400	(d) Above five years and no exceeding ten years.
	(ई) दहा वर्षांपेक्षा अधिक ..	151	(e) Exceeding ten years.
	(फ) जन्मठेप	2,243	(f) Life sentence.
	(ग) मृत्यु दंड	24	(g) Sentenced to death.
	एकूण ..	6,003	.. Total

साधर.—कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक./TABLE No. 19. 1

---

19. घरवांघणी/HOUSING

तयता क्रमांक/TABLE No. 19.1.

घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी/CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE
1991

(हजारात/In thousand numbers)

क्रमांक Serial No. (1)	वापराचे प्रकार (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Type of use (2)
1	घरांची यादी करतवेळी रिक्त राहिलेली घरे--	916	911	827	Census houses vacant at the time of house-listing.
2	वापरातील घरे--				Occupied census house used as--
(1)	राहण्याची घरे	8,411	5,671	14,082	Dwellings
(2)	दुकाने व वस्ती (संमिश्र) ..	105	73	179	Shop-cum-dwellings
(3)	घरगुती धंदे धरून वर्कशाॅप व वस्ती (संमिश्र).	268	108	376	Workshop-cum-dwelling including household industry.
(4)	हॉटेल, सराई, धर्मशाळा, प्रवासी घरे आणि तपासणी घरे.	22	25	47	Hotels, sarais, dharmashalas, tourist homes and inspection houses.
(5)	दुकाने (खाणवळी सोडून) ..	155	350	506	Shops excluding eating houses
(6)	उद्योगधंदे व कचेऱ्या असलेली ..	64	118	181	Business houses and offices
(7)	कारखाने, यंत्र शाळा व तात्पुरत्या जागा	174	300	474	Factories, workshops and worksheds
(8)	उपाहारगृहे, मिठाईची दुकाने व खाणावळी	17	36	54	Restaurants, sweetmeat shops and eating houses.

(9) मनोरंजन व सामूहिक संमेलनासाठी जागा आणि पंचायत घरे (मंदिरे सोडून)	26	13	38	Places of entertainment and community gathering (panchayat-ghar) excluding places of worship.
(10) प्रार्थनालये (उदा मंदिर, चर्च, मस्जिद, गुधवार इत्यादी)	134	34	168	Places of worship (e.g. temple, churches, mosque, gurudwara, etc).
(11) इतर उपयोगाकरिता असलेली घरे. ..	124	33	157	Houses for other use.
(12) इतर	1,400	343	1,742	Others.
एकूण बापरातील घरे (२) ..	10,900	7,104	18,004	Total occupied census houses (2)
एकूण (१)+(२) ..	11,815	8,015	19,831	Grand Total of (1) ; (2)

टीप.—(१) 'घर' म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग ज्याला रस्त्यावरून, शिवायगतून किंवा सांबंजनिक जिन्यावरून स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे बापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे.

(२) आकडे संक्षिप्ततात लिहिल्यामुळे काही टिकाणी बेरजा झटणार नाहीत.

आधार.—भारताची जनगणना, १९९१, महाराष्ट्र, मालिका १४, भाग सात.

Note.—(1) A census house is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common court yard, staircase etc., used or recognised as a separate unit.

(2) Details do not add up to the totals due to rounding.

Source.—Census of India, 1991—Maharashtra, Series 14, Part VII

19. घरबांधणी/HOUSING

सप्तम क्रमांक/TABLE No. 19.2.

वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED
1981

अन क्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Item (2)
1	एकूण गणना केलेली कुटुंबे (हजारांत) ..	7,376	4,082	11,456	Total number of households enumerated (in thousand No.)
2	एकूण गणना केलेले लोक (संस्थांतून राहणारे व गृहहीन इत्यादी घडन) (हजारांत)	40,791	21,993	62,784	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (in thousand No.)
3	कुटुंबांचे वर्गीकरण (शेकडा)—				Distribution of households (Percentage)
	(अ) वेगळी खोली नसलेले ..	6.2	2.6	4.9	(a) No exclusive room
	(ब) खोल्यांची संख्या नमूद न केलेली कुटुंबे ..	9.2	4.1	7.4	(b) Households with unspecified number of rooms.
	(क) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे ..	61.4	62.2	61.7	(c) Households with one room.
	(द) दोन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	17.5	20.1	18.5	(d) Households with two rooms.
	(े) तीन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	3.9	6.9	4.9	(e) Households with three rooms.
	(फ) चार खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	1.2	2.5	1.6	(f) Households with four rooms.
	(ग) पाच किंवा अधिक खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	0.6	1.6	1.0	(g) Households with five or more rooms
	एकूण ..	100.0	100.0	100.0	.. Total

टीप.—घर दर्शविलेली शेकड्याची २० टक्के नमुन्यावर आधारित आहे.

साधर.—भारताची जनगणना, १९८१, महाराष्ट्र मालिका १२, भाग चार.

Note.—The percentages shown above are based on 20 per cent sample.

Source.—Census of India 1981—Maharashtra Series 12, Part IV.

तबता क्रमांक/TABLE No. 19.3.

---

19. घरबांधणी

तक्ता क्रमांक/

रहात्या घराचे छप्पर व भिती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/

जनगणना/

छप्परासाठी वापरलेले सामान

			शवत, पाने, बोरू, गवनी छप्पर, लाकूड, चिखल व न भाजलेल्या बिटा किंवा बांबू Grass, leaves, reeds, thatch wood, mud, unburnt bricks or bamboo	फरशी, पाटी Tiles, slate shingle	लाकूड, नाल किंवा इतर घातूचे पत्रे Corrugated iron, zink or other metal sheets
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1. एकूण सामान ..	ग्रामीण नागरी एकूण	1,18,15,300 80,15,435 1,98,30,735	27,17,050 2,87,855 30,04,905	48,21,555 19,42,120 67,63,675	27,34,930 15,22,480 42,57,360
2. शवत, पाने, बोरू किंवा बांबू ..	ग्रामीण नागरी एकूण	16,33,775 3,15,815 19,49,590	7,87,195 1,15,315 9,02,510	....	2,14,610 72,310 2,86,920
3. चिखल ..	ग्रामीण नागरी एकूण	37,79,465 4,56,070 42,35,535	8,91,265 49,040 9,40,305	20,60,400 2,46,875 23,07,275	7,85,670 1,41,925 9,27,595
4. न भाजलेल्या बिटा ..	ग्रामीण नागरी एकूण	11,43,345 4,74,340 16,17,685	2,63,445 25,385 2,88,830	5,66,705 1,94,240 7,60,945	2,23,230 1,80,640 4,63,870
5. लाकूड ..	ग्रामीण नागरी एकूण	1,11,770 3,01,045 4,12,815	20,680 14,565 35,245	38,410 88,585 1,26,995	43,855 1,40,250 1,84,105
6. भाजलेल्या बिटा ..	ग्रामीण नागरी एकूण	21,51,305 46,96,215 68,47,520	1,62,930 49,885 2,12,815	9,58,975 10,54,355 20,13,330	5,88,495 6,56,995 12,45,490

HOUSING

TABLE No. 19.3.

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF FOR ROOF AND WALL OF HOUSE OCCUPIED BY THEM.

Population Census, 1991

Material of roof

अस्बेस्टॉस सिमेंटचे पत्रे Asbestos cement sheets	बिटा, दगड आणि चुना Bricks, stone and lime	दगड Stone	कोंक्रीट/ मारबीसी/ मारबीसी RBC/ RCC	इतर सर्व प्रकारचे व न उल्लेख केलेले सामान All other materials and material not stated	Rural Urban Total	Material of wall
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
3,16,190	1,20,480	40,810	3,09,005	7,55,280	Rural	All materials
13,20,635	1,36,295	40,020	25,56,305	2,09,775	Urban	
16,36,825	2,56,775	80,830	28,65,310	9,65,055	Total	
12,985	....	....	....	6,18,985	Rural	Grass, leaves, reeds or bamboo
12,120	....	....	....	1,16,070	Urban	
25,105	....	....	....	7,35,055	Total	
16,785	....	....	....	25,345	Rural	Mud
11,925	....	....	....	6,305	Urban	
28,710	....	....	....	31,650	Total	
15,310	4,430	4,550	2,375	3,300	Rural	Unburnt bricks
56,040	6,535	2,305	6,735	2,460	Urban	
71,350	10,965	6,855	9,110	5,760	Total	
5,450	....	....	....	3,375	Rural	Wood
44,845	....	....	....	12,800	Urban	
50,295	....	....	....	16,175	Total	
1,64,790	79,970	11,595	1,70,235	14,315	Rural	Burnt bricks
9,18,115	1,04,325	23,665	18,68,230	20,645	Urban	
10,82,905	1,84,295	35,260	20,38,465	34,960	Total	

19. घरवांछणी/

तक्ता क्रमांक/

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
७. बीबाम किवा इतर घातूचे पत्रे ..	ग्रामीण	53,660	1,415	5,210	35,350
	नागरी	5,52,675	15,445	1,56,620	2,03,995
	एकूण	6,06,335	16,860	1,61,830	2,39,345
8. दबद ..	ग्रामीण	26,48,955	5,79,900	11,33,630	7,48,295
	नागरी	2,67,475	13,335	1,11,090	80,905
	एकूण	29,16,430	5,93,235	12,44,720	8,29,200
9. सिमेंट कांथ्रीट ..	ग्रामीण	2,12,580	3,325	50,870	30,205
	नागरी	9,05,065	2,900	86,810	41,030
	एकूण	11,17,645	6,225	1,37,680	71,235
10. इतर सर्व व न उल्लेख केलेले सामान	ग्रामीण	78,070	6,425	6,365	5,070
	नागरी	45,845	1,935	3,235	4,265
	एकूण	1,23,915	8,360	9,600	9,335

आधार.--भारताची जनगणना, १९९१, मालिका १४—कुटुंबावरील तक्ते, भाग सात

HOUSING

TABLE No. 19.3.—*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
7,340	540	2,500	1,080	225	Rural	GI sheets or other metal sheets
1,54,465	3,345	5,690	5,625	7,490	Urban	
1,61,805	3,885	8,190	6,705	7,715	Total	
64,550	27,795	20,760	46,640	27,385	Rural	Stone
15,000	6,520	3,445	32,800	4,380	Urban	
79,550	34,315	24,205	79,440	31,765	Total	
28,120	7,565	1,295	88,460	2,740	Rural	Cement concrete
1,05,855	15,385	4,785	6,41,195	7,105	Urban	
1,33,975	22,950	6,080	7,29,655	9,845	Total	
730	155	95	170	59,060	Rural	All other materials and materials not stated
2,210	180	125	1,555	32,340	Urban	
2,940	335	220	1,725	91,400	Total	

Source.— Census of India, 1991—Series 14, Household Tables, Part-VII.

19. घरबांघणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.4.

बेघर व संस्थांत राहणारी लोक

HOUSELESS AND INSTITUTIONAL POPULATION

1981

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	व्यक्तींची संख्या/Number of persons			एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी	District
		बेघर Houseless	संस्थांतील Institutional	एकूण Total	Per- centage of total popula- tion	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	बृहन्मुंबई	44,289	1,58,312	2,02,601	2.46	Brihan Mumbai
2	ठाणे	25,149	46,490	71,639	2.14	Thane
3	रायगड	30,147	7,488	37,635	2.53	Raigad
4	रत्नागिरी	41,792	8,744	50,536	2.39	Ratnagiri
कोकण विभाग		1,41,377	2,21,034	3,62,411	2.39	Konkan Division
5	नाशिक	29,684	34,477	64,161	2.14	Nashik
6	धुळे	25,544	23,456	49,000	2.39	Dhule
7	जळगाव	19,152	9,079	28,231	1.08	Jalgaon
8	अहमदनगर	47,524	26,718	74,242	2.74	Ahmadnagar
नाशिक विभाग		1,21,904	93,730	2,15,634	2.08	Nashik Division
9	पुणे	25,963	64,755	90,718	2.18	Pune
10	सातारा	29,368	13,024	42,392	2.08	Satara
11	सांगली	34,097	8,666	42,763	2.34	Sangli
12	सोलापूर	10,930	13,198	24,128	0.92	Solapur
13	कोल्हापूर	17,888	14,070	31,958	1.28	Kolhapur
पुणे विभाग		1,18,246	1,13,713	2,31,959	2.13	Pune Division
उर्वरित महाराष्ट्र		3,81,527	4,28,477	8,10,004	2.09	Rest of Maharashtra

तबला क्रमांक/TABLE No. 19.4.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
14	औरंगाबाद	17,693	13,729	31,422	1.29	Aurangabad
15	परभणी	20,786	6,447	27,233	1.49	Parbhani
16	बीद	10,244	6,318	16,562	1.11	Beed
17	नांदेड	7,853	10,405	18,258	1.04	Nanded
18	उस्मानाबाद	10,553	7,202	17,755	0.80	Osmanabad
	औरंगाबाद विभाग	67,129	44,101	1,11,230	1.14	Aurangabad Division
19	बुलढाणा	11,114	4,097	15,211	1.01	Buldana
20	अकोला	12,020	7,033	19,053	1.04	Akola
21	अमरावती	12,080	13,763	25,843	1.39	Amravati
22	यवतमाळ	13,906	12,730	26,636	1.53	Yavatmal
	अमरावती विभाग	49,120	37,623	86,743	1.25	Amravati Division
23	वर्धा	8,867	5,436	14,303	1.54	Wardha
24	नागपूर	14,144	21,509	35,653	1.38	Nagpur
25	भंडारा	6,810	4,713	11,523	0.63	Bhandara
26	चंद्रपूर	14,860	12,030	26,890	1.31	Chandrapur
	नागपूर विभाग	44,681	43,688	88,369	1.19	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	93,801	81,311	1,75,112	1.22	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	5,42,457	5,53,889	10,96,346	1.75	Maharashtra State

व्याख्या.—भारताची जनगणना, १९८१, माहिती १२, भाग दोन (२)

Source.—Census of India 1981, Series 12, Part II-A

19. घर बांधणे/
तक्ता क्रमांक/
घोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबाची संख्या/
जनगणना/

		घोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे/			
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण Total	वेगळी खोली नसलेले No. exclusive room	खोली 1 Room	घोल्या 2 Rooms
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बृहन्मुंबई	20,87,785	165	15,21,415	3,78,070
2	टाणे	10,68,205	60	6,67,925	3,02,680
3	रायगड	3,66,185	5	2,09,265	1,14,060
4	रत्नागिरी	3,18,515	15	1,67,050	96,415
5	सिंधुदुर्ग	1,71,125	10	88,880	49,985
	कोकण विभाग	40,11,815	255	26,54,535	9,41,210
6	नाशिक	6,63,750	15	4,62,800	1,49,565
7	धळे	4,64,795	25	3,33,010	86,095
8	जळगाव	5,92,710	70	4,37,095	1,15,585
9	अहमदनगर	5,80,725	10	4,78,115	73,670
	महाराष्ट्र विभाग	23,01,980	120	17,11,020	4,24,915
10	पुणे	10,37,130	15	7,28,815	1,93,690
11	सातारा	4,55,495	20	3,35,180	81,590
12	सांगली	3,96,775	0	1,81,745	85,440
13	मालापूर	5,67,930	5	4,12,005	1,11,525
14	कोहापूर	5,48,295	105	3,21,575	1,38,740
	पुणे विभाग	30,05,625	145	19,79,320	6,10,985
	उर्वरित महाराष्ट्र	93,19,420	520	63,44,875	19,77,110

HOUSING

TABLE No. 19.5.

HOUSEHOLDS BY NUMBER OF ROOMS OCCUPIED

POPULATION CENSUS, 1991

Households occupying				खोल्यांची संख्या न दर्शविलेले	वेपर कुटुंबे	District
खोल्या 3 Rooms	खोल्या 4 Rooms	खोल्या 5 Rooms	खोल्या 6 Rooms	Unspeci- fied no. of rooms	Houseless House- holds	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,33,685	37,125	10,015	7,275	35		Brihan Mumbai
69,125	18,945	5,050	4,410	10		Thane
28,530	8,890	2,605	2,320	510		Raigad
31,940	13,260	4,485	4,880	470		Ratnagiri
16,475	9,185	3,230	3,280	80		Sindhudurg
2,79,755	87,405	25,385	22,165	1,105		Konkan Division
34,250	10,670	2,960	3,350	140		Nashik
20,050	5,795	1,525	1,695	16,600		Dhule
24,780	8,730	2,145	3,450	855		Jalgaon
17,240	7,100	2,305	2,260	25		Ahmadnagar
96,320	32,295	8,935	10,755	17,620		Nashik Division
67,710	30,400	8,780	7,700	20		Pune
25,005	7,835	2,470	3,360	35		Satara
25,930	10,320	3,305	3,320	86,715		Sangli
27,120	10,045	3,275	3,795	160		Solapur
57,160	19,595	5,235	5,840	45		Kolhapur
2,02,925	78,195	23,065	24,015	86,975		Pune Division
5,79,000	1,97,895	57,385	56,935	1,05,700		Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
15	औरंगाबाद ..	3,83,390	35	2,89,990	66,260
16	जालना ..	2,42,350	0	1,17,940	33,380
17	परभणी ..	3,73,400	5	1,76,485	87,120
18	बीड ..	3,41,085	5	1,98,865	55,660
19	नांदेड ..	3,99,840	0	1,75,820	79,325
20	उस्मानाबाद ..	2,24,780	5	1,38,600	48,770
21	लातूर ..	2,80,120	0	1,48,040	70,065
	औरंगाबाद विभाग	22,49,965	50	12,45,740	4,40,580
22	बुलढाणा ..	3,48,820	15	1,97,480	56,340
23	अकोला ..	4,12,545	10	2,91,205	87,130
24	अमरावती ..	4,10,190	15	2,59,755	1,03,275
25	यवतमाड ..	4,04,885	0	2,76,850	91,425
	अमरावती विभाग	15,76,440	40	10,25,290	3,38,170
26	बघी ..	2,11,455	0	1,19,970	64,390
27	नागपूर ..	6,10,795	0	2,69,195	2,02,135
28	भंडारा ..	4,16,390	65	2,01,395	1,31,880
29	चंद्रपूर ..	3,59,085	10	1,80,610	1,18,805
30	गडचिरोली ..	1,55,225	20	75,690	55,125
	नागपूर विभाग	17,52,950	95	8,46,860	5,72,335
	विदर्भ विभाग	33,29,390	135	18,72,150	9,10,505
	महाराष्ट्र राज्य ..	1,48,98,775	705	94,62,765	33,28,195

साधार. -- भारताची जनगणना १९९१, मासिका १४, कुटुंबाचीळ तक्ते, भाग नात

TABLE No. 19.5.—Contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
15,830	6,720	2,255	2,290	10		Aurangabad
7,795	2,260	870	990	79,205		Jalna
19,635	6,460	2,070	2,015	84,610		Parbhani
15,365	5,220	1,645	1,815	62,510		Beed
18,700	7,710	2,470	2,775	1,13,040		Nanded
11,515	4,240	1,510	1,945	18,195		Osmanabad
17,425	7,495	2,315	2,505	32,275		Latur
1,06,175	40,105	13,135	14,335	3,89,845		Aurangabad Division
12,705	3,945	1,085	1,675	75,575		Buldana
21,965	7,580	2,345	2,300	10		Akola
29,045	11,045	3,675	3,375	5		Amravati
21,420	7,160	2,445	2,575	3,010		Yavatmal
85,135	29,730	9,550	9,925	78,600		Amravati Division
19,150	4,995	1,425	1,415	110		Wardha
86,935	30,560	11,270	10,700	....		Nagpur
58,390	14,435	3,510	3,925	2,790		Bhandara
39,815	12,860	3,605	3,370	10		Chandrapur
17,025	4,510	1,225	1,300	330		Gadchiroli
2,21,315	67,360	21,035	20,710	3,240		Nagpur Division
3,06,450	97,090	30,585	30,635	81,840		Vidharbha Division
9,91,625	3,35,090	1,01,105	1,01,905	5,77,385		Maharashtra State

Source.—Census of India, 1991. Series 14. Household tables, Part VII

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.1. (A)

ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च/COVERAGE, SELF-RAISED INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

अनुक्रमांक Serial No.	शब्द	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	1994-95 (3)	(2)
1	व्याप्ती—		Coverage—
	(१) ग्रामपंचायतींची संख्या ..	27,558	(1) No. of village panchayats.
	(२) त्यात अंतर्भूत असलेल्या खेड्यांची संख्या ..	42,487	(2) No. of villages covered.
	(३) त्यातील लोकसंख्या (हजारांमध्ये) ..	48,396	(3) Population covered (thousand No.)
2	उत्पन्न (लाख रुपये)		Income (lakh Rs.)
	(१) पंचायतीचे स्वतःचे उत्पन्न ..	5141.25	(1) Self-raised income.
	(२) शासकीय अनुदाने ..	3587.05	(2) Government Grants.
	(३) देणग्या, बर्गणी इत्यादी ..	5229.03	(3) Donations, contributions etc.
	(प्रारंभीच्या गिलकीचा समावेश नाही) एकूण उत्पन्न ..	13957.33	Total Income (Excluding opening Balance)
3	खर्च (लाख रुपये)—		Expenditure (lakh Rs.)
	(१) आरोग्य व सफाई	3319.15	(1) Sanitation and health.
	(२) सार्वजनिक कामे	4310.87	(2) Public works.
	(३) लोककल्याणाची कामे	591.39	(3) Welfare of people.
	(४) इतर	5359.23	(4) Others
	(अखेरच्या शिल्लकीचा समावेश नाही) एकूण खर्च ..	13580.64	Total Expenditure (Excluding closing Balance)

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र
घामन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of
Maharashtra, Mumbai.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES
तबला क्रमांक/TABLE No. 20.2. (A)
नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची घडण

CONSTITUTION OF MUNICIPAL COUNCILS 31-3-1995 AND MUNICIPAL CORPORATIONS

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils (3)	सर्वसाधारण राखीव नसलेले General (4)	नगरपरिषदांच्या सदस्यांची संख्या Number of councillors				एकूण Total (10)	नामनिर्देशित Nominated (9)	District (2)
				राखीव Reserved						
				स्त्री Female (5)	अजा. S.C. (6)	अज. S.T. (7)	एकूण Total (8)			
1	ठाणे*	11	210	91	5	19	115	18	343	Thane*
2	रायगड	11	178	85	10	11	106	24	308	Raigad
3	रत्नागिरी	4	85	39	2	..	41	11	137	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	3	51	24	3	..	27	6	84	Sindhudurg
कोकण विभाग		29	524	239	20	30	289	59	872	Konkan Division
5	नाशिक	9	192	90	16	19	125	17	334	Nashik
6	धुळे	7	162	80	14	24	118	25	305	Dhule
7	जळगाव	13	343	98	22	16	136	52	531	Jalgaon
8	अहमदनगर*	10	195	98	24	15	137	29	361	Ahmednagar*
नाशिक विभाग		39	892	366	76	74	516	123	1,531	Nashik Division
9	पुणे*	11	221	93	25	3	122	48	390	Pune*
10	सातारा	8	151	64	22	..	86	29	266	Satara
11	सांगली	6	159	73	30	..	103	24	286	Sangli
12	सोलापूर	9	172	85	31	1	117	25	314	Solapur
13	कोल्हापूर	9	170	77	26	..	103	24	297	Kolhapur
पुणे विभाग		43	873	392	134	4	530	150	1,553	Pune Division

तबता क्रमांक/TABLE No 20.2. (A)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
	उर्वरित महाराष्ट्र	110	2,289	997	230	108	1,335	332	3,956	Rest of Maharashtra
14	औरंगाबाद ..	6	90	45	8	2	55	9	154	Aurangabad
15	जालना ..	4	91	44	6	..	50	12	153	Jalna
16	परभणी ..	11	227	98	15	21	114	22	363	Parbhani
17	बीड ..	6	135	64	13	..	77	18	230	Beed
18	नांदेड ..	13	231	94	29	23	146	27	404	Nanded
19	उस्मानाबाद ..	8	134	63	14	3	80	17	231	Osmanabad
20	लातूर ..	5	113	55	16	4	75	16	204	Latur
	औरंगाबाद विभाग	53	1,021	463	161	33	597	121	1,739	Aurangabad Division
21	बुलढाणा ..	11	231	103	175	2	120	28	379	Buldana
22	अकोला ..	10	251	80	23	9	112	31	394	Akola
23	अमरावती ..	10	834	327	70	45	442	112	3,388	Amravati
24	यवतमाळ ..	8	167	69	16	18	103	24	294	Yavatmal
	अमरावती विभाग	39	1,483	579	124	74	777	195	2,455	Amravati Division
25	वर्धा ..	6	130	64	12	16	92	20	242	Wardha
26	नागपूर ..	10	150	75	17	35	127	23	300	Nagpur
27	भंडारा ..	5	108	47	25	15	87	16	211	Bhandara
28	चंद्रपूर ..	6	121	56	18	19	93	20	234	Chandrapur
29	गडचिरोली ..	2	28	15	2	4	21	3	52	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	29	537	257	74	89	420	82	1,035	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	68	2,020	836	198	163	11,97	277	3,494	Vidharbha Division
	एकूण नगरपालिका ..	232	5,330	22,96	529	304	3,129	730	9,189	Total Municipal Councils

महानगरपालिका—								Municipal Corporation ^a	
(1) बृहन्मुंबई	1	148	63	10	..	73	..	221	Greater Mumbai
(2) ठाणे ..	1	55	24	3	..	27	..	82	Thane
(3) नवी मुंबई ..	..	..	..	..	..	..	..	..	New Mumbai
(4) कल्याण*	..	..	..	..	..	..	..	..	Kalyan*
(5) नाशिक ..	1	55	23	2	5	30	..	85	Nashik
(6) पुणे ..	1	101	30	10	..	10	..	111	Pune
(7) पिंपरी-चिंचवड	1	73	..	5	..	5	..	78	Pimpri-chinchwad
(8) सोलापूर ..	1	55	23	9	..	32	..	87	Solapur
(9) कोल्हापूर ..	1	36	18	6	..	24	..	60	Kolhapur
(10) औरंगाबाद@	..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad@
(11) अमरावती	1	51	23	4	..	23	..	78	Amravati
(12) नागपूर	1	65	29	4	..	33	..	98	Nagpur
एकूण महानगरपालिका ..	12	639	203	53	5	261	..	900	Total Municipal Corporation

टीप.-- (१) * नालासोपारा, अंबरनाथ, बदलापुर, शिर्डी, कल्याण, नवी मुंबई या जिल्ह्यातील नगरपरिषदांच्या निवडणुका झालेल्या नाहीत.

(२) @ औरंगाबाद महानगरपालिका कार्यकाळीणी विमर्शित झाल्याने माहिती उपलब्ध नाही.

Note.—(1) *In 1994 Election of some of the Nagarparishads in these districts are not hold.

(2) @ In 1994 Elections of Aurangabad Municipal Corporations were not hold.

साधर.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तपता क्रमांक/TABLE No. 20.3. (A)

नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च
INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS,
1994-95

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	सर्वे नगरपरिषदा All Municipal Councils	सर्वे महानगरपालिका All Municipal Corporations	कटक मंडळे Conton- ment Board	एकूण Total (2+3+4)	बृहन्मुंबई महानगरपालिका Greater Mumbai Municipal Corporation	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
						Income
I. नगरपरिषदांचे वर व कर	382.26	1,750.12	17.19	2,149.57	1,089.00	I. <i>Municipal rates and taxes</i>
एकूण	382.26	1,750.12	17.19	2,149.57	1,089.00	.. Total
						II Income from other sources
II. इतर साधनापासून उत्पन्न						II <i>Income from other sources</i>
(अ) शासकीय अनुदाने	147.86	139.25	6.00	293.10	46.92	(a) <i>Government Grants</i>
(ब) इतर साधने	173.20	1,258.31	16.46	1,447.97	910.40	(b) <i>Other Sources</i>
एकूण (अ+ब)	321.06	1,397.56	22.46	1,741.07	957.32	.. Total (a+b)
एकूण उत्पन्न (१+२)	703.32	3,147.68	39.65	3,890.64	2,046.32	.. Total Income (I+II)

प्रारंभिक शिल्लक	92.34	209.44	4.14	305.92	89.27	Opening balance
2. खर्च —						Expenditure—
(अ) सामान्य प्रशासन ..	84.25	154.63	1.35	240.23	79.08	(a) General Administration
(ब) सार्वजनिक दिवावत्ती ..	26.44	78.78	1.10	106.32	41.81	(b) Public lighting
(क) पाणी पुरवठा ..	82.06	452.61	1.78	536.45	260.79	(c) Water Supply
(ख) गटारे जलनिःसारण व सफाई ..	93.97	451.16	5.37	550.50	344.39	(d) Drainage Conservance and Sanitation.
(इ) रुग्णालये, दवाखाने व लसटोवणी	18.59	224.02	3.13	245.74	176.08	(e) Hospitals, Dispensaries and Vaccinations.
(फ) सार्वजनिक बांधकामे ..	111.12	166.64	4.86	282.62	20.98	(f) Public Works.
(ग) इतर ..	253.82	1,465.02	19.91	1,738.75	1,009.14	(g) Other
एकूण खर्च ..	670.25	2,992.86	37.50	3,700.61	1,932.27	Total— Expenditure

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.4(A)

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(रुपये कोटीत/Rs. in crores)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1993-94	सुधारित अंदाज Revised estimates, 1994-95	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	उत्पन्न			Receipts
1.	एकूण महसुली उत्पन्न (१+२)	2,032.17	2,309.57	Total Revenue receipts (i+ii)
	(१) स्वनिर्मित साधनांकरवी	65.94	55.80	(i) Self-raised resources
	(२) एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	1,966.23	2,253.77	(ii) Total Government grants (a+b).
	(अ) सांविधिक	1,812.61	2,023.43	(a) Statutory grants
	(ब) अधिकरण योजनांसाठी	153.62	230.34	(b) Agency scheme grants.
2.	स्वनिर्मित साधनांकरवी उत्पन्नाची फोड (१ ते ४)	65.94	55.80	Self-raised resources (i to iv)
	(१) जमीन महसुलावरील स्थानिक उपकर (स्टॅम्प ड्यूटीसह)	23.10	24.93	(i) Local fund cess including stamp duty grants.
	(२) शिक्षण	19.06	13.79	(ii) Education
	(३) इमारत व दळणवळण	9.00	5.15	(iii) Buildings and communications.
	(४) इतर	14.78	11.93	(iv) Others
3.	एकूण शासकीय अनुदाने (१ ते ४)	1,812.61	2,023.43	Total Government grants (i to iv)
	(१) सहेतुक अनुदान	1,227.20	1,394.80	(i) Purposive grants
	(२) आस्थापना अनुदान	225.79	236.81	(ii) Establishment grant
	(३) योजना अनुदान	270.09	324.51	(iii) Plan scheme grants
	(४) इतर	89.53	67.31	(iv) Others

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.4 (A)—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
4.	एकूण महमुली खर्च (१ ते १४)	2,022.62	2,287.53	Total Revenue Expenditure (1 to 14)
(1)	सामान्य प्रशासन	186.19	202.13	General Administration
(2)	शिक्षण	1,017.20	1,127.34	Education
(3)	वैद्यकीय	3.36	3.86	Medical
(4)	सार्वजनिक आरोग्य	151.34	155.94	Public Health
(5)	आयुर्वेद	5.28	5.70	Ayurved
(6)	कृषि	35.03	34.25	Agriculture
(7)	पशुसंवर्धन	24.77	27.07	Animal Husbandry
(8)	इमारती व दळणवळण (सार्व- जनिक बांधकाम).	181.14	224.80	Buildings and Com- munications.
(9)	समाजकल्याण	36.04	48.60	Social Welfare
(10)	सामूहिक विकास	24.53	47.95	Community Development
(11)	सार्वजनिक आरोग्य अभि- यांत्रिकी.	63.16	64.95	Public Health Engineering
(12)	पाटबंधारे	123.30	142.83	Irrigation
(13)	वने	8.56	13.08	Forest
(14)	इतर	162.52	189.03	Others

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.5 (A)

प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या .

LOCAL BODIES BY TYPES

(संख्या/Number)

स्थानिक संस्था	रोजी/As on	Local bodies
(1)	31-3-1995	(1)
महानगरपालिका ..	12	.. Municipal Corporations.
नगरपरिषदा ..	232	.. Municipal Councils.
जिल्हा परिषदा ..	29	.. Zilla Parishads.
पंचायत समित्या ..	297	.. Panchayat Samitis.
ग्रामपंचायती ..	27,558	.. Gram Panchayats.
कटक मंडळे ..	7	.. Cantonment Boards.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.1.

सार्वत्रिक निवडणुकांचे निकाल

RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	लोकसभा विधानसभा		Item
		Lok Sabha (1989)	Vidhan Sabha (1990)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats or Constituencies.
2	(अ) वर्गीकृत जातींकरिता राखीव जागा	3	18	(A) Number of seats reserved for scheduled castes.
	(ब) वर्गीकृत जमातींकरिता राखीव जागा	4	22	(B) Number of seats reserved for scheduled tribes.
3	सर्वसाधारण जागा	41	248	Number of general seats.
4	उमेदवारांची संख्या—			Number of candidates —
	(अ) पुरस्कृत	1,157	10,200	(a) Nominated
	(ब) ज्याचा पुरस्कार त्याच ठरविला असे.	60	288	(b) Whose nomination was rejected.
	(क) पुरस्कार मागे घेणारे	504	6,148	(c) Withdrew.
	(ड) निवडणुका लढवणारे	523	3,764	(d) Contested.
	(ई) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected.
5	मतदारांची संख्या (हजारांत)			Number of electors (thousand).
	पुरुष	24,577	25,351	Men
	स्त्रिया	22,629	23,172	Women
	एकूण	47,206	48,523	Total
6	मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारांत)	28,257	30,214	Number of voters who voted (thousand)
7	वाह्य मते (हजारांत)	27,549	29,692	Number of valid votes polled (thousand)
8	मतदान केलेल्यांचे शेकड्या प्रमाण	60	62	Percentage of electors voting.

साधार.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

21. सार्वत्रिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.2.

उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण/CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	पक्षाचे नाव	लोकसभा Lok Sabha (1996)		विधानसभा Vidhan Sabha (1995)		Name of the party (2)
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	इंडियन नॅशनल काँग्रेस (इ.)	48	15	286	80	Indian National Congress (I).
2	ऑल इंडिया इंदिरा काँग्रेस (तिवारी)	33	....	....	....	All Indian Indira Congress (Tiwari)
3	जनता दल	13	....	183	11	Janta Dal
4	जनता पक्ष	16	....	16	....	Janata Party.
5	भारतीय जनता पक्ष	25	18	116	65	Bharatiya Janata Party.
6	शिवासेना	20	15	169	73	Shivsena
7	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया	3	....	16	....	Communist Party of India.
8	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया (साफे)	3	....	19	3	Communist Party of India (Marxists.)
9	समाजवादी पार्टी	7	....	23	3	Samajwadi Parti
10	शेतकरी कामगार पक्ष	4	....	42	6	Peasant and Workers' Party.
11	अपक्ष	805	....	3,196	45	Independent.
12	इतर नोंदणीकृत पक्ष	79	....	688	....	Other recognised Parties
13	समता पार्टी	7	....	10	....	Samata Party
14	नाग विदर्भ आंदोलन समिती	2	....	2	1	Nag Vidarbha Andolan Samiti
15	महाराष्ट्र विकास काँग्रेस	....	....	3	1	Maharashtra Vikas Congress
	एकूण	1,065	48	4,769	288	.. Total

• आधार.--मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.-- Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तफ्ता क्रमांक/TABLE No. 22.1.

अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)

ALL INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)
1996

(आधारभूत वर्षं/Base year : 1981-82=100,

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तूचा मूळ वस्तूचा मूळ	भार Weight	जानेवारी Jan. 1996	फेब्रुवारी Feb. 1996	मार्च March 1996	एप्रिल April 1996	मे May 1996	जून June 1996	Commodity Groups (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
1	मूलभूत पदार्थ	32.295	303.0	304.1	306.6	314.0	318.6	321.1	Primary articles
2	इंधन, शक्ति, दिवाबत्ती व बंगण	10.663	284.4	286.1	295.1	295.1	295.2	295.3	Fuel, power, light and lubricants
3	उत्पादित पदार्था माला	57.042	296.6	296.6	296.	297.9	298.6	299.3	Manufactured pro- ducts
4	सर्व वस्तू	100.000	297.4	297.9	299.4	302.8	304.7	305.9	All commodities

संख्या क्रमांक/TABLE No. 22.1.—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तु का गट	जुलै July 1996	अगस्त August 1996	सप्टेंबर Sept. 1996	ऑक्टोबर Oct. 1996	नोव्हेंबर Nov. 1996	दिसंबर Dec. 1996	Commodity Group
(1)	(2)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
1	मूलभूत पदार्थ	325.3	326.4	329.4	329.6	333.6	337.0	Primary articles.
2	इंधन, शक्ति, दिवाबत्ती व वंगण ..	323.8	330.3	330.3	331.0	333.7	334.1	Fuel, power, light, and lubricants.
3	उत्पादित पक्का माल	302.0	304.6	307.2	308.2	308.0	307.8	Manufactured products.
4	सर्व वस्तु	311.8	314.4	316.8	317.5	319.0	320.0	All commodities.

साधारण—आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source— Office of the Economic Adviser Ministry of Industry, Government of India, New Delhi

---

तक्ताक्रमांक/TABLE No. 22.2.

---

22. किमत निर्देशांक/

तबसा क्रमांक/

कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी भालिका)/

अनु क्रमांक Serial No.	केंद्र/साधारणत वर्ष	वस्तुचा गट	कार Weight	जाने. Jan. 1996	फेब्रु. Feb. 1996	मार्च March 1996	एप्रिल April 1996	मे May 1996
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.0	372 346	37 349	378 352	386 357	394 362
2	सोलापूर	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.0	358 336	365 345	368 348	363 347	364 347
3	नागपूर	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	53.08 100.00	324 321	328 325	329 326	336 331	344 336
4	पुणे	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	50.6 100.0	391 348	390 348	394 353	392 352	398 357
5	नाशिक	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	52.9 100.0	343 334	342 336	343 339	353 344	367 353
6	जळगाव	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	55.98 100.00	357 326	360 328	365 330	372 335	379 339
7	नांदेड	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	60.26 100.00	354 345	342 338	343 341	349 345	354 349
8	औरंगाबाद	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	53.65 100.00	392 348	384 344	371 337	377 341	390 349
9	कोल्हापूर	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	55.64 100.00	387 344	385 343	379 341	378 340	385 346
10	वकोळा	बस गट सर्वसाधारण निर्देशांक	62.30 100.00	342 328	337 324	341 328	350 333	350 339

साधारण.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

PRICE INDICES

TABLE No. 22 2.

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)

1996

(आधारवर्ष/ Base year: 1982 = 100)

जून June 1996	जुलै July 1996	ऑगस्ट Aug. 1996	सप्टेंबर Sept. 1996	ऑक्टो. Oct. 1996	नोव्हें. Nov. 1996	दिसंबर Dec. 1996	Items	Centres/Base year
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
398	394	394	395	398	403	413	Food	Mumbai
366	364	366	369	371	374	380	All items	
375	380	388	392	388	391	394	Food	Solapur
354	359	368	370	368	370	372	All items	
349	352	355	359	374	371	376	Food	Nagpur
339	346	347	350	360	359	361	All items	
402	404	405	405	405	410	414	Food	Pune
359	361	363	364	365	369	372	All items	
374	375	379	380	377	390	392	Food	Nashik
357	358	360	362	360	369	368	All items	
379	388	389	383	393	387	388	Food	Jalgaon
341	346	347	344	350	347	347	All items	
365	377	381	380	379	383	385	Food	Nanded
355	363	366	366	366	368	367	All items	
397	407	403	401	402	407	412	Food	Aurangabad
354	361	359	360	362	365	371	All items	
393	395	406	408	414	412	412	Food	Kolhapur
351	354	361	363	367	369	369	All items	
359	359	367	367	370	369	384	Food	Akola
343	344	350	350	352	351	362	All items	

Source.— Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.3.

महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतींचा निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL
ITEMS FOR RURAL MAHARASHTRA
1996

(पाया : १९८२=१००)

(Base : 1982 = 100)

महिना/वर्ष	गट/Group					Month/ Year
	अन्न Food	इंधन व दिवावती Fuel and lighting	कापड Clothing	संकीर्ण Miscel- laneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
भार	61.66	7.92	7.78	22.64	100.00	Weight
जानेवारी १९९६	347	276	319	343	339	January 1996
फेब्रुवारी १९९६	345	277	321	343	337	February 1996
मार्च १९९६	340	279	324	344	335	March 1996
एप्रिल १९९६	345	280	324	346	339	April 1996
मे १९९६	354	281	328	350	345	May 1996
जून १९९६	361	284	334	358	352	June 1996
जुलै १९९६	366	284	335	359	356	July 1996
ऑगस्ट १९९६	372	287	338	361	360	August 1996
सप्टेंबर १९९६	374	289	341	362	362	September 1996
ऑक्टोबर १९९६	374	290	343	364	363	October 1996
नोव्हेंबर १९९६	375	290	344	366	364	November 1996
डिसेंबर १९९६	374	294	346	369	365	December 1996

माघार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.4.

महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किमतीचा निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR URBAN MAHARASHTRA

1996 -

(पाया : १९८२=१००)

(Base : 1982=100)

महिना/वर्ष	गट/Group						Month/ Year
	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, tobacco	इंधन व दिव्या- बत्ती Fuel and Light- ing	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing, and bedding and footwear	संकीर्ण Mis- cellan- eous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार ..	54.12	2.02	6.67	5.95	31.24	100.00	Weight
जानेवारी १९९६ ..	329	431	233	434	323	329	January 1996
फेब्रुवारी १९९६ ..	328	434	234	438	322	329	February 1996
मार्च १९९६ ..	329	436	235	439	323	330	March 1996
एप्रिल १९९६ ..	336	441	236	439	325	334	April 1996
मे १९९६ ..	344	452	237	441	327	340	May 1996
जून १९९६ ..	353	473	238	441	329	345	June 1996
जुलै १९९६ ..	357	465	245	441	328	348	July 1996
ऑगस्ट १९९६ ..	361	460	235	441	330	350	August 1996
सप्टेंबर १९९६ ..	359	461	236	442	332	349	September 1996
ऑक्टोबर १९९६ ..	358	462	237	443	334	350	October 1996
नोव्हेंबर १९९६ ..	359	466	237	447	335	351	November 1996
डिसेंबर १९९६ ..	362	466	238	451	337	353	December 1996

बांधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai,

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.5.

नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR URBAN NON-MANUAL EMPLOYEES
1996(आधारभूत वर्ष : १९८४-८५=१००)
(Base year : 1984-85=100)

महिना आणि वर्ष	मुंबई Mumbai	नागपूर Nagpur	पुणे Pune	औरंगाबाद Aurangabad.	सोलापूर Solapur	Month and Year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)
जानेवारी १९९६ ..	....	....	....	....	....	January 1996
फेब्रुवारी १९९६ ..	....	....	....	....	....	February 1996
मार्च १९९६ ..	....	....	....	....	....	March 1996
एप्रिल १९९६ ..	....	....	....	....	....	April 1996
मे १९९६ ..	....	....	....	....	....	May 1996
जून १९९६ ..	....	....	....	....	....	June 1996
जुलै १९९६ ..	284	276	273	296	274	July 1996
ऑगस्ट १९९६ ..	....	....	....	....	....	August 1996
सप्टेंबर १९९६ ..	....	....	....	....	....	September 1996
ऑक्टोबर १९९६ ..	....	....	....	....	....	October 1996
नोव्हेंबर १९९६ ..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	November 1996
डिसेंबर १९९६ ..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	December 1996

जावार.—केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Central Statistical Organisation. Government of India, New Delhi.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.6.

महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR AGRICULTURAL LABOURERS
IN MAHARASHTRA
1996(आधार : शेती वर्ष १९८६-८७=१००)
(Base : Agricultural year 1986-87=100)

महिना आणि वर्ष	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month and year
(1)	(2)	(3)	(4)
भार	76.07	100.00	Weight
जानेवारी १९९६	261	245	January 1996
फेब्रुवारी १९९६	261	246	February 1996
मार्च १९९६	257	244	March 1996
एप्रिल १९९६	260	246	April 1996
मे १९९६	265	250	May 1996
जून १९९६	270	254	June 1996
जुलै १९९६	277	259	July 1996
ऑगस्ट १९९६	279	260	August 1996
सप्टेंबर १९९६	279	261	September 1996
ऑक्टोबर १९९६	276	259	October 1996
नोव्हेंबर १९९६*	273	257	November 1996
डिसेंबर १९९६*	272	257	December 1996

आधार.—लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला.

Source.—Labour Bureau, Government of India, Simla.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.1.

औद्योगिक गटांनुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण

INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER THAN
CULTIVATORS
1991

(हजारंत/In thousand)

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	उद्योग गट (2)	काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Workers			Industrial division (2)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
1	पशुपालन, जंगलकाम, मच्छि- मारी, शिकार आणि मळे, फळवागा व संलग्न	404	68	472	Livestock, forestry, fishing, hunting and plantations, orchards and allied activities.
2	खाणकाम व दगडकाम ..	98	17	115	Mining and Quarrying.
3	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया,— सधारण भाणि दुपस्ती				Manufacturing, processing, servicing and repairs—
	(a) घरगुती उद्योग. ..	337	162	499	(a) Household Industry.
	(b) विंगर घरगुती उद्योग ..	3,251	347	3,598	(b) Other than household industry.
4	बांधकाम ..	709	93	802	Construction.
5	व्यापार आणि वाणिज्य	2,400	257	2,657	Trade and Commerce.
6	परिवहन, साठवण व दळणवळण ..	1,116	45	1,160	Transport, Storage and Communications.
7	इतर सेवा	2,468	751	3,219	Other Services.
	एकूण ..	10,783	1,740	12,522	Total

साधार.—भारताची जनगणना १९९१, १९९२ चा पेपर २.

Source.—Census of India, 1991, Paper-2 of 1992, (Final Population Totals).

23. रोजगार/EMPLOYMENT

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.2.

बिगारशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण
 OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER
 THAN CULTIVATORS
 1981

(हजारत/In thousand)

अनु- क्रमांक Serial No.	व्यवसाय गट	काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Workers			Occupational division
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	धंदेवाईक, संशोधनशास्त्र आणि तत्सम काम करणारे	672	193	865	Professional, technical and related workers.
2	शासकीय, कार्यकारी व व्यवस्थापकीय काम करणारे.	333	12	345	Administrative, Executive and Managerial Workers.
3	कारकून व तत्सम काम करणारे.	996	122	1,118	Clerical and related workers
4	बिक्रेते	.. 1,062	89	1,151	Sales workers
5	सेवा क्षेत्रातील	.. 661	142	803	Service workers
6	शेतकरी, मत्स्यव्यवसाय करणारे, फासे पारधी, लाकडतोडे आणि तत्सम काम करणारे.	387	58	445	Farmers, Fishermen, Hunters, Loggers and Related workers.
7	उत्पादन व तत्सम क्षेत्रातील काम करणारे परिवहन सामुग्री चालक आणि मजूर.	3,741	492	4,233	Production and related workers. Transport Equipment Operators and Labourers
8	अवर्गीकृत.	.. 284	51	335	Workers not classified by occupations.
	एकूण	.. 8,136	1,159	9,295	Total

आसावर. —भारताची जनगणना १९८१, मालिका १२, भाग तीन, ए आणि बी (तीन).

Sources.—Census of India, 1981, Series-12, Part III, A & B (iii).

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.3.

सेवायोजनसंबंधीची माहिती
EMPLOYMENT EXCHANGE STATISTICS
1995

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	नवीन नोंदणी	7,20,070	Number of registrations.
2	नोकरी मिळालेल्यांची संख्या	18,673	Number of placements.
3	जाहीर केलेल्या रिक्त्या जागा	49,726	Number of vacancies notified.
4	पदावरील अर्जदारांची संख्या*	36,34,343	Number on live register*

टीप.—(१) *३१ डिसेंबर १९९५ रोजी.

(२) वरील आकड्यांत टिकेज्युअलायमेसन स्कीम (टेक्स्टाईल) च्या आकड्यांचा समावेश नाही.

Note.—(1) *As on 31st December 1995.

(2) The above figures are exclusive of those relating to decasualisation scheme (textile).

वाचपार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.4 (A).

राज्य व निमशासकीय कर्मचारी/STATE AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै १९९४ रोजी/As on 1st July 1994)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	कर्मचाऱ्यांची संख्या/Employees No.				Category (2)
		शासकीय State Government		*निमशासकीय *Semi Government		
		एकूण Total (3)	पुरुषा Males (4)	एकूण Total (5)	स्त्रिया Females (6)	
1.	राज्यपत्रित--					Gazetted--
	(अ) वर्ग १	11,428	1,016	705	24	(a) Class I
	(ब) वर्ग २	26,140	1,724	7,328	394	(b) Class II
	एकूण--(अ+ब) ..	37,568	2,740	8,033	418	Total--(a+b)
2.	अराज्यपत्रित--					Non-Gazetted--
	(क) वर्ग ३	3,97,574	39,976	3,11,500	83,319	(c) Class III
	(ड) वर्ग ४	1,57,004	15,801	70,684	16,056	(d) Class IV
	एकूण--(क+ड) ..	5,54,578	55,777	3,82,184	99,375	Total--(c+d)
	एकूण--(अ+ब+क+ड) ..	5,92,146	58,517	3,90,217	99,793	Total(a+b+c+d)
3.	इतर (आकस्मिकता निधीतून वेतन मिळणारे कार्यव्ययी आस्थापनेवर्गेल अंशकालिक व मानसेवी कर्मचारी).	85,942	23,139	98,775	72,628	Others paid from contingencies work- charged personnel part time and honorary
	एकूण कर्मचारी ..	6,78,088	31,656	4,88,992	1,72,421	Total Staff
वित्तलब्धी समूह/ Emolument Ranges		शासकीय कर्मचारी/ State Employees		*निमशासकीय कर्मचारी/ *Semi Government Employees		
Upto 200 पर्यंत		6,231		44,379		
201-250		1,165		147		
251-300		36,942		19,494		
301-400		1,787		4,343		
401-500		8,046		12,571		
501-700		2,223		7,058		
701-900		4,014		3,221		
901-1000		20,011		1,814		
1001-1200		1,476		2,839		
1201-1600		2,812		2,855		
1601-1800		20,871		16,167		
1801-2000		54,027		21,098		
2001-2250		95,963		29,795		
2251-2500		74,923		20,080		
2501-2750		62,138		46,047		
2751-3000		47,410		42,962		
3001-3500		81,926		81,702		
3501-4000		54,388		81,791		
4001-5000		53,851		39,665		
5001-6000		25,030		7,155		
6001-7000		10,606		2,868		
7001-8000		6,358		671		
8001 त्याहून जास्त/and above		4,890		270		
एकूण/Total ..		6,78,088		4,88,992		

*जिल्हा परिषद व नगरपरिषद कर्मचाऱ्यांची माहिती.

*Information of Zilla Parishad and Nagarparishad Employees.

बाधक : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

23. रोजगार/EMPLOYMENT

सबता क्रमांक/TABLE No. 23.4 (C).

श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्यशासकीय व निमशासकीय कर्मचारी
CLASS AND SOCIAL GROUPWISE STATE GOVERNMENT AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै १९९४ रोजी/As on 1st July 1994)

सामाजिक गट (1)	राजपत्रित/Gazetted		अराजपत्रित/Non-Gazetted		इतर (निघीतून पगार मिळणारे व अंशकालिक व मानसेवी इत्यादी) Others (Paid from contingencies honorary etc.) (6)	एकूण कर्मचारी Total employees (7)	Social Group (1)
	वर्ग-१ Class I	वर्ग-२ Class II	वर्ग-३ Class III	वर्ग-४ Class IV			
शासकीय मागासवर्गीय इतर	4,586	10,250	1,99,775	1,00,446	52,938	3,67,995	Government— Backward Others
एकूण	11,428	26,140	3,97,574	1,57,004	58,942	6,78,088	Total
निमशासकीय* मागासवर्गीय इतर	371	3,281	1,62,990	50,120	58,035	2,74,797	Semi-Government—* Backward Others
एकूण	705	7,328	3,11,500	70,684	98,775	4,88,992	Total

*जिल्हा परिषद व नगरपरिषद कर्मचाऱ्यांची माहिती

*Information of Zilla Parishad and Nagarparishad Employees

संवाद.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.5.

सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार/EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

(मार्च १९९५ रोजी/As on March 1995)

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	रोजगार (हजारांत) Employment ('000 No.)	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	718	Brihan Mumbai
2	ठाणे	98	Thane.
3	रायगड (अलिबाग)	40	Raigad. (Alibag)
4	रत्नागिरी	33	Ratnagiri.
5	सिंधुदुर्ग	20	Sindhudurg.
	कोंकण विभाग	929	Konkan Division
6	नाशिक	105	Nashik.
7	धुळे	40	Dhule.
8	जळगाव	84	Jalgaon.
9	अहमदनगर	53	Ahmednagar.
	नाशिक विभाग	282	Nashik Division
10	पुणे	203	Pune.
11	सातारा	43	Satara.
12	सांगली	40	Sangli.
13	सोलापूर	73	Solapur.
14	कोल्हापूर	54	Kolhapur.
	पुणे विभाग	432	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1623	Rest of Maharashtra
15	औरंगाबाद	50	Aurangabad.
16	जालना	12	Jalna.
17	परभणी	32	Parbhani.
18	बीड	36	Beed.
19	नांदेड	45	Nanded.
20	उस्मानाबाद	24	Osmanabad
21	लातूर	24	Latur.
	औरंगाबाद विभाग	223	Aurangabad Division
22	बुलढाणा	31	Buldana.
23	अकोला	42	Akola.
24	अमरावती	51	Amravati.
25	यवतमाळ	42	Yavatmal.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.5.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	अमरावती विभाग	166	Amravati Division
26	वर्धा	29	Wardha.
27	नागपूर	189	Nagpur.
28	भंडारा	41	Bhandara.
29	चंद्रपूर	65	Chandrapur.
30	गडचिरोली	18	Gadchiroli.
	नागपूर विभाग	342	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	508	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	2,333	Maharashtra State
	केंद्र सरकारी	455	Central Government.
	राज्य सरकारी	529	State Government.
	निम केंद्र सरकारी	424	Quasi Central Government.
	निम राज्य सरकारी	273	Quasi State Government.
	स्थानिक संस्था	652	Local Bodies.

आधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.6.

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार
EMPLOYMENT UNDER SHOPS AND COMMERCIAL ESTABLISHMENTS ACT

क्रमांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार	माहिती Particulars		Type of Establishment
		1995	1996*	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	कायदा लागू असलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांची संख्या.	241	241	Local bodies area to which the Act be applicable.
1	दुकाने—			<i>Shops—</i>
	(अ) दुकानांची संख्या	2,29,805	2,38,000	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	5,16,227	5,21,000	(b) Persons employed
2	व्यापारी संस्था—			<i>Commercial Establishments—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	2,27,993	2,48,000	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	11,67,995	12,10,400	(b) Persons employed
3	हॉटेल, इत्यादी—			<i>Hotels etc.—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	46,763	50,400	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	2,17,188	2,32,000	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे—			<i>Theatres—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	1,346	1,500	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	11,428	11,600	(b) Persons employed
5	कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	6,46,065	6,66,000	<i>Establishments having no employees</i>
	एकूण			<i>Total</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	11,51,972	12,04,000	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	19,14,568	19,75,000	(b) Persons employed

*अस्थायी/Provisional.

टोप.— वरील माहिती १९४८ च्या दुकाने व व्यापारी संस्था जायकाबाबती (दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, १९४८) नोंदलेल्या संस्थांमधीची आहे.

Note.— The above information relates to the establishments registered under the Shops and Establishments Act, 1948.

साधार.—कामगार जायकत, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.7.

रोजगार हमी योजनेखाली महाराष्ट्र राज्यात वेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च
CATEGORYWISE NUMBER OF WORKS AND EXPENDITURE INCURRED THEREON UNDER THE EMPLOYMENT
GUARANTEE SCHEME IN MAHARASHTRA STATE

(रुपये लाखांत/Rs. in lakh)

कामाचा प्रकार	1995-96		1996-97		Category of work
	मार्च १९९६ अखेरची एकूण कामे Number of works at the end of March 1996 (2)	सन १९९५-९६ मधील खर्च Expenditure incurred during 1995-96 (3)	डिसेंबर १९९६ अखेरची एकूण कामे Number of works at the end of December, 1996 (4)	सन १९९६-९७ घील डिसेंबर १९९६ पर्यंत खर्च Expenditure incurred during 1996-97 up to December, 1996 (5)	
(1)					(1)
(1) जलसिंचन	2,768	5,834.08	1,958	4,124.99	Irrigation
(2) भूदसंधारण व भू-विकास	18,270	11,895.37	12,917	8,409.96	Soil Conservation and Land Development.
(3) वनीकरणाची कामे	1,256	3,167.20	890	2,239.73	Forests Works
(4) रस्तेविषयक कामे	1,183	5,128.17	836	3,626.23	Road Works
(5) इतर कामे	2,138	324.73	263	1,009.50	Other Works
(6) इतर (कर्मचाऱ्यांवरील खर्च, यंत्र भूमि संपादन श्रमशक्ती, जवाहर विहिरी व फळबागा विकास इत्यादींवरील खर्च)	3,482	12,749.64	2,465	6,166.54	Other Works (Expenditure under staff, machinery land acquisition shramshakhi, jawahar wells horticulture development etc).
एकूण	29,097	44,375.00@	19,329	25,576.95	Total

@ विभागवारी उपलब्ध नमलेली रु. ५,२७९.८१ लाख समाविष्ट करून/Inclusive of Rs. 5,275.81 lakh for which break-up is not available.
संसाधन.—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई./Source.—Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

24. छापखाने व प्रकाशने/PRESSES AND PUBLICATIONS

तन्त्रा क्रमांक/TABLE No. 24.1.

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके

PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS

1995-96

अनुक्रमांक Serial No.	वाच ..	तपशील Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	छापखान्यांची संख्या	8,529	Number of printing presses
2	वर्तमानपत्रे—		Newspapers—
	(अ) दैनिके	587	(a) Dailies
	(ब) साप्ताहिके (आठवड्यातून दोनदा- ब तीनदा निघणारी घळून)	2,303	(b) Weeklies (including bi-weeklies and tri-weeklies).
	(क) पक्षिके	225	(c) Fortnightlies
	(द) मासिके (द्विमासिके घळून)	1,059	(d) Monthlies (including bi- monthlies)
	(इ) त्रैमासिके (चौमासिके घळून)	274	(e) Quarterlies (including four monthlies).
	(फ) वार्षिके (षण्मासिके घळून)	160	(f) Annuals (including six monthlies).
3	पुस्तके	795	Books.

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—Figures are provisional.

वाचार्.—अधिसूचना, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Mumbai.

25. वार्षिक योजना/
तक्ता क्रमांक/

आठवी पंचवार्षिक योजना—वर्षानिहाय व
EIGHTH FIVE YEAR PLAN—YEARWISE AND

(रुपये कोटीत/

अनु- क्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष/उपशीर्ष (१९९२-९७)	माध्य व्यय आठवी पंचवार्षिक योजना (१९९२-९७)		वार्षिक योजना १९९२-९३ Annual Plan 1992-93		वार्षिक योजना १९९३-९४ Annual Plan 1993-94	
		अनुमोदित व्यय VIIIth Five Year Plan (1992-97) (3)	सुधारित नियत व्यय Revised outlay (4)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (5)	सुधारित नियत व्यय Revised outlay (6)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (7)	
1	कृषि व संलग्न सेवा	1,350.22	215.53	193.54	263.88	242.86	
2	ग्रामविकास	1,709.83	474.13	513.33	421.80	468.50	
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	216.56	97.05	87.42	71.14	60.46	
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	3,329.10	724.42	704.96	902.49	731.71	
5	विद्युत विकास	4,579.98	684.52	833.63	782.31	978.13	
6	उद्योग व खाणकाम	814.46	94.45	103.17	153.31	151.81	
7	बाह्यतक व दळणवळण	1,739.23	212.61	209.84	375.02	295.67	
8	जास्त्रीय सेवा, पर्यावरण व तंत्रशास्त्र	8.11	0.82	0.75	1.44	1.01	
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	386.02	93.00	85.72	103.70	97.49	
10	सामाजिक व सामूहिक सेवा	4,185.13	609.32	602.97	712.09	711.97	
11	सर्वसाधारण सेवा	201.36	27.95	28.69	45.62	41.84	
12	इतर सेवा	.....	.....	.....	.....	.....	
एकूण		18,520.00	3,233.80	3,364.02	3,832.80	3,781.45	

आधार—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र ग्रामन, मंबई.

ANNUAL PLANS

TABLE No. 25.1

उप क्षेत्र निहाय सुधारित नियत व्यय आणि खर्च

SUB-SECTORWISE OUTLAY AND EXPENDITURE OF MAHARASHTRA

Rs. in crore)

वार्षिक योजना १९९४-९५ Annual Plan 1994-95		वार्षिक योजना १९९५-९६ Annual Plan 1995-96		वार्षिक योजना १९९६-९७ Annual Plan 1996-97	Head/Sub-head of Development
सुधारित नियत व्यय Revised outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure	सुधारित नियत व्यय Revised outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure	मान्य नियत व्यय Approved outlay	
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
346.37	326.77	458.71	352.77	535.67	Agriculture and allied services
376.88	562.46	679.85	623.93	1,003.10	Rural development
44.93	27.64	40.01	26.64	57.84	Special area development programme.
867.69	1,323.95	1,031.32	1,684.81	1,164.63	Irrigation and flood control.
993.28	1,139.60	1,085.66	980.47	1,256.29	Power development
174.33	198.21	231.52	205.17	429.79	Industry and minerals
590.39	416.03	585.11	529.68	847.13	Transport and communications
1.16	0.95	2.38	0.80	16.75	Science, technology and environment
123.68	109.40	208.91	181.03	211.81	General economic services
833.37	816.73	1,618.50	1,330.69	2,199.41	Social and community services
47.92	63.35	50.07	47.71	84.75	General services
358.00	137.10	416.80	242.56	513.00	Other services
4,758.00	5,122.19	6,408.84	6,206.26	8,320.17	Total

Source.—Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 26.1.

राज्याची महसुली जमा/REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

महसुलाची शीवे	अत्यक्ष Actuals 1994-95	सुधारलेले अंदाज Revised Estimates 1995-96	अर्थमंकल्प Budget Estimates 1996-97	Heads of Revenue
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(A) Tax Revenue—				
(ए) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर—				
0021 निगम कराव्यतिरिक्त उत्पाणावरील कर	701.14	702.27	771.86	Taxes on Income other than Corpora- tion Tax
0022 कृषि उत्पाणावरील कर	0.00	0.00	0.00	Taxes on Agricultural Income
0028 उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर	299.03	320.00	336.00	Other Taxes on Income and Expendi- ture.
एकूण—(ए)	1,000.17	1,022.27	1,107.86	Total—(a)
(बी) सालमत्ता व सांख्यिकी व्ययहार यांवरील कर—				
0029 जमीन महसूल	113.84	85.00	90.00	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी	1,116.58	1,270.00	1,460.00	Stamps and Registration Fees
0031 मपदा शुल्क	0.00	0.00	0.00	Estate Duty
0035 जंत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्वावर मालमत्ते- वरील कर.	0.00	0.00	0.00	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण—(बी)	1,230.42	1,355.00	1,550.00	Total—(b)

(c) Taxes on Commodities and Services—

(सी) विक्रय बस्तु व सेवा यांचरील कर—					
0039 राज्य उत्पादनशुल्क ..	944.38	1,040.00	1,115.00		State Excise
0040 विक्रीकर ..	5,758.46	6,835.00	7,698.00		Sales Tax
0041 वाहनांचरील कर ..	344.52	415.00	455.00		Taxes on Vehicles
0042 माल व वस्तु या चरील कर ..	279.11	296.16	315.42		Taxes on Goods and Passengers
0043 विजेचरील कर व शुल्क ..	336.68	360.00	382.00		Taxes and Duties on Electricity
0045 विक्रय बस्तु व सेवा यांचरील इतर कर व शुल्क	262.02	280.81	289.83		Other Taxes and Duties on Commodities and Services
1603 केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्याचा हिस्सा	1,018.74	1,104.19	1,304.62		States' Share of Union Excise Duties
एकूण—(सी) ..	8,943.91	10,331.16	11,559.87	..	Total—(c)
एकूण—(ए) ..	11,174.50	12,708.43	14,217.73	..	Total—(A)

(बी) करांभ्यातिरिक्त महसूल—

(ए) इतर भाषिक सेवा—					
0047 इतर भाषिक सेवा ..	0.04	0.00	0.00		(B) Non-Tax Revenue—
एकूण—(ए) ..	0.04	0.00	0.00	..	(a) Other Fiscal Services—
					Other Fiscal Services
					Total—(B)

(बी) व्याजाच्या जसा रकमा, लाभांच व नफा—

0049 व्याजाच्या जसा रकमा ..	1,177.08	1,600.64	1,539.37		(b) Interest Receipts, Dividends and Profits—
0050 लाभांच व नफा ..	3.79	3.54	4.51		Interest Receipts
एकूण—(बी) ..	1,180.87	1,604.18	1,543.88	..	Dividends and Profits
					Total—(b)

सप्तमं तालिका/TABLE No. 26. 1.—contd.

(रुपयें अक्षर/Rs. in crores)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(ब) करोव्यतिरिक्त इतर ससुचन--				
(एक) सर्वसाधारण सेवा--				
0051	लोकसेवा आयोग	0.05	0.08	0.08
0055	पोलीस	28.87	44.71	50.08
0056	दुर्गा	7.54	8.23	8.72
0057	पुरवठा व विनियोग	(—)	0.01	0.01
0058	लेखनसामग्री व मुद्रण	14.57	18.29	19.07
0059	सार्वजनिक बांधकामे	45.74	46.38	51.40
0070	इतर प्रशासनिक सेवा	38.57	36.05	41.90
0071	निवृत्तिवतने व इतर सेवानिवृत्ति नाशु याच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा	15.87	17.45	18.33
0075	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	86.00	91.79	107.33
एकूण--(एक)		237.19	262.99	296.92
		Total--(b)		
(दोन) सामाजिक सेवा--				
0202	शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती	28.53	30.67	32.08
0210	शैक्षणिक सेवा व सामाजिक आरोग्य	62.88	56.12	58.18
0211	कुटुंब कल्याण	0.83	0.84	0.86
0125	पानीपुरवठा व स्वच्छता	11.18	10.70	10.70
(c) Other Non-Tax Revenue--				
(i) General Services--				
	Public Service Commission			
	Police			
	Jails			
	Supplies and Disposals			
	Stationery and Printing			
	Public Works			
	Other Administrative Services			
	Contributions and Recoveries towards Pension and other Retirement Benefits.			
	Miscellaneous General Services			
एकूण--(द)		296.92		
(ii) Social Services--				
	Education, Sports, Art and Culture			
	Medical and Public Health			
	Family Welfare			
	Water Supply and Sanitation			

0216	गृहनिर्माण	..	..	9.63	14.16	14.59	Housing
0217	नगरविकास	..	..	9.94	10.63	11.35	Urban Development
0220	माहिती व प्रसिद्धी	..	..	0.46	0.44	0.47	Information and Publicity
0230	कामगार व सेवामध्ये	..	..	8.64	12.25	11.00	Labour and Employment
0235	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	..	..	22.30	19.65	18.69	Social Security and Welfare
0250	इतर सामाजिक सेवा	..	..	2.89	2.95	3.02	Other Social Services
एकूण--(रील)				157.28	158.41	160.94	Total --(ii)

(तौल) मासिक सेवा--

0401	पीकसंवर्धन	..	..	13.04	17.08	19.16	Crop Husbandry
0403	पशुसंवर्धन	..	..	2.56	2.98	3.65	Animal Husbandry
0404	दुग्धव्यवसायविकास	..	..	646.83	374.12	441.18	Dairy Development
0405	मत्स्यव्यवसाय	..	..	1.50	1.93	2.53	Fisheries
0406	वनीकरण व वन्यजीवन	..	..	192.80	155.00	166.00	Forestry and Wild Life
0407	लागवळ	..	..	0.00	0.00	0.00	Plantation
0408	घस साठवण व वखार	..	..	35.69	0.81	0.97	Food Storage and ware housing
0423	सहकार	..	..	31.32	35.97	37.24	Co-operation
0435	इतर कृषिविषयक कार्यक्रमा	..	..	0.56	0.00	0.61	Other Agricultural Programmes
0508	जमीन सुधारणा	..	..	1.25	1.32	1.38	Land Reforms
0515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रमा	..	..	11.19	14.05	14.10	Other Rural Development Programmes

(iii) Economic Services--

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 26. 1—contd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
0551 हॉग राळ प्रवेग	0.71	0.00	0.00	Hill Areas
0575 इतर विशेष क्षेत्रीय कार्यक्रमा	0.00	0.00	0.00	Other Special Areas programme
0701 मोठे व मध्यम पाठबंधारे	70.99	75.49	77.77	Major and Medium Irrigation
0702 लघुपाटबंधारे	17.01	10.90	11.37	Minor Irrigation
0801 वीज	51.86	60.22	65.21	Power
0802 पेट्रोलियम	0.22	0.44	0.66	Petroleum
0810 उर्जेची अपारंपारिक साधने	0.25	0.20	0.00	Non-conventional sources of Energy
0851 ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	1.77	0.79	0.81	Village and Small Industries
0852 उद्योग	0.98	1.00	1.00	Industries
0853 अलोहयुक्त खानकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	227.03	250.00	280.00	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
0875 इतर उद्योग	0.08	0.06	0.06	Other Industries
1001 भारतीय रेल्वे	0.11	0.00	0.00	Indian Railways
1051 बंदरे व दीपगृहे	2.31	2.45	2.60	Ports and Light Houses
1054 रस्ते व पूल	7.10	15.37	14.55	Roads and Bridges
1055 मार्ग परिवहन	0.00	0.00	0.00	Road and Transport
1425 इतर शास्त्रीय मशोधन	0.00	0.00	0.00	Other Scientific Research
1452 पर्यटन	0.00	0.00	0.00	Tourism
1475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	10.31	9.78	9.53	Other General Economic Services
एकूण—(तीन)	1327.47	1030.56	1150.38	Total—(iii)
एकूण—(सी)	1,721.94	1,451.96	1,608.24	Total—(c)

(डी) सहायक अनुदाने व अंशदाने—		(d) Grants-in-aid and Contributions—			
1601 केंद्र सरकारकडून सहाय्यक अनुदाने	..	1,012.13	1,354.32	1,634.44	Grants-in-aid from Central Government
एकूण—(डी)	..	1,012.13	1,354.32	1,634.44	Total—(d)
एकूण—(बी)	..	3,914.98	4,410.46	4,786.56	Total—(B)
एकूण—महसुली जमा	..	15,089.48	17,118.89	19,004.29	Total—Revenue Receipts

साधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९६-९७.
 Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1996-97.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 26.2

महसुली लेख्यावरील खर्च/EXPENDITURE ON REVENUE ACCOUNT

(रुपये कोटीस/Rs. in crore)

वर्षाची.शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 1994-95	सुधारलेले अंदाज Revised Estimates 1995-96	अर्थसंकल्प Budget Estimates 1996-97	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(ए) सर्वसाधारण सेवा—				(A) General Services—
(अ) राज्याची अंगे --				(a) Organs of State—
2011 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे	14.43	15.27	16.38	Parliament/State/Union Territory Legislatures
2012 राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघराज्य क्षेत्रांचे प्रशासक	1.91	1.90	1.89	President/Vice-President/Governor/Administrator of Union Territories.
2013 मंत्रिपरिषद	4.92	8.39	6.01	Council of Ministers
2014 न्यायदान	92.00	116.37	112.25	Administration of Justice
2015 निवडणुका	108.02	103.40	2.73	Elections
एकूण—(अ)	221.28	245.33	139.26	Total—(a)
(बी) वार्षिक सेवा—				(b) Fiscal Services—
(एक) उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली --				(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure—
2020 उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली	287.23	332.40	335.42	Collection of Taxes on Income and Expenditure
एकूण—(एक)	287.23	332.40	335.42	Total—(i)

(दोन) मालमत्ता व वाढवली व्यवहार यांचरील करांची वसुली—

(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transaction—

2029	जमीन महसूल	..	..	82.44	83.69	53.88	Land Revenue
2030	मुद्रांक व नोंदणी	..	..	19.09	20.62	22.54	Stamps and Registration
एकूण-- (दोन)				101.53	104.31	76.42	Total—(ii)

(तीन) विक्री वस्तु व सेवा यांचरील करांची वसुली—

(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—

2039	राज्य उत्पादन शुल्क	..	..	12.89	15.38	15.66	State Excise
2040	विक्रीकर	..	..	756.14	914.45	899.38	Sales Tax
2041	वाहनांवरील कर	..	..	269.16	295.11	322.36	Taxes on Vehicles
2045	विक्री वस्तु व सेवा यांचरील इतर कर व शुल्क	..	..	111.36	134.05	138.37	Other Taxes and Duties on Commodities and Services.
एकूण-- (तीन)				1149.55	1,358.99	1,375.77	Total—(iii)

इतर भाषिक सेवा

(iv) Other Fiscal Services

2047	इतर भाषिक सेवा	..	..	24.73	21.65	22.59	Other Fiscal Services
एकूण-- (चार)				24.73	21.65	22.59	Total—(iv)
एकूण-- (बी)				1,563.04	1,817.35	1,810.20	Total—(b)

तबता क्रमांक/TABLE No. 26.2--*contd.*

(रुपय कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(सी) ब्याज प्रदान व ऋण सेवा—				(c) Interest Payment and Servicing of Debts—
2048 ऋण कमी करणे किंवा ऋणप्रतिबंधन यांसाठी विनियोजन	433.94	490.45	601.24	Appropriation for Reduction or Avoidance of Debts
2049 ब्याज प्रदान	1,760.01	2,092.70	2,487.10	Interest Payments
एकूण-- (सी)	2,193.95	2,583.15	3,088.34	Total—(c)
(डी) प्रशासकीय सेवा—				(d) Administrative Services—
2051 लोकसेवा आयोग	4.34	5.35	5.58	Public Service Commission
2052 सचिवालय-सर्वसाधारण सेवा	26.40	33.47	32.30	Secretariat—General Services
2053 जिल्हा प्रशासन	285.56	325.34	355.63	District Administration
2054 कोषागार व लेखा प्रशासन	25.47	30.26	31.34	Treasury and Account Administration
2055 पोलीस	805.01	900.86	896.13	Police.
2056 सुग्ग	37.62	36.34	34.71	Jails
2057 पुरवठा व विनियोग	0.38	0.42	0.48	Supplies and Disposals
2058 लेखनसामग्री व मुद्रण	44.80	51.91	51.26	Stationery and Printing
2059 सार्वजनिक बांधकामे	56.33	161.19	150.68	Public Works.
2070 इतर प्रशासनिक सेवा	34.87	34.87	1323.63	Other Administrative Services.
एकूण-- (डी)	1,320.78	1,579.51	2,881.74	Total—(d)

(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा—				(e) Pensions and Miscellaneous General Services—
2071	निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ	..	488.97 779.55	894.62 Pensions and Other Retirement Benefits
2075	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	..	37.24 38.21	38.81 Miscellaneous General Services
	एकूण--(इ)	..	526.21 817.76	933.43 Total—(e)
	एकूण--(ए)	..	5,825.26 7,043.10	8,852.97 Total—(A)

(बी) सामाजिक सेवा—				(B) Social Services—
(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती—				(a) Education, Sports, Art and Culture—
2202	सर्वसाधारण शिक्षण	..	2,796.73 3,448.15	3,370.89 General Education
2203	तांत्रिक शिक्षण	..	147.82 154.68	145.13 Technical Education
2204	क्रीडा व युवकसेवा	..	27.89 38.45	47.23 Sports and Youth Services
2205	कला व संस्कृती	..	22.41 26.14	27.91 Art and Culture
	एकूण--(ए)	..	2,994.85 3,667.42	3,591.16 Total—(a)

(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण—				(b) Health and Family Welfare—
2210,	शैक्षकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य	..	672.87 774.34	815.60 Medical and Public Health
2211,	कुटुंबकल्याण	..	85.17 127.44	128.38 Family Welfare
	एकूण--(बी)	..	758.04 901.78	943.98 Total—(b)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2—contd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(सी) पाणीपुरवठा, स्वच्छता, गृहनिर्माण व नगरविकास--				(c) <i>Water Supply, Sanitation, Housing, and Urban Development—</i>
2215, पाणीपुरवठा आणि स्वच्छता ..	264.34	388.08	477.39	Water Supply and Sanitation
2216, गृहनिर्माण ..	139.11	179.55	168.86	Housing
2217, नगरविकास ..	119.54	251.02	205.85	Urban Development
एकूण-- (सी) ..	522.99	818.65	852.10	Total—(c)
(डी) माहिती व प्रसारण				(d) <i>Information and Broadcasting—</i>
2220, माहिती व प्रसारण ..	14.19	14.16	13.36	Information and Publicity
एकूण-- (डी) ..	14.19	14.16	13.36	Total—(d)
(इ) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण--				(e) <i>Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—</i>
2225, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण ..	278.72	380.94	371.81	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes
एकूण-- (इ) ..	278.27	380.94	371.81	Total—(e)

(एफ) कामगार व कामगार कल्याण--

(f) Labour and Labour Welfare--

2230, कामगार व सेवायोजन ..	104.35	147.73	139.23	Labour and Employment
एकूण--(एफ) ..	104.35	147.73	139.23	Total--(f)

(जे) समाजकल्याण आणि पोषण आहार--

(g) Social Welfare and Nutrition--

2235, सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	186.45	212.75	212.59	Social Security and Welfare
2236, पोषण आहार ..	91.12	73.35	70.73	Nutrition
2245, नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य	265.59	427.70	434.41	Relief on Account of Natural Calamities
एकूण--(जे) ..	543.16	713.80	767.73	Total--(g)

(एच) इतर--

(h) Others--

2250, इतर सामाजिक सेवा ..	1.26	1.27	1.28	Other Social Service
2251, सचिवालय-सामाजिक सेवा ..	9.18	14.18	17.90	Secretariat-Social Services
एकूण(एच) ..	10.44	15.45	19.18	Total (h)
एकूण-- (बी) ..	5,226.74	6,659.93	6,698.55	Total-- (B)

संघसा कर्मांक/TABLE No. 26.2—contd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
C. Economic Services—				
(a) Agriculture and Allied Services—				
(ती) आगाधक सेवा				
(ए) कृषि व संसम्त कार्याधस—				
2401 पीक संबर्धन	210.33	271.28	242.66	Crop Husbandry
2402 मृद व जल सधारण	61.82	16.87	16.91	Soil and Water Conservation
2403 पशुसंवर्धन	80.31	94.94	100.68	Animal Husbandry
2404 दुग्धव्यवसाय विकास	771.12	520.74	608.35	Dairy Development
2405 मत्स्यव्यवसाय	14.31	16.37	16.97	Fisheries
2406 धनीकरण व वन्यजीवन	224.69	243.41	253.62	Forestry and Wild Life
2408 अन्न, साठवण व वखार	58.86	53.91	67.45	Food, Storage and Warehousing
2415 कृषिविधयक संशोधन व शिक्षण	96.57	114.78	101.72	Agricultural Research and Education
2425 सहकार	73.01	91.92	115.18	Co-operation
एकूण—(ए)	1 591.02	1,424.22	1,523.54	Total—(a)

(बी) ग्रामविकास—				(b) Rural Development—	
2501	ग्रामविकासासाठी विशेष कार्यक्रम	79.60	88.16	161.84	Special Programmes for Rural Development.
2505	ग्रामोद्योग सेवायोजन	573.37	585.50	484.88	Rural Employment
2506	जमीन सुधारणा	0.00	0.00	0.01	Land Reforms
2515	इतर ग्रामोद्योगविकास कार्यक्रम	114.31	208.12	272.24	Other Rural Development Programmes
एकूण--(बी)		767.28	881.78	858.97	Total--(b)
(सी) विशेष क्षेत्र कार्यक्रम--				(c) Special Areas Programmes--	
2551	होंगराळ प्रदेश	31.37	36.89	59.75	Hill Areas.
एकूण--(सी)		31.37	36.89	59.75	Total--(c)
(डी) पाटबंधारे व पुर नियंत्रण--				(d) Irrigation and Flood Control--	
2701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	883.29	1117.56	1,151.00	Major and Medium Irrigation
2702	लहान पाटबंधारे	202.06	227.83	229.47	Minor Irrigation
2705	सामक्षेत्र विकास	28.19	39.79	41.22	Command Areas Development
2711	पुर नियंत्रण व जलनिस्सारण	3.55	4.04	3.62	Flood Control and Drainage
एकूण--(डी)		1,117.09	1,389.22	1,425.31	Total--(d)
(इ) ऊर्जा--				(e) Energy--	
2801	वीज	9.72	14.76	14.64	Power
2810	ऊर्जेची अपारंपरिक स्रोत	10.48	12.51	12.95	Non-Conventional Sources of Energy
एकूण--(इ)		20.20	27.27	27.59	Total--(e)

तक्ता क्रमांक/TABLE No 26.2--contd.

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(एक) उद्योग व खनिजे--				(f) Industry and Minerals--
2851 ग्रामीण व लघु उद्योग	27.25	26.80	34.70	Village and Small Industries
2852 उद्योग	86.03	119.31	278.20	Industries
2853 अलोहयुक्त खानिकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	4.18	4.84	5.00	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
एकूण--(एक)	117.46	150.95	317.90	Total--(f)
(जी) वहातुक--				(g) Transport--
3001 भारतीय रेलवे-धोरणनिश्चिती, संचालन, संशोधन व इतर संकोण संघटना.	0.17	0.21	0.22	Indian Railways--Policy formulation, Direction, Research and Miscellaneous Organisation
3051 बंदरे व दीपगृहे	4.16	4.86	5.11	Ports and Light Houses
3053 नागरी विमान चालन	0.92	0.97	1.04	Civil Aviation
3054 मार्ग व पूल	19.41	12.91	11.11	Roads and Bridges
3055 मार्ग परिवहन	3.03	3.68	3.62	Road Transport
3056 अंतर्देशीय जल परिवहन	0.05	0.05	0.05	Inland Water Transport
एकूण--(जी)	27.74	22.68	21.15	Total--(g)

(आय) विज्ञान, संशोधन व पर्यावरण—

(i) Science, Technology and Environment—

3402 अंतराळ संशोधन	0.08	0.06	0.09	Space Research
3425 इतर वैज्ञानिक संशोधन	0.66	0.46	0.75	Other Scientific Research
3435 पारिस्थितिकी व पर्यावरण	6.55	3.23	29.87	Ecology and Environment
<hr/>				
एकूण—(आय)	7.29	3.75	30.71	Total—(i)

(जे) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा—

(j) General Economic Services—

3451 सचिवालय-आर्थिक सेवा	21.43	24.65	26.38	Secretariat-Economic Services
3452 पर्यटन	3.72	4.85	6.62	Tourism
3454 जनगणना सर्वेक्षण व सांख्यिकी	5.33	6.87	5.99	Census Survey and Statistics
3456 नागरी पुरवठा	0.07	0.12	0.05	Civil Supplies
3475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	4.77	6.27	6.01	Other General Economic Services
<hr/>				
एकूण—(जे)	35.32	42.76	4.05	Total—(j)
<hr/>				
एकूण—(सी)	3,714.77	3,979.52	4,309.97	Total—(C)

सक्ता प्र.सं.क/TABLE No. 26.2.— conold.

				(रुपये कोटीत/Rs. in crore)
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(ख) सामयिक अनुदाने व अंशदाने—				(D) Grants-in-aid and Contributions—
3604 स्थानिक सस्था व पंचायत राज्य सस्था यांना युक्तानभरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे	45.42	48.55	89.34	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayati Raj Institutions
3606 साध्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	0.00	0.00	0.00	Aid Material and Equipments
एकूण—(ख)	45.42	48.55	89.34	Total—(D)
एकूण—महसुली लेखाखरील खर्च	14,812.19	17,731.10	19,950.83	Total—Expenditure on Revenue Account

माधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९६-९७
Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1996-97.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3

राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण

ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1994-95	सुधारलेले अंदाज Revised Estimates 1995-96	अर्थसंकल्प Budget Estimates 1996-97	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक—महसुली लेखाशोषसालील जमा—				I. Receipts on Revenue Account—
(अ) कर महसूल ..	11,174 50	12,708 43	14,217 73	(a) Tax Revenue
(ब) कराव्यतिरिक्त महसूल ..	3,914 98	4,410 46	4,786 56	(b) Non-Tax Revenue
एकूण—(एक) ..	15 089 48	17,118 89	19,004 29	Total (1)
दोन—भांडवली लेखावरील जमा—	5,543 09	4,643 45	6,086 43	II. Receipts on Capital Account
एकूण जमा—(एक + दोन) ..	20,632 57	21,762 34	25,090 72	Total Receipts (I + II)
तीन—महसुली लेखाशोषवरील खर्च—				III. Expenditure on Revenue Account—
(अ) विकास खर्च ..	10 314 74	12,345 46	12,714 96	(a) Development Expenditure
(ब) विकासोत्तर खर्च ..	2,313 50	2,802 49	4,147 53	(b) Non-Development Expenditure
(क) ऋण सेवा ..	2,193 95	2,583 15	3,038 34	(c) Debt Services
एकूण—(तीन) ..	14 812 19	17,731 10	19,950 83	Total (III)

तख्ता क्रमांक/ TABLE No. 26.3—concl'd.

				(रुपये कोटीत/Rs. in crore)
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
वार. मांडवली खर्च—				IV. Capital Expenditure—
(अ) महसुली लेखाबाहेरील मांडवली खर्च	3,795.70	2,925.04	2,841.47	(a) Capital Expenditure outside the Revenue Account
(ब) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च ..	1,418.44	1,796.96	2,795.69	(b) Disbursements on Loans and Debt Section
एकूण (चार) ..	5,214.14	4,722.00	5,637.16	.. Total (IV)
एकूण खर्च (तीन+चार) ..	20,026.33	22,453.10	25,587.99	.. Total Expenditure (III+IV)

आधारा.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पित प्रकाशने, १९९६-९७.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1996-97.

27. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 27.1.

चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न
STATE INCOME AT CURRENT AND CONSTANT PRICES

विभाग	राज्य उत्पन्न/State income 1994-95*		1995-96@		Sector
	चालू किमती- नुसार At current prices (1)	१९८०-८१ च्या स्थिर किमतीनुसार At constant prices (1980-81) (3)	चालू किमती- नुसार At current prices (4)	१९८०-८१ च्या स्थिर किमतीनुसार At con- stant prices (1980-81) (5)	
1. उत्पन्न (कोटी रुपयांत)--					Income (Rs. in crore)--
(अ) कृषि, वन उद्योग, मत्स्योद्योग आणि खानी.	23,562	6,548	27,799	7,161	(A) Agriculture forestry, fisheries, mining and quarrying.
(ब) कारखाने, बांधकाम, वीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा ..	35,569	12,570	45,280	13,665	(B) Manufacturing, construction, electricity, gas and water supply.
(क) परिवहन, साठवण व दळणवळण, व्यापार, हॉटेल्स आणि स्पाहारमूडे	20,088	6,056	24,953	6,720	(C) Transport, storage and communication, trade, hotels and restaurants.
(द) बँका व विमा उद्योग, स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी, व्यावसायिक सेवा, मार्केटिंग प्रशासन आणि इतर सेवा.	30,830	10,614	33,546	11,297	(D) Banking and insurance, real estate and ownership of dwellings, business services, public administration and other services.
एकूण	1,10,049	35,788	1,31,578	38,843	.. Total
11. दरगोड राज्य उत्पन्न (रुपयामध्ये)	12,997	4,227	15,244	4,500	Per capita State Income (in Rs.).

*अस्थायी/Provisional @प्राथमिक/Preliminary.

साधन.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

३०. सफाई

तकता क्रमांक/

नियंत्रित बाजारपेठा/

(३० मार्च १९९५ रोजी/

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे
(1)	(2)	(3)
1	बृहन्मुंबई	.. .. मुंबई
2	ठाणे	.. .. मुरवाड, शहापूर, मिबंधी, पालघर, कल्याण, वसई, वाडा
3	रायगड	.. .. कर्जत, पनवेल, पेण, रोहा, खालापूर (खोपोली), महाड, अलिबाण, माणगाव, मुरूड.
4	रत्नागिरी	.. .. रत्नागिरी
5	सिध्दुर्ग	.. ..
6	नाशिक	.. .. घोटी, कामलगाव, मानेगाव, नांदगाव, सिन्नर, सटाणा, येवना, नाशिक, कळवण, चांदवड, मनगाड, दिहोरी
7	घुळे	.. .. घुळे, दोडाईचा, शिरपूर, नदुरबार, शहादा, साक्री, नवापूर, तळोदा
8	जळगाव	.. .. जामनेर, धरणगाव, अजळनेर, वजगाव, वारोडा, चाळीसगाव, चोपडा, बोदवड, पाचोरा, रावेर, मुमावळ, पावल.
9	अहमदनगर	.. .. अहमदनगर, कोरगाव, श्रीरामपूर, राहुरी, संगमनेर, शेवगाव, पाचडों, जामशेड, श्रीगोंदा, नेवामा, पारनेर कर्जत, अकोले
10	पुणे	.. .. बारामती, शेड, निरा, भोर, पुणे, शिकर, इंदापूर, नुशर, दौंड, मचर, तळेगाव-दाभोडे.
11	सातारा	.. .. कोरेगाव, कराड, फलटण, सातारा, वडन, पाटण, लोणंद, दहोवडी, वाई
12	सांगली	.. .. सांगली, तामगाव, इस्लामपूर, विटा, आटपाडी
13	सांगलीपूर	.. .. सांगलीपूर, पांडोळ, करनाडा, कुडुवाडी, बरकतवाडी, वागी, बरकतवाडी, पंढरपूर, मंगळवेढा, सांगोळा.
14	कोल्हापूर	.. .. कोल्हापूर, गडहिंग्लज, जयसिंगपूर, वडगाव, (पेठ).
15	औरंगाबाद	.. .. औरंगाबाद, वैजापूर, लासुर स्टेसन, पैठण, कभड, मिसलीड, गंगापूर, सोधगाव.
16	जालना	.. .. जालना, अंबड, भोकरदन. मठा, परतूर.
17	परभणी	.. .. परभणी, मानवत, मेल, गंगेशेड, पूर्णा, बसमत, हिगोली, आखाडा-बाळापूर, जिनूर, कळमनुरी, पिंगळे-बवळा बाजार, पाथरी.
18	बीड	.. .. बीड, आंबेभोगाई, किल्लेगार, गेवराई, मांजळगाव, परळी-बैजनाथ, कडा, पाटी.

MISCELLANEOUS

TABLE No. 28-1.

REGULATED MARKETS

As on 30th September 1995)

District	Names of regulated markets
(2)	(3)
Brihan Mumbai	.. Mumbai.
Thane	.. .. Murbad, Shahapur, Bhiwandi, Palghar, Kalyan, Vasai, Wada
Raigad	.. .. Karjat, Panvel, Pen, Roha, Khalapur (Khopoli), Mahad, Alibag, Mangaon, Murud
Ratnagiri	.. .. Ratnagiri.
Sindhudurg	.. .. —
Nashik	.. .. Ghoti, Lasalgaon, Malegaon, Nandgaon, Sinnar, Satana, Yevla, Nashik, Kalwan, Chandwad, Manmad Dindori.
Dhule	.. .. Dhule, Dondaicha, Shirpur, Nandurbar, Shahada, Sakri, Nawapur, Taloda.
Jalgaon	.. .. Jamner, Dharangaon, Amalner, Jalgaon, Parola, Chalisgaon, Chopda, Bodwad, Pachora, Raver, Bhusawal, Yawal.
Ahmadnagar	.. .. Ahmadnagar, Kopergaon, Shrirampur, Rahuri, Sangamner, Shevgaon, Pathardi, Jamkhed, Shrigonda, Nevasa, Parner, Karjat, Akole.
Pune	.. .. Baramati, Khed, Nira, Bhor, Pune, Shirur, Indapur, Junnar, Daund, Manchar, Talegaon-Dabhade.
Satara	.. .. Koregaon, Karad, Phaltan, Satara, Vaduj, Patan, Lonand, Dahiwadi, Wai.
Sangli	.. .. Sangli, Tasgaon, Islampur, Khanapur-Vita, Atpadi
Solapur	.. .. Solapur, Mohol, Karmala, Kurduwadi, Akkalkot, Barshi, Akluj, Pandharpur, Mangalvedha, Sangola.
Kolhapur	.. .. Kolhapur, Gadhinglaj, Jaysingpur, Vadgaon (Peth).
Aurangabad	.. .. Aurangabad, Vaijapur, Lasur Station, Paithan, Kannad, Sillod, Gangapur, Soyegaon.
Jalna	.. .. Jalna, Ambad, Bhokardan, Mantha, Partur.
Parbhani	.. .. Parbhani, Manwat, Sailu, Gangakhed, Purna, Basmath, Hingoli, Akhada-Balapur, Jintur, Kalamnuri, Pingali-Javla market, Pathri.
Beed	.. .. Beed, Ambejogai, Kilk Dharur, Georai, Manjalegaon, Parli-Vajinath, Kada, Patoda.

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे
(1)	(2)	(3)
19	नांदेड ..	.. नांदेड, मुदखेड, उमरी, घर्मावाड, भोकर, किनवट, हुयगाव, जोहा, देगलूर, मुखेड, कुंडलवाडी, नाथगाव, कंधार.
20	उस्मानाबाद ..	.. कळंब, उस्मानाबाद, मुरुम, परहा, भुम, पुळजापूर, उमरगा.
21	नातूर ..	.. नातूर, उदगीर, निलंगा, अहमदपूर, देवणी-गुरांचा बाजार, बीधा, हुंदरगुली-गुरांचा बाजार, रेणापूर-गुरांचा बाजार, चाकूर.
22	बुलडाणा ..	.. मलकापूर, नांदुर, शेगाव, खामगाव, अळगाव-जामोद, देळगाव राजा चिखली, पेहकर, लोभार, संगामपूर, मोताळा.
23	अकोला ..	.. अकोला, अकोट, तेऱ्हा, मुतिगापूर, फारंजा, वाशिम, रिछोड, माळेगाव वाळापूर, पातूर, मंगळपेठ, बाणी-टाकळी, मनोरा.
24	अमरावती ..	.. अमरावती, घामणगाव रेल्वे, दर्यापूर, अंजनगाव, सुर्गी, अचलपूर वरुड, मोर्शी, धारणी चांदूर-बाजार, चांदूर-रेल्वे, तीवसा, नांदगाव खडेपेठ.
25	यवतमाळ ..	.. यवतमाळ, घाटंजी, पांढरकवडा, दारुहा, बणी, दिगम, बोरोपूरव, उमरखेड, पुसद (कापून व घान्ने) राळेगाव, नेर, पद्मगाव मारेगाव.
26	बर्घा ..	.. बर्घा, सिंदी, पुलगाव, आर्वी, हिंगणघाट, आष्टी
27	नागपूर ..	.. काटोल, भिवापूर, नरखेड, सावनेर, रामटेक, उमरेड, कळमेष्टान, नागपूर मांडळ, पारशिवनी.
28	भंडारा ..	.. गोंदिया, भंडारा, तिरोडा, आमगाव, लाश्चणी, पवनी, तुमतर, आष्टणदूर अर्जुनी-भोरगाव, मोहाडी, मोरेगाव.
29	चंद्रपूर ..	.. चंद्रपूर, वरोरा, मूल, अक्षुपुती, निदेवाही, नागाविड राजरा, चिम्ब, गोंडपिपरी मद्रावती
30	गडचिरोली ..	.. गडचिरोली, भारभोरी, अहेरी

TABLE No. 28.1.—*contd.*

District			Names of regulated markets
(2)			(3)
Nanded	..	..	Nanded, Mukhed, Umri, Dharmabad, Bhokar, Kinwat, Hadgaon, Loha, Deglur, Mukhed, Kundalvadi, Naigaon, Kandhar.
Osmanabad	..	..	Kalamb, Osmanabad, Murum, Paranda, Bhoom, Tuljapur, Umrga.
Latur		..	Latur, Udgir, Nilanga, Ahmedpur, Deoni cattle market, Ausa, Handargulli-cattle market, Ronapur-cattle market, Chakur.
Buldana	..	..	Malkapur, Nandura, Shegaon, Khamgaon, Jalgaon-Jamod, Deulgaonraja, Chikhli, Mehkar, Lonar, Sangrapur, Mutala.
Akola	..	..	Akola, Akot, Telhara, Murtijapur, Karanja, Washim, Risod, Malegaon, Balapur, Patur, Mangrulpir, Barshi, Takli, Manora.
Amravati	..	..	Amravati, Dhamangaon Railway, Daryapur, Anjangaon, Surji Achalpur, Warud, Morshi, Dharani, Chandur Bazar, Chandur Railway, Tiwasa, Nandgaon-khandeshar.
Yavatmal	..	..	Yavatmal, Ghatanji, Pandharkaoda, Darwha, Wani, Digras, Bori-Arab, Umalkhed, Pusad (Cotton and grain) Relegaon, Nere, Mangaon, Maregaon.
Wardha	..	..	Wardha, Sindi, Pulgaon, Arvi, Hinganghat, Asti.
Nagpur	..	..	Katol, Bhivapur, Narkhed, Saoner, Ramtek, Umred, Kalmeshwar, Nagpur, Mandhal, Parshivani.
Bhandara	..	..	Gondiya, Bhandara, Tirora, Amgaon, Lakhani, Pavani, Tumsar, Lakhandur, Arjuni-Morgaon, Mohadi, Morgaon.
Chandrapur	..	..	Chandrapur, Warora, Mul, Brahmapuri, Sindewadi, Nagbhir, Rajura, Chimur, Gondpipri, Bhadravatti.
Gadchiroli	..	..	Gadchiroli, Armori, Aheri.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra Mumbai.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS
संख्या क्रमांक/TABLE No. 28.2(A).
महाराष्ट्रातील आयुर्विमाविषयी माहिती
LIFE INSURANCE IN MAHARASHTRA

बाब	परिमाण	1994-95	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(2)	(1)
पॉलिसी	संख्या	13,687.98	Number	Policies
विम्यांची रक्कम	कोटी रुपयांत	7,952.83	Rs. in crore	Sum Assured

आधार--भारतीय आयुर्विमा महामंडळ.

Source.—Life Insurance Corporation of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.2(B).

महाराष्ट्रातील साधारण विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम

GROSS DIRECT PREMIUM WRITTEN IN MAHARASHTRA

1994-95

(कोटी रुपये/ Crore Rupees)

नाव (1)	रक्कम/Amount (2)	Item (1)
भारतीय साधारण विमा मंडळ व त्याच्या संलग्न कंपन्यांनी महाराष्ट्रात उत्तरविलेल्या विम्याचा प्रत्यक्ष प्रिमियम.	1,500.87	Gross direct premium written in Maharashtra by of General Insurance Corporation of India and its subsidiary companies.

आधार.—भारतीय साधारण विमा महामंडळ.

Source.—General Insurance Corporation of India

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.3.

पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची महाराष्ट्रातील संख्या

NUMBER OF HOTELS IN MAHARASHTRA APPROVED
BY THE TOURISM DEPARTMENT

1995-96

(संख्या/Number)

ठिकाण	पंचतारांकित (डिलक्स) 5 Star Deluxe	पंच तारांकित 5 Star	चार तारांकित 4 Star	तीन तारांकित 3 Star	दोन तारांकित 2 Star	एक तारांकित 1 Star	Place
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
मुंबई	7	8	10	20	36	10	Mumbai
पुणे	..	2	4	3	9	12	Pune
औरंगाबाद	..	2	..	..	1	1	Aurangabad
नागपूर	..	..	..	2	3	..	Nagpur
अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	Ahmadnagar
कराड	..	..	..	1	1	..	Karad
कोल्हापूर	..	..	..	..	5	..	Kolhapur
माथेरान	..	..	..	3	2	..	Matheran
नाशिक	..	..	..	3	3	1	Nashik
ठाणे	..	..	..	..	1	2	Thane
एकूण	7	12	14	32	61	26	Total

साधर.—पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन,
पर्यटक कार्यालय, भारत सरकार, मुंबई.

Source.— Department of Tourist, Government of India, Mumbai,
Directorate of Tourism, Government of Maharashtra.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28. 4.

हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक

FOREIGN TOURISTS DISEMBARKING AT MUMBAI BY AIR

1995

अनु- क्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश (2)	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists (3)	Country of Nationality (2)
1	उत्तर अमेरिका ..	1,00,119	North America
2	दक्षिण मध्य अमेरिका ..	4,688	South and Central America
	एकूण अमेरिका संघ ..	1,04,807	Total America
3	पश्चिम युरोप ..	2,30,435	Western Europe
4	पूर्व युरोप ..	4,018	Eastern Europe
	एकूण युरोप संघ ..	2,34,453	Total Europe
5	आफ्रिका ..	63,756	Africa
6	पश्चिम आशिया ..	94,150	West Asia
7	दक्षिण आशिया ..	21,092	South Asia
8	दक्षिण-पूर्व आशिया ..	29,227	South-East Asia
9	पूर्व आशिया ..	36,717	East Asia
	एकूण आशिया ..	1,81,186	Total Asia
10	ऑस्ट्रेलिया ..	12,569	Australia
11	राष्ट्रीयता नसलेले ..	680	Stateless
	एकूण ..	5,97,451	Grand Total

जाचार.—भारत पर्यटक आकडे, भारत सरकार.

Source.—India Tourist Statistics, Government of India.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.5.

महाराष्ट्र राज्यातील कच्च्या (क्रूड) तेलाचे उत्पादन
PRODUCTION OF CRUDE OIL IN MAHARASHTRA STATE

('००० टनांत/Tonnes)

वर्ष/ Year (1)	मुंबई हाय किनारा Off shore Mumbai High (2)
1976-77	406
1977-78	2,074
1978-79	3,310
1979-80	4,422
1980-81	4,985
1981-82	7,975
1982-83	12,877
1983-84	17,392
1984-85	20,136
1985-86	20,823
1986-87	20,618
1987-88	20,164
1988-89	21,112
1989-90	21,716
1990-91	21,191
1991-92	18,963
1992-93	15,746
1993-94	15,375
1994-95*	20,226

* अस्थायी/Provisional

मास्रार.—अर्थ व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्री ऑफ पेट्रोलियम ङॉफ नॅचुरल गॅस, भारत सरकार, नवी दिल्ली.
Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas,
Government of India, New Delhi.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.6.

महाराष्ट्र राज्यातील नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर
RESERVES, GROSS PRODUCTION AND UTILISATION OF NATURAL GAS IN
MAHARASHTRA STATE

वर्ष/Year	मुंबई हाय किनारा/Off shore Mumbai High		
	साठे** (अब्जधन मीटर) Reserves (Bn. Cubic Metres)	एकूण उत्पादन (दशलक्ष घन मीटर) Gross production (Million Cu. Metres)	वापर (दशलक्ष घनमीटर) Utilisation (Mn. Cu. Metres)
(1)	(2)	(3)	(4)
1976-77	148.08	48	....
1977-78	186.15	229	3
1978-79	264.64	386	204
1979-80	270.96	542	372
1980-81	329.04	673	307
1981-82	330.62	1,345	671
1982-83	377.21	2,357	1,400
1983-84	377.80	3,259	1,834
1984-85	368.55	4,408	2,515
1985-86	377.69	5,180	3,067
1986-87	400.99	6,705	5,042
1987-88	411.09	8,259	5,820
1988-89	440.47	9,731	6,944
1989-90	457.36	13,087	8,585
1990-91	483.50	14,082	10,035
1991-92	479.77	14,394	11,378
1992-93	465.13	13,352	12,453
1993-94	454.56	13,356	12,472
1994-95*	406.47	14,138	13,150

**अस्थायी/Provisional.

*कॅलेंडर वर्ष/Calendar Year.

साधर.--अर्थ व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्री ऑफ पेट्रोलियम अँड नॅचुरल गॅस, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas Statistics, Government of India, New Delhi.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.7.

ब्रवीभूत पेट्रोलियम बायचे महाराष्ट्रातील घरगुती ग्राहक
LPG DOMESTIC CUSTOMERS IN MAHARASHTRA

(१ एप्रिल १९९५ रोजी/As on 1st April 1995)

(हजारोंत/In thousand)

कंपनीचे नाव	ग्राहकांची संख्या No. of Customers	Name of Company
(1)	(2)	(1)
भारतीय तेल महामंडळ मर्यादित ..	250	Indian Oil Corporation Limited.
हिंदुस्तान पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	1,650	Hindustan Petroleum Corporation Limited.
भारत पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	1,945	Bharat Petroleum Corporation Limited.
एकूण ..	3,800	.. Total

आधार.— वर्य व सांख्यिकी विभाग, मिनिस्ट्री ऑफ पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक गॅस स्टॅटिस्टीक्स, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas Statistics, Government of India, New Delhi.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.1.

---

29. निवडक निवेशकांचा कल

तयता क्रमांक/

शेती/

(जेन्नाचे आकडे हजार हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे हजार मे. टनांत आहेत)

क्रमक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गावपत्रकां- नुसार)	30,758	30,769	30,766	30,758
2.	लागवड केलेले निव्वळ क्षेत्र ..	17,878	18,135	17,668	18,262
3.	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र ..	18,823	18,972	18,737	19,664
4.	भोलिवाखालील एकूण क्षेत्र ..	1,220	1,388	1,570	2,171
5.	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन —				
	(अ) तांदूळ—				
	(१) क्षेत्र ..	1,300	1,321	1,352	1,416
	(२) उत्पादन ..	1,369	884	1,662	2,286
	(ब) गहू—				
	(१) क्षेत्र ..	907	833	812	1,169
	(२) उत्पादन ..	401	230	440	1,199
	(क) जोंधळा—				
	(१) क्षेत्र ..	6,284	6,057	5,703	6,064
	(२) उत्पादन ..	4,224	2,295	1,557	3,466
	(ड) बाजरी—				
	(१) क्षेत्र ..	1,635	1,828	2,039	1,808
	(२) उत्पादन ..	489	370	324	560

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.1.

AGRICULTURE

Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

1980-81	1985-86	1990-91	1994-95*	1995-96*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area according to village papers.
18,299	18,223	18,565	17,897	17,911	Net area sown
19,642	20,569	21,859	21,418	21,327	Gross cropped area
2,415	2,420	3,319	3,301	3,287	Gross area irrigated
					Area and outturn of principal crops—
					(a) Rice—
1,459	1,536	1,597	1,538	1,517	(i) Area
2,315	2,160	2,345	2,397	2,563	(ii) Outturn
					(b) Wheat—
1,063	888	867	767	702	(i) Area
886	652	909	1,111	898	(ii) Outturn
					(c) Jowar—
6,469	6,628	6,300	5,351	5,557	(i) Area
4,409	3,918	5,929	4,581	4,982	(ii) Outturn
					(d) Bajri—
1,534	1,717	1,940	1,766	1,665	(i) Area
697	420	1,115	1,113	965	(ii) Outturn

*अस्थायी/Provisional.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन—पूढे चालू					
(ई) एकूण तृणधान्ये (हतर धान्ये धरून)—					
(१) क्षेत्र	..	10,606	10,512	10,320	10,931
(२) उत्पादन	..	6,755	4,037	4,737	7,869
(फ) एकूण कडधान्ये—					
(१) क्षेत्र	..	2,349	2,330	2,566	2,914
(२) उत्पादन	..	989	657	677	1,168
(ग) ऊस—					
(१) क्षेत्र	..	155	171	204	268
(२) उत्पादन (ऊसात)	..	10,404	10,080	14,433	20,534
(घ) कापूस—					
(१) क्षेत्र	..	2,500	2,716	2,750	2,307
(२) उत्पादन (लिटमध्ये)	..	288	179	82	133
(ङ) भुईमूग—					
(१) क्षेत्र	..	1,033	1,117	904	854
(२) उत्पादन	..	800	473	586	693
(च) तंबाखू—					
(१) क्षेत्र	..	25	13	12	11
(२) उत्पादन	..	12	6	5	5
शेती उत्पादनांचे निदर्शक—					
(१९७९-८२=१००)					
(१) अन्नधान्ये	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
(२) अन्नधान्येतर	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
(३) सर्व पिके	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.

TABLE No. 29.1.— contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
					Area and outturn of principal crops—contd.
					(e) All cereals— (including other cereals)
10,976	11,209	11,136	9,931	9,970	(i) Area
8,647	7,554	10,740	9,825	10,007	(ii) Outturn
					(f) All pulses—
2,715	2,840	3,257	3,596	3,305	(i) Area
825	1,156	1,441	1,698	1,661	(ii) Outturn
					(g) Sugarcane—
319	355	536	612	580	(i) Area
23,706	23,268	33,154	42,680	46,656	(ii) Outturn (cane)
					(h) Cotton—
2,550	2,709	2,721	2,760	3,065	(i) Area
203	338	319	401	476	(ii) Outturn (in lint)
					(i) Groundnut—
695	670	864	603	511	(i) Area
451	491	979	629	576	(ii) Outturn
					(j) Tobacco—
12	10	8	10	9	(i) Area
8	8	8	12	14	(ii) Outturn
					Index numbers of agricultural production (1979-82=100)
N.A.	88.4	120.4	118.1	119.4	(i) Foodgrains
N.A.	103.7	154.5	164.3	167.9	(ii) Non-foodgrains
N.A.	95.7	136.5	140.0	142.4	(iii) All commodities

* अन्वयायी/Provisional

29. निवडक निदेशकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तबला क्रमांक/TABLE No. 29.2.

पशुधन व कुक्कूट/LIVESTOCK AND POULTRY

(हजारत/in thousand numbers)

संक्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	1961 (3)	1966 (4)	1972 (5)	1978 (6)	1982 (7)	1987 (8)	1992 (9)	Category (2)
1	गाई-बंल—								Cattle—
	तीन वर्षांवरील बंल ..	6,490	6,550	6,206	6,329	6,687	6,690	6,955	Males over 3 years
	तीन वर्षांवरील गाई ..	4,644	4,534	4,587	4,781	5,247	5,739	5,847	Females over 3 years
	बासरे ..	4,194	3,645	3,912	4,108	4,228	4,555	4,639	Young stock
	एकूण—गाई-बंल ..	15,328	14,729	14,705	15,218	16,162	16,983	17,441	Total— Cattle
2	म्हशी-रेडे—								Buffaloes
	तीन वर्षांवरील रेडे ...	353	340	308	325	351	356	337	Males over 3 years
	तीन वर्षांवरील म्हशी ..	1,639	1,135	1,871	2,148	2,307	2,816	3,224	Females over 3 years
	रेडके ..	1,095	967	1,122	1,425	1,313	1,583	1,887	Young stock
	एकूण—म्हशी-रेडे ..	3,087	3,042	3,301	3,899	3,972	4,755	5,447	Total— buffaloes
3	मेंढरे ..	2,093	2,205	2,128	2,636	2,671	2,873	3,074	Sheep
4	शेळपा ..	5,181	5,121	5,911	7,563	7,705	9,195	9,941	Goats
5	घोडे, सिंगरे ..	105	101	58	48	49	43	40	Horses and ponies
6	इतर जनावरे ..	360	352	317	326	340	447	449	Other livestock
	एकूण—जनावरे ..	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919	34,255	36,393	Total— livestock
7	कोंबडपा, बंदके वगैरे ..	10,577	9,902	12,217	18,751	19,844	24,839	32,187	Poultry

---

तस्ता क्रमांक/TABLE No. 29.3.

---

29. निवडक निर्देशकाचा फल

तक्ता क्रमांक/

उद्योग आणि साणकाम/

क्र. क्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	1960 (3)	1965 (4)	1970 (5)	1975 (6)
1	चारू कारखान्यांची संख्या† ..	8,010	9,472	9,803	11,425
2	कामगारांची दैनिक सरासरी (हजार)	746	903	952	1,015
3	बीद्योगिक उत्पादन—				
	(१) कापूस सुत (दशलक्ष कि. ग्रॅम)	242	251	227	420
	(२) कापूस कागड (लाख मीटर)	16,747	15,654	14,411	12,983
	दैनिक उत्पादन—				
	(१) फोळसा (हजार मे. टन) ..	788	1,140	1,771	3,580
	(२) कपडे मॅकेनिंग (हजार मे. टन)	187	317	216	188

*अस्थायी

†विद्यो कारखान्यांचा समावेश वेगळे वा अधिनियमाव्हाली १९७४ पासून केलेला वा

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.3.

INDUSTRY AND MINING

1980	1985	1990	1993	1994	1995	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
15,170	18,922	23,410	26,102	25,995	27,438	Number of working factories†
1,177	1,129	1,163	1,212	1,225	1,259	Average daily number of workers (thousand No.)
						Industrial production—
249	221	238	255	267	258	(i) Cotton yarn (million kg.).
12,603	10,431	8,552	7,458	7,452	6,493	(ii) Cotton cloth (lakh metres)
						Mineral production—
5,300	10,792	16,030	20,335	20,429	22,701	(i) Coal (thousand tonnes).
223	218	262	303	281	323	(ii) Manganese ore (thousand tonnes).

Provisional

Bidi Factories covered under separate Act, from 1974.

29. निवडक निर्देशकाचा बळ/

तक्ता क्रमांक/

वीज/

अनुक्रमिक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता (हजार किलोवॉट)	759	1,304	2,119	2,786
2	विजेचे उत्पादन (दशलक्ष किलोवॉट ताप)	3,268	5,635	9,134	12,352
3	विजेचा वापर (दशलक्ष किलोवॉट ताप)				
	(अ) एकूण	2,720	4,717	7,650	9,490
	(ब) न्यायांशिता	1,853	3,297	5,312	5,935
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून वीजपुरवठा केलेल्या शहरांची व शेतपेढींची संख्या (प्रत्येक वर्षी-अक्टोबरची)	353	4,665	12,752	20,112

*अरुंधती

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.4.

ELECTRICITY

1980-81	1985-86	1990-91	1994-95	1995-96*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
4,298	7,091	8,876	10,039	10,039	Installed capacity (thousand kw.).
18,751	27,647	37,311	47,259	51,321	Electricity generated (million kwh.).
					Consumption (million kwh.).
14,034	20,979	30,775	40,104	45,924	(a) Total
8,130	11,124	14,706	16,546	18,053	(b) Industrial
27,914	33,927	39,413	39,413	39,413	Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board as at the end of each year.

* Provisional

29. निवडक निर्देशांकाचा कल

तपता कर्मांक

सहकार

अनुक्रममांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या	31,565	37,405	42,603	49,651
2	त्यामधील सभासदांची संख्या (हजारांत).	4,191	6,786	8,581	11,629
3	घेळले भांडवल (कोटी रुपये)	291	712	1,490	2,688
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज (कोटी रुपये).	43	91	133	170

टीप—वरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत. (त्यात सुपरवापसिंग युनियन, विभागीय व जिल्हा बोर्डे, विमा कंपनी, इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे.)

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.5.

CO-OPERATION

1980-81	1985-86	1990-91	1994-95	1995-96	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
60,747	79,291	1,04,620	1,34,401	1,39,089	Societies (No.)
14,783	20,141	26,875	35,803	36,945	Members (thousand No.)
5,210	1,085	2,418	4,319	4,782	Working capital (Crore Rs.)
250	419	800	1,425	1,497	Advances by primary agricultural credit and multipurpose societies (Crore Rs.).

Note.—The above figures relate to all types of societies. (including supervising unions divisional and district boards and insurance societies, etc.).

29. निवडक निदेशकांचा कल/
तक्ता क्रमांक/
परिवहन आणि दळणवळण/

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960	1965	1970	1975	1980
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि. मीटर).	37,757	48,053	62,703	1,58,928	1,38,513
2	वापरत असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)—					
	(अ) मोटारी ..	45,328	66,363	1,08,679	1,69,895	2,13,700
	(ब) सर्व प्रकारची वाहने ..	89,127	1,43,497	2,57,539	4,58,214	7,25,352

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.6.

TRANSPORT AND COMMUNICATION

1985	1990	1994	1995*	1996*	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,51,671	1,72,859	1,80,861	1,84,165	1,87,090	Length of roads as on 31st March of each year (kilometres).
					Motor vehicles in operation (as on 1st January of each year).—
2,82,972	4,04,240	4,20,247	4,81,408	5,28,154	(a) Motor cars
13,45,048	24,30,615	31,62,626	36,21,331	39,42,406	(b) All types of vehicles

29. निवडक निदेशकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

शिक्षण/

नाव	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
प्राथमिक शिक्षण—				
(पूर्व-प्राथमिक व्यतिरिक्त)				
(१) संस्था (संख्या) ..	34,594	41,781	45,143	48,299
(२) विद्यार्थी (हजारांत) ..	4,178	5,535	6,229	6,993
(३) शिक्षक (हजारांत) ..	113	153	185	221
दुय्यम शिक्षण—				
(१) संस्था (संख्या) ..	2,468	4,032	5,339	5,810
(२) विद्यार्थी (हजारांत) ..	858	1,500	1,936	2,442
(३) शिक्षक (हजारांत) ..	35	57	77	96

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TALBE No. 29.7.

EDUCATION

1980-81	1985-86	1990-91	1993-94	1994-95	Item
(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
Primary education—					
(excluding pre-primary).					
51,045	54,406	57,744	60,397	61,683	(1) Institutions (No.)
8,392	9,418	10,424	11,230	11,475	(2) Students (thousand No.)
222	245	268	295	294	(3) Teachers (thousand No.)
Secondary education—					
6,119	8,177	9,992	11,915	13,172	(1) Institutions (No.)
3,309	4,585	5,794	6,602	7,368	(2) Students (thousand No.)
114	146	132	203	223	(3) Teachers (thousand No.)

29. निवडक निर्देशकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.8.

अखिल भारतीय घाऊक किमतींचे निर्देशांक (नवी मालिका)
ALL-INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (New Series)

(आधारभूत वर्ष/Base year : 1981-82=100)

क्रमांक Serial No.	वर्ष Year	मूलभूत पदाय Primary articles	इंधन, शक्ति, दिवा- बत्ती व वंगण Fuel, power, light and lubricants	उत्पादित पक्का माद Manu- factured products	सर्व वस्तु All commo- dities
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	भार/Weight—	(32.295)	(10.663)	(57.042)	(100.000)
1	1982-83	106.7	106.5	103.5	104.9
2	1984-85	125.5	117.3	117.5	120.1
3	1985-86	125.7	129.8	124.5	125.4
4	1986-87	137.1	138.6	129.2	132.7
5	1987-88	152.6	143.3	138.5	143.6
6	1988-89	160.1	151.2	151.5	154.3
7	1989-90	163.6	156.6	168.6	165.7
8	1990-91	184.9	175.8	182.8	182.7
9	1991-92	218.3	199.0	203.4	207.3
10	1992-93	234.6	227.1	225.6	228.7
11	1993-94	250.9	262.4	243.2	247.8
12	1994-95	283.2	280.4	268.8	274.7
13	1995-96	304.1	285.4	293.1	295.8

आधार. — वार्षिक संख्यागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source. — Office of the Economic Adviser, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

तद्वत्ता क्रमांक/TABLE No. 29.9.

---

29. निवडक निर्देशकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

कामगारांकरिता ग्राहक किमतींचे निर्देशांक (नवी मालिका)।

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	वर्ष	भार Weight	1971-72	1976-77
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	मुंबई (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.00	204 190	320 298
2	सोलापूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	59.9 100.00	214 198	328 308
3	नामपूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	53.08 100.00	210 192	327 295
4	पुणे (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	50.60 100.00	189 176	314 287
5	नाशिक (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	52.9 100.00	.. ..	.. ..
6	जळगाव (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	55.98 100.00	203 188	319 296
7	नांदेड (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	60.26 100.00	210 198	345 315
8	औरंगाबाद (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	53.65 100.00	201 190	335 308
9	कोल्हापूर (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	55.64 100.00	....	....
10	अकोला (कॅलेंडर वर्ष १९८२=१००)	अन्न सर्वसाधारण निर्देशांक	62.30 100.00	....	....

④ आधारवर्ष/Base year : 1982 = 100

**पायावर्ष वर्ष १९८२ मधील निर्देशांक पायावर्ष वर्ष १९६०/१९६१ मध्ये रूपान्तरित करण्यासाठी वापरण्यात आला असावा.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.9.

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)

1981-82	1986-87	1991-92@	1993-94@	1994-95@	1995-96@	**जोड़णारा गुणक Linking factor	Item	Centre
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
508	799	255	302	342	378	5.44	Food	Mumbai
460	717	234	279	314	346	5.12	General Index	(Calendar year 1960=100)
544	756	242	271	308	361	5.37	Food	Solapur
499	697	234	269	296	337	5.05	General Index	(Calendar year 1960=100)
505	708	229	270	299	331	5.24	Food	Nagpur
469	673	230	273	296	320	4.99	General Index	(Calendar year 1960=100)
490	717	251	299	335	383	4.86	Food	Pune
432	639	226	272	304	339	4.53	General Index	(Calendar year 1961=100)
..	..	247	285	315	343	..	Food	Nashik
..	..	236	277	302	329	..	General Index	(Calendar year 1982=100)
530	718	247	277	315	361	5.12	Food	Jaigaon
472	667	228	259	294	325	4.78	General Index	(Calendar year 1961=100)
579	749	238	260	298	351	5.51	Food	Nanded
523	707	234	264	297	340	5.01	General Index	(Calendar year 1961=100)
548	830	247	276	318	376	5.63	Food	Aurangabad
496	743	227	258	292	334	5.18	General Index	(Calendar year 1961=100)
....	....	249	286	326	379	....	Food	Kolhapur
....	....	230	267	301	337	....	General Index	(Calendar Year 1982=100)
....	....	237	270	310	344	....	Food	Akola
....	....	229	266	297	325	....	General Index	(Calendar year 1982=100)

Linking factor for converting index number with base 1982 into with base 1960/1961.

29. निवडक निर्देशांकाचा फल

तदता क्रमांक/

राज्य उत्पन्न/(सुधारित मालिका)

क्रमांक Serial No.	वर्ष	1980-81	1981-82	1985-86	1988-89
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
१ राज्याचे चालू किमतीनुसार उत्पन्न—					
(अ)	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	15,163	16,993	26,467	40,472
(ब)	राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(112.1)	(174.5)	(266.9)
(क)	दरडोई उत्पन्न (रुपयांत)	2,435	2,673	3,826	5,430
(द)	दरडोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(109.8)	(157.1)	(223.0)
२ राज्याचे स्थिर (१९८०-८१) किमतीनुसार उत्पन्न—					
(अ)	राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	15,163	15,519	18,714	22,362
(ब)	राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(102.3)	(123.4)	(147.5)
(क)	दरडोई उत्पन्न (रुपयांत)	2,435	2,441	2,705	3,000
(द)	दरडोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९८०-८१=१००)	(100.0)	(100.2)	(111.1)	(123.2)

*अस्थायी/Provisional

टीप.—दरडोई उत्पन्नाचे आकडे तयार करताना वर्षानुषंगे लोकसंख्येचे आकडे वापरण्यात आले आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.10.

STATE INCOME (Revised Series)

1989-90	1990-91	1991-92*	1992-93*	1993-94*	1994-95*	1995-96@	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
							I Net State Domestic Product at current prices—
50,139	58,175	65,230	79,847	96,842	1,10,049	1,31,578	(a) State income (Rs. in crore).
(330.7)	(383.7)	(430.2)	(526.6)	(638.7)	(725.8)	(867.8)	(b) Index No. of State income. (Base:1980-81=100)
6,570	7,444	8,170	9,806	11,662	12,997	15,244	(c) <i>Per capita</i> State income. (in Rs.).
(269.8)	(305.7)	(335.5)	(402.7)	(478.9)	(533.7)	(626.0)	(d) Index No. of <i>per capita</i> State income (Base:1980-81=100).
							II Net State Domestic Product at constant (1980-81) prices—
26,051	27,245	26,869	30,419	33,692	35,788	38,843	(a) State income (Rs. in crore).
(171.8)	(179.7)	(177.2)	(200.6)	(222.2)	(236.0)	(256.2)	(b) Index No. of State income. (Base:1980-81=100).
3,414	3,486	3,365	3,736	4,057	4,227	4,500	(c) <i>Per capita</i> income. (in Rs.).
(140.2)	(143.2)	(138.2)	(153.4)	(166.6)	(173.6)	(184.8)	(d) Index No. of <i>per capita</i> income. (Base:1980-81=100)

@प्राथमिक/Preliminary.

Note.—While calculating *per capita* income mid-year population has been used.

रूपांतर गुणके/CONVERSION FACTORS

1. लंबी/LENGTH

फूट 1 foot	=	30.48	सेंटीमीटर (तंतोतंत) Centimetres (Exact).	मीटर 1 metre	=	1.09361	यार्ड yard.
यार्ड 1 yard	=	0.9144	मीटर (तंतोतंत) metre (Exact)	किलोमीटर 1 kilometre	=	0.62137	मील mile.
मील 1 mile	=	1.609344	किलोमीटर (तंतोतंत) kilometres (Exact)				

2. क्षेत्रफल/AREA

चौ. फूट 1 square foot	=	9.2903	चौ. डेसीमीटर square deci- metres.	हेक्टर 1 hectare	=	2.47105	एकर acres.
एकर 1 acre	=	0.404686	हेक्टर hectare	चौ. किलोमीटर 1 sq. kilometre	=	0.386101	चौ. मील square mile.
चौ. मील 1 square mile	=	2.58999	चौ. किलोमीटर square kilometres.				

3. वजन/WEIGHT

किलोग्राम 1 kilogram	=	2.20462	पाउंड pounds	=	1.07169	सेर seers.	
पाउंड 1 pound	=	0.4535924	किलोग्राम kilogram	टन 1 ton	=	1.01605	मेट्रिक टन tonnes.
मेट्रिक टन 1 tonne	=	0.98420	टन ton	=	26.7923	मण Maunds	

4. धारकता/CAPACITY

गैलन (इंपिरियल)	लिटर्स	लिट्र	गैलन (इंपिरियल)
1 gallon (Imp.) = 4.54596	litres	1 litre = 0.219976	gallon (Imp.)
गैलन (U. S.)	लिटर्स	गैलन (इंपिरियल)	
1 gallon (U. S.) = 3.78533	litres = 0.83268	gallon (Imp.)	

5. मेट्रिक परिमाणे/METRIC UNITS

लांबी	किलोमीटर	मीटर	
Length	1 kilometre = 1,000	metres.	
	मीटर	मिलिमीटर	
	1 metre = 1,000	millimetres.	
क्षेत्रफळ	चौ. किलोमीटर	हेक्टर	
Area	1 sq. kilometre = 100	hectares.	
	हेक्टर	चौ. मीटर	
	1 hectare = 10,000	sq. metres.	
वजन	टन	किलोग्रॅम	क्विंटल
Weight	1 tonne = 1,000	kilograms = 10	quintals
	किलोग्रॅम	ग्रॅम	
	1 kilogram = 1,000	grams.	

PRINTED AT THE GOVERNMENT CENTRAL PRESS, MUMBAI
